

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

Nº Curent. 54106 Format -

Nº Inventar. A28011 Anul. 1930

Sectia Depozit III Raftul II

130
COLECȚIA „GÂNDIREA”

EMANOIL BUCUȚA

MAICA DOMNULUI

DELA MARE

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ”

8777. H. 28. 011

COLECȚIA „GÂNDIREA“

EMANOIL BUCUȚA

MAICA DOMNULUI
DELA MARE

89869

Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ”, București

42551-930

8R-311.2

CONTROL 1953

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București

Cota 54106

1956

PC 107/10

B.C.U. "Carol I" - Bucuresti

C53868

Căpitanul striga dela cârmă oamenilor porunci scurte. Erau trei, cu șase lopeți. De câte ori se lăsau pe spate îl vedeau înfășurat în steag și luptând să se desfacă. Vântul era în schimbare. Bătea parcă din trei părți deodată. Felinarul nu-l mai aprinseseră și țineau drept spre luminile așezate pe apă, ale mânăstirii Sfântu-Constantin din gura Varnei. În jurul lor golful se rotunja și se înălța, cu creste de argint și cu văi împădurite de întuneric. Focuri mici sclipeau și se stingeau ca niște semnale, de deasupra, de unde malul cu piscuri intra în stele, până jos în port. Noaptea era brăzdată de stele căzătoare, care făceau mereu trecerea între cele două lumi.

— Nu-ți miroase a țigări și a smochine? întrebă în șoaptă cineva din fundul bărcii.

— Nu. De unde-ai vrea să vie mirosul? fu răspunsul tot așa.

— De departe. Dela țigările și smochinele pe care le ducea acum șaptezeci de ani tatăl lui Lascaride fregatelor franceze ancorate aici. Era de doisprezece ani și abia sosisse de o zi din insule, răscolit din loc poate

de aceeaș undă ridicată de flota creștină. N'avea bani. Alt grec i-a împrumutat marfa. Uită-te la Lascaride cel de-acum. Jumătate din Balcic i-al lui. A pornit dela cele câteva țigări și smochine duse pe bord la ofițeri de băețașul cu fes, care i-a dat numele și i-a dat patima de câștig. L-auzi cum dă porunci. Barca ceailaltă, de odinioară, cu tatăl lui la lopeți, trebuie să ne alunece alături, numai de el văzută.

— Nu mi se pare să aibă ochi decât pentru vâslitul oamenilor.

— Inchipuirea ta nu poate să ajungă nici până la războiul Crimeei, tu care mă pui să-ți citesc din Byron și visezi de corsari? Barca ceailaltă, de amintire, ar fi să ne semene mai mult decât crezi. Dacă Lascaride Intâiul făcea negustorie cu țigări și smochine, fii sigură că o făcea ziua, iar noaptea ducea pe aceleași căi și tot fără lumini, ca pe noi Lascaride Al doilea, tătăroaice sau grecoaice, sub feregea sau sub văluri. Focuri, ca acelea dela Sfântu-Constantin, chemau dela vreo scară de frânghie lăsată în apă. Marinarul cu pușcă, de pe punte, se făcea că nu vede.

— Știi că mă sperii! Zi-i mai bine să întoarcă.

Aveau astăseară o întâlnire costumată pe terasa casei lor. Casa le era o fostă magazie de grâne, ridicată din piatră curând după

răsboiul de demult, care deschisese mai largă Marea Neagră corăbiilor engleze. Un delfin se mai păstra cioplit în lespedea de deasupra intrării, cu anul și cu litera grecească a numelui lui Lascaride bătrânul, sau Lascaride Intâiul, cum îi plăcea Bălașei Filipescu să-i zică. Incolo totul era schimbat, pe dinăuntru și pe dinafară. Uși grele și obloane lungi verzi, cu împletituri de fier, puneau ca o răsfrângere de Mare în pereții albi. Treptele, din pietre mai ieșite, băgate cu celălalt capăt la rând în zidărie și pe care coborîseră încărcătorii în șalvari și ceal-male, nu mai duceau nicăeri. Deschiderile de altădată fuseseră astupate. Piața cheiului din față era așternută cu plăci de stâncă roșie, roase și spălăcite ca de vechime. Părea o curte de biserică bizantină fără turle, în așteptarea slujbelor cu prapure de fir și a rugătoarelor Mării în marame. Acum fâl-fâiau acolo pânze purpurii, care închideau o scenă neacoperită spre apă, ca și cum pentru lumea tainică din valuri cortina s'ar fi ridicat și jocul sfânt începuse, cu făpturi de ceilalți ochi ascunse. Felinare ardeau la stâlpi.

Intr'acolo se îndrepta barca. Cele șase lopeți băteau în măsură și, cu cât se apropiau, se zimțuiau la vârfuri în pietre scumpe. Lumina dela casă făcea pârție neliniștită până în larg. Ea îl ajungea și pe Lascaride.

în obraz, care ieșea la iveală și pierrea din zbaterile pânzei pavilionului, cu sticlirea albastră a ochilor sub sprâncene încruntate, cu nasul drept și alb, cu mustața galbenă tunsă, cu bărbia puternică. Nu mai era un căpitan de barcă, ci de încărcătură scumpă la un țarm nesigur. Poruncile cădeau mânioase și zvâcnite, cu ceva rău în glas a cărui pricină nu se putea ghici.

— Stați! strigă deodată, și oamenii se infipseră în apă, iar barca împinsă de cârmă se așeză deacurmezișul vântului.

— Nu e prea departe? întrebă Bălașa Filipescu.

— Treisute de metri, răspuse Lascaride și se mai uită odată pe luciul, măsurând.

— Iți mulțumim. Poți să ne lași și să te duci deadreptul la debarcader. Și nu uita de caravană peste două ceasuri. V'așteptăm.

— Ce costum ai să porți? îl iscodi de-alături Smaranda, sora ei.

— Nu știu, zise Lascaride și-și întoarse fața în întuneric. Poate hainele de greuleț cu care și-a început negustoria de țigări și de smochine, tata. Le avea dela un unchiu din Tenedos, de două ori cât el și-mi vin tocmai bine. Bătrânul le-a păstrat neschimbate și ne-a dat voie să vindem sau să pierdem tot, numai pe ele nu. Cine le-ar avea atunci când casa noastră n'ar mai avea nimic, ar ști de unde s'o înceapă și ce are de făcut.

Fetele se uitară pe furiș una la alta. Au zise? Bălașa își lepădă cea dintâi mântăluța vărgată, sări băncile rezemându-se de umezii barcagiilor și se opri înaintea lui Lasca ride, dându-i mâna prietenește și larg:

— Oricum te-ai îmbrăca, are să te prindă bine. Sânt foarte dornică să te văd. Incă odată, mulțumesc pentru această plimbare.

Zise și se aruncă în Mare. Smaranda, dela celălalt capăt, o urmă.

Inotară câțva timp tăcute alături. Barca nu se mișca. Aprinsese felinarul și se legăna pe loc. Cineva de-acolo le urmărea.

Ele se depărtau pe spate, fără zgomot. Se sfiau să vorbească. Liniștea era prea mare și răsunătoare. Dar când făcură o treime din drum, barcagiii porniră repede, spre dreapta. S'auzeau lopețile izbind picdicile, și s'auzea valul sfâșiat de carină. Până când barca nu mai fu decât o lumină clătinată, rând pe rând scoasă și îngropată în adânc.

Inaintau cu Calea Laptelui deasupra, care licărea din toate focurile bătute unul lângă altul, ale unei nopți de mijloc de August. Apa era caldă. Simțeau o bunăstare pe care n'o dau decât largul și alunecarea aceasta fără silință în singurătatea apelor. Ce păcat ar fi fost, pentrucă pregătirile serbării le furaseră întregă după amiaza, să nu-și fi putut face cursa de înot obișnuită!

Se așezară pe stânga și văzură înainte, mai mult în umbra aruncată pe cortinele purpurii, pe mama lor. Se dase la marginea cheiului și căuta să le descopere venind. Aprinderea felinarului și plecarea spre debarcader a bărcii, fuseseră semnalul. Și apoi iară se lăsară pe spate, în mers domol. Scufele de cauciuc, trase bine pe cap și spălate mereu de apă, trebuiau să arate pe mal, prin rășfrângerile lor, locul unde se găseau.

— Cum ți se pare Lascaride? întrebă deodată Bălașa Filipescu. Vorbea fără să se întoarcă, cu obrazul la stele.

— Ciudat, zise după un răstimp Smaranda.

— Nu-i așa? Dar ceceace-i mai ciudat e că nu-i ciudat decât când ești tu de față.

— Ai băgat și tu de seamă?

— De anul trecut, curând după ce i-am cumpărat casa.

— Eu n'am simțit decât adineauri, când s'a întors spre apă. E în stare să fi plâns, pe când povestea de hainele lui tată-său, și să nu fi lăsat cu nimic să se ghicească din glas. Il bănuiau tare și așezat, ca piatra.

— Ai vechi ar fi cioplit din el un cuțitor de țări. Adu-ți aminte de regele Agesilau.

— Agesilau era un slăbănog.

— Imi pare bine că-l aperi.

Smaranda nu răspunse. Obosise puțin sau

poate i se tulburase din altă pricină răsuflarea, că se opri în plută și rămase îndărăt. Simțindu-se singură, soră-sa se ridică din apă și o căută. Din două brațe Smaranda o ajunsese.

Se apropiau încet. Barca lui Lascaride nu se mai vedea. Mama lor ședea în picioare, chiar în buza întunericului, iar de jur împrejur se rotea Marea și se rotea cerul, scânteind. Era ca într'o beție a pământului, a fiarelor și a oamenilor, din zilele zeului cu alaiuri de băeți și de fete goale pe înălțimile dela țarm. Zeii mari și mici ai adâncului veneau și ei la ospăț. Intrau între ei, și ele, și purta fiecare un nume azuriu din Omer.

Bălașa ieși din măsura obișnuită a înotului. Umărul ei se înalță peste apă, negru de arsura soarelui și se depărtă pe-o lature într'un clocot de spume. I se făcuse deodată frică de Smaranda. Smaranda parcă pricepu și nu încercă să se ție de ea.

Dacă ar fi întrebat-o despre cineva care venise între ele, acum, fără nicio pricină? Il adusese amintirea Heladei, bolta lărgită fără sfârșit prin lipsa lunii sau tăcerea care lasă să se audă glasurile de departe? El era de față, cu zâmbetul lui de om înțelegător și obosit. O privea cu ochii aceia prea negri de cari îi era teamă. Când îi întâlnea, clipea des și râdea silit. Nu clipea des și nu râdea silit și aici, între valuri?

O iubea? Știa atât că o căuta. În lume trebuie să fi băgat toți de seamă cu câtă plăcere îi vorbea. Se așezau pe vreo canapea de colț, el întors puțin spre ea, cu un braț pe rezemătoare, iar cu celălalt, dintre amândoi, liber, ca să-și poată sublinia cuvintele, și ea alături, foarte aproape, cu mâinile în poală, uitându-se înainte. Brațul acela care se mișca, făcea depărtarea dintre ei și mai mică, o desființa. Când ridica ochii se vedea în oglinda din față, aplecată parcă peste salonaș anume ca să-i prindă tainele, și tresărea. Dădea răspunsurile prea tare, ca să atragă și pe alții în discuție, sau ca să-i liniștească, arătându-le care-i era subiectul. Și numaidecât apoi, de pică, întorcea capul spre el și iară clipea des și râdea silit.

Erau amândoi mari cititori de literatură engleză. Ea își făcuse o parte din școală în Anglia; el călătorea acolo des. Se găsea poate și acum. Avea groaza scrisului, care se întindea până la scrisori, și nu știa niciodată sigur unde e. Studia de câțiva ani lacurile chineze. Era prieten cu directorul muzeului Albert și Victoria, care-i comunica noile oferte și achiziții, pentru părere. Colindase Europa ca să-i cerceteze colecțiile. Avea darul să descopere maniaci, poate pentru că semăna și el atât de mult cu unul din ei, și, ceeace e mai greu, să și-i facă binevoitori. Adusese într'un sistem de circu-

lație bunuri care de obicei stau în odăi cu perdele trase și sub lacăt. În țară nu rămânea mult; de ici sau de colo vreo ispită îl chema. De aceea și părerea de pasăre călătoare, pe care o lăsa. Era foarte statornic în convingeri și iubiri, numai că aceste convingeri și iubiri făceau parte din două climate. Erau convingeri și iubiri cu întreruperi. Ea îl întregea ușor, pe când ceilalți îl credeau un naufragiat fără scăpare. El simțea din paza pusă vorbelor lor, care-i dădeau parcă ocol, o căuta cu ochii pe ea și zâmbea.

Iși aducea aminte de Filipești. În satul lor, dela moșii cei vechi din vremea lui Brâncoveanu, e o bisericuță de Curte. Nimic nu s'a schimbat în ea. Popii dela 1700 ar putea să iasă din ziduri și să-și înceapă ca atunci cântările după tipic. Veniseră acolo într'o toamnă, la cules. Era și el. Se deosebeau prin gusturi de toate rudele și prietenii adunați o săptămână împreună, din Moldova și din Oltenia, dela Baltă și dela Munte. De mult ea era privită ca o intelectuală, pe un sfert și în față temută, pentru ascuțimea replicii, și pe trei sferturi și în lipsă, zeflemisită. El, care începuse să învețe sanscrita la șaisprezece ani, fusese pecetluit mai dinainte. Lumea, la rându-i, îi desghioca astfel din sânul ei și îi apropia și ea. Nu era de mirare că se întâlniseră într'o zi,

fără să se fi învoit mai din vreme, în acea bisericuță. Ei îi ceruse să nu treacă pragul dela tinda femeilor. Intrase singur în naos și se oprise la iconostas. Apoi se strecurase în altar, pe ușa cu un arhanghel, dela dreapta. Când a ieșit, pe ușa cu alt arhanghel, dela stânga, purta în brațe chipul în mic al bisericii bătut în argint de meșterii de demult și păstrat acelaș până astăzi. A venit lângă ea zâmbind. Ea n'a înțeles întâiu, iar când a înțeles, s'a întunecat întreagă. Vrea să zică mai mult ce făcea el, sau era numai o toană de om de artă? În peretele din fund stăteau într'o frescă neburită de ani, ctitorii: moșul în giubeaua cu samur, cu coconii la spate, și străbunica în atlazuri albastre, cu jupânițele alături. Intre ei, ținută de unul și de altul cu mâini subțiri inelate, plutea bisericuța. Se știa în familie și știau și străinii că între Filipeasca brâncovenească și ea era o asemănare până la amestec. Acelaș trup legat, aceeaș față hotărîită, aceiași ochi săgetători, acelaș păr negru și parcă aceiași douăzeci și cinci de ani. Cealaltă se măritase la cincisprezece și în zece ani putuse fără greutate să se înconjure de cele șase odrasle. El o așezase în dreptul străbunichii, dela care avea numele Bălașa, așa ca să pară, ceeace rămăsese necoperit pe zid, de pe la mijloc în sus, numai propria ei umbră. Acelaș lucru îl făcuse

pentru sine și pentru odor, cu moșul și cu bisericuța. Cât au stat astfel, ctitori coboriți din chenarul lor bizantin? Știe că răceala miniaturii îi pătrunsese în sânge și că înghețase, veche de două sute de ani și fără vârstă, cu domnul și stăpânul dincolo, la care însă nu putea să se uite. N'au povestit la nimeni isprava lor și se fereau să și-o aducă aminte.

Dar ea îl iubea? Ea?

— Nu v'a fost frig, dragele mele? o trezi întrebarea mame-sei. Iși potrive ochii cu mâna. Da, era sus. Venise până la mal, găsise pământ, călcase cu grijă ca să nu se lovească de bolovani, urcase poteca și intrase în lumină, fără să-și dea seama, plină de gândurile ei. Ce zăpăceală! Răspunse ceva, își ridică baera dela tricou căzută de pe umăr, se strânse în prosop și pieri în casă. Smaranda o urmă și o urmă și mama. Piața rămase fâlfâindu-și pânzele purpurii, singură cu Marea.

Planul seratei costumate era simplu. Simplu ca un joc sfânt medieval, făcut din nimic, dar încadrat de catedrala cu trandafirul mistic de cristaluri legate în plumb, de deasupra, al rozătei uriașe, și încadrat de credință. Poporul care se aduna să se uite era viață și se făcea fără nicio zguduire, teatru. La fel fusese gândit să fie și aici. Catedrală avea să fie Marea, cu organistul

care improviza din când în când la țevile ascuțite și apoi fără vre-o trecere, la țevile groase. Un timp tăcea și toți îl puteau crede plecat. El rămânea acolo.

În scena închisă cu pânze de culoarea vișinei putrede, avea să apară la tragerea cortinelor dela mijloc în părți, Maria, Maica Domnului. Felinarele erau legate la grinzi înăuntru și răsfrângeau acolo toată lumina. Ce se cernea afară nu făcea decât o penumbra roșie. Maria aștepta într'o piață din Ierusalim, cu Iosif alături și cu un măgăruș galilean. Ea era închipuită la început, în ziua când Isus de doisprezece ani rămăsese de părinți și a fost găsit după trei zile de căutări, mai mult ale evanghelistului Luca, decât ale lor, în templu, între Farisei și Saduchei. Câteva versuri trebuiau să lămurească lumea despre ce era vorba. Peste o jumătate de ceas alte versuri aveau să desvăluie împrejurările altele, deși nici scena nici grupul nu se schimbau. Maria aștepta mereu lângă Iosif și lângă măgărușul galilean. Isus venise dela Betania peste Muntele Măslinilor și urcase la templu ca să-l curețe de zarafi și să-l facă lăcaș fiului lui Dumnezeu. Ea vrea să afle dacă nu i s'a întâmplat vreun rău și ce zic mai marii Iudeilor de această răsvrătire a fiului ei. Peste altă jumătate de ceas grupul sfânt se găsea în acelaș loc, dar acum Isus

stătea răstignit pe Tăpșanul Căpățânei. Piața forfotea, dela început până la sfârșit, de toți localnicii și străinii, pe cari sărbătoarea Paștilor evreești îi aduna din toate părțile pământului la Ierusalim. Acea mulțime forfotitoare în jurul Mariei, nemișcate și mute, aveau s'o alcătuiască oaspeții de astăseară ai casei Filipescu, și din acoperirea ei în haine de împrumut avea să iasă serata costumată.

Se vedea în totul puțină literatură, care nu putea să fie pe gustul oamenilor de lume, cunoscători ai marginilor unei asemenea petreceri. Ei aveau să miroasă dela început pe puitoarea în scenă și să-și facă semne în treacăt. De ce totdeauna un grăunte prea mult de stăruință și căutarea originalității? Scena nu era decât un pretext, dar fusese trasă în amănunte, pe când temeiul, care avea să fie o mișcare fără nicio lege, n'arăta prin nimic dinainte, încotro era menit să se îndrepte. Cât trebuiau, apoi, să fie de păgâni și să nu priceapă tâlcul acelei mame de credință viitoare, zadarnic de față în ramă de argint, și cât puteau să fie de creștini, ca nici să n'o jicnească, dar nici să nu strice seara? Ii durea în talpă muchia de cuțit pe care erau siliți să stea. Și știau că cine-o ascuțise și-i încercase răzând tăișul la masa de lucru, anume pentru ei, fusese Bălașa Filipescu.

Acestea și altele i le spunea aproape de ureche, jumătate văetându-se și jumătate râzând, o ceată de băeți și fete unei temeii întinse într'un scaun lung. Veniseră mai de vreme, ca să ajute la pregătiri. Locuiau alături, deasupra străduței cu oțetari, care ieșea chiar acolo la Mare. Erau toți rude sau foarte prieteni.

— Spune, dacă n'avem dreptate, dragă Sultano, tot sileau ei la răspuns pe femeia din scaun.

— Sigur că n'aveți, iubiților, le zise în sfârșit aceasta, ridicându-și puțin capul ca o amenințare. Vorbea cu un glas mare de bărbat.

— Tu totdeauna ai ținut cu Bălașa.

— Cu cine vreți să țiu? Cu voi cari nu știți decât s'o cârâiți?

Vorbi și se sculă de tot. Era îmbrăcată ca o Tracă dela Dunăre, la care astăzi noi le zicem Oltence din Mehedinți. Marama până în călcâe o făcea și mai înaltă. Ea avea cusături vechi de lână ca pruna, iar zăvelca neagră scurtă, numai crețuri, mișca focurile fluturilor de pe margine, peste cămașa subțire și peste opinci, cu o măreție liniștită. Pasul intra ca un vânt între aceste focuri și între aceste crețuri, dar fără să le strice, pentru că întoarse la loc de propria greutate, ele își reluau numaidecât liniile de statue.

Sultana Slătineanu era aproape îngrozitoare în hainele ei de țară. O zeghe fără mâneci, cu clini lucrați, îi apăra umerii de adierea largului. Părea o stareță puternică din alte veacuri, care adusese între zidurile mânăstirii, mândria și durerile domniei. Fața uscată și hotărîtă răcea pe oricine. O căpătase în necazuri de tot felul. Dacă se nimerea ceva în familie, o boală neașteptată sau o ruină, sau o primejdie de scandal sentimental, întâiul gând era la Sultana. Ea venea fără preget și numai ivirea ei însemna înlăturarea unei jumătăți de greutate. Cu siguranța de conducătoare de spitale la ea la țară, sau de societăți filantropice, la oraș, sau cu priceperea de moșiereasă care își gospodărea singură, de când se pomenise, averea, sau cu pătrunderea de femei de lume, după întâmplare, lua dela început cele mai potrivite măsuri. O iubeau toți, deși unii o socoteau puțin cam nebună. Ar fi fost oarecum o nebună în Cristos, ca în zilele medievale, când se mai nășteau sfinți. Dar creștinismul Sultanei era ca al țăranilor, ascuns și mai vechiu decât biserica, o omenie firească și veselă. Pentru că femeea aceasta morocănoasă și repezită, care speriasse pe bărbați și rămăsese nemăritată, era în adâncul ființei o fată bună. În orice salon se cunoștea dela ușă dacă venise sau unde se așezase, după lu-

mea mai multă strânsă împrejur și după hohotele care o zguduiau. Sultana singură nu râdea. Ea povestea cu acelaș glas mare de bărbat și cel mult cu o șiretenie și o stare la pândă în ochi. Dintr'o vorbă lucrurile cele mai obișnuite se răsturnau și se arătau altminteri, sfărâmate, gâdilicioase și hazlii. Râsul izbucnea sănătos.

Acum se duse până la marginea pământului umblat, în colțul cheiului, sub care băteau neîntrerupt valurile. Un scaun legănător părea că stă acolo fără nimeni. Lumina nu mai pătrundea așa de departe. Sultana Slătineanu se propti slab de spătar și vorbi dedesubt, în întuneric:

— Te tulbur, Hélène?

— Nu, Sultano. Mi-ai face chiar o mare plăcere dacă te-ai așeza puțin lângă mine. Cum te-ai putut îndemna să lași oițele tale sufletești?

— Am câteva de tăere și umblu pe la târguri să le vând.

— Ai avut iară vre-o nemulțumire?

— Numai una? Ar trebui să fii ca mine, să crești fete albe și să le trimeți într'o lume de porci. Toți sânt porci, împrejurul nostru, între noi.

— Tu știi că nu te cred. Eu văd pământul populat de heruvimi, atâția cu focul verde pălit de patimi, dar atâția cu el încă întreg și învâlvorat. Nu te lăsa înșelată de trupul

lor de fiară. Ți-aduci aminte de heruvimii asirieni de lut ars, tauri înaripați, cu capete de regi. Ei sânt înaintemergătorii vieții. Dar viața trebuie înțeleasă în rosturile ei adânci, sau nu mai trebuie înțeleasă de loc, ci trăită.

— Sfântă nevinovăție!

— Orice nevinovăție e sfântă. Ea merge călare, cu un steag albastru la șea, și tae balauri. Cuminții împlinesc alte munci, îndărătul zidurilor, și lasă sarcina de nebuni și de copii, a curățării pădurilor de balauri, în seama sfinților.

— Ți-am mai spus, Hélène, că viața de care vorbești tu e alta decât viața pe care o trăim noi.

— Ca și cum s'ar putea să fie două sau mai multe vieți! Măsura cu care o măsurăm e alta. Tu îi zici mărunță pentrucă o judeci în fărâme și în vremelnicie, și eu o socotesc dumnezeiască pentrucă n'o văd decât în izvor și în întregime, cum îmi vâjje roșie prin urechi și prin inimă și mișcă tot cosmosul. Celelalte sunt numai înfățișeri și amăgeli.

— Iară faci asiaticism.

— Dacă asiaticism înseamnă căutarea a-celui Unu care e făcut din noi la un loc, sânt o asiatică până în măduvă. Dar tocmai de aceea trebuie să-i iubim și să-i privim ca asemenea pe toți, pentrucă dacă numai unul singur e lăsat afară, armonia nu se mai

poate închea în vecii vecilor. Omenirea se zvârcolește și așteaptă, ca Europa voastră îmbătată de cuceririle tehnicii. Ea a pierdut religiozitatea, autoritatea, unitatea și se adâncește în raționalism, desfrâu și împrăștiere. Atâta putere s'a strâns într'un mănunchiu ca să se risipească fără alt folos, decât al ochilor, în ploae de scânteii prin veacuri. De pe acum alt continent, ducând mai departe adevărurile ei, a depășit-o. Dar a depășit-o tot pe planul material. Europa a primit religiile rând pe rând și le-a omorât, America a încercat să scape ceva și a născocit sectele. Asia singură a rămas până astăzi vatră de credințe. Iată ce trebuie să-mi dea biletul de pe vaporul italian care are să mă ducă peste două luni în India.

— Tot pleci?

— Tot.

Se făcu o tăcere. Scaunul legănător și scaunul lung rămaseră alături nemișcate, fără să arate că țin pe cineva. Se auzi iară Marea, cu răsufletul ei de noapte. Ici, colo tremurau lumini. Porniseră bărcile cu oaspeți și unele se apropiau cu ocol, umplând de jocuri de licurici și de năzărire de stele drumețe fundul fără sfârșit al scenei. Ochiul le urmărea fără voe. Uneori câte un cântec de femeie izbucnea ca un răspuns, dar se oprea curând, înecat în liniște. Pe piață, la spate, era oarecare neastâmpăr, fără vorbă.

Pregătirile cele din urmă se isprăveau repede. Trecuse de nouă.

— Am să-ți spui mai târziu o poveste cu India, făcu anevoe Sultana Slătineanu. O privește mai ales pe Bălașa Filipescu.

— Știi că n'am mai văzut-o de anu' trecut, din Maiu?

— Ți-a fost foarte recunoscătoare că ai dus-o la conferința doamnei Besant. Chiar dacă am fi prins și singure de veste, slabă nădejde să mai fi găsit loc fără tine.

— De unde veneați voi atunci, pline de ploae?

— Dintr'un castel al soartei. Știi pe flașnetarii vânzători de horoscoape? Trec pe uliți, cu umărul strâmbat de cureaua care ține cutia cu sunete și cu piciorul, pe care o duc, stricat pentru totdeauna. Numai papagalul de deasupra e vesel, își scutură penele și țipă. Înaintea unui asemenea cântăreț de horoscoape, parcă le-ar însoți de muzica decăzută a planetelor unde au fost citite, ne-am trezit noi în acea Duminică, la câteva zeci de kilometri de Londra.

— Am făcut zilele astea cunoștință cu un bun grafolog și chiromant, dar nu om de meserie, ci numai de talent. Am să te pui în legătură cu el. Științele oculte n'au nevoie de propagandă, ca să trăiască, așa cum au nevoie celelalte: ele rămân ezoterice. Le-ajunge atâta loc de cât au nevoie vulturii

pentru cuib, sus, peste prăpăstii și departe de orice ochi. Acolo se păstrează neamul vulturilor. Dar așa vrea să pierzi din neîncrederea pe care o ai față de ele.

— Dragă Hélène, poate că pentru asta trebuie un simț anume, pe care nu mi-l descopăr. Vreau să cred ca tine, că e vorba de o miopie proprie. Ar fi și daltonisme sufletești. Mă uit la știința ta ocultă, o plimb prin palme, o duc până sub ochi, și de geaba. Dar să-ți povestesc ce ni s'a întâmplat în ziua conferinței dela Londra; e mai aproape de tine decât de noi. Fuseserăm poftite într'o familie de industriași la o casă de țară în Denham. Bălașa era la volan. Nu făcea drumul întâia oară. Se ducea între cunoștințe de școală. Casa era un adevărat palat din veacul al optsprezecelea, în gust italian. Aurării, pologuri de pat cu stâlpișori răsuciți, cămine cu figuri antice îndulcite, portrete din alte vremuri. Prin parcul greu de pomi vechi treceau trei râuri, Misbourn și Colne, care se unesc în el, afară de canalul de pe margine. Pe alei ne ieșeau înainte din tufișuri, iepurii negricioși de grădină ai Angliei, pentru că celor sălbatici li s'a pierdut de mult sămânța. Grădina de flori, despărțită cu ziduri de întinsele pajiști cu iarbă, era în toată izbucnirea nebună a bujorilor, ca niște vetre de mangel și de flacări tot altfel colorate, puse una

lângă alta în răzoare. Și tot locul de zeci de hectare, în care se putea alerga vulpea peste garduri și poeni fără să se intre în proprietăți străine, era curtea unei case de țară. Fabricanții scosese de-acolo un lord, dar printr'un bunic și nu se mai cunoștea. Boeria lor de uzină era desăvârșită. Stăteam în salonul galben, căptușit cu mătase și cu geamuri dintr'o singură fâșie de sticlă, dând toate șase într'un singur balcon. Beam ceaiul de cinci. Lângă masă, turnând și așezând în ceșcuțe și farfurioare, ne zâmbea la toți deopotrivă, doamna. Pe toți pereții nu era nimic decât între ușă și ferestre un portret în mărime naturală. Era leită ea, până la tăetura rochiei. Când am greșit să spui lucrul ăsta, a fost peste tot o tăcere și parcă o întrerupere de câteva clipe a vieții. — „Nu sânt eu. E fata mea pe care am pierdut-o acum **un an**“. În fund, întoarsă pe jumătate dela noi, ședea a doua fată, pentru care veniserăm. La spatele ei era un tenor dela Opera din Paris care trecea de două ori pe săptămână Canalul în aeroplan, ca s'o vadă și să-i cânte. Ea s'a uitat deodată drept la mine, cu niște ochi așa de negri că făceau focuri albastre. Mi-aduceam aminte de ochii pe cari îi întâlnesc noaptea farurile automobilului pe șosele de pădure, unde ies vietățile tainice numai după atâta descoperite și îndată șterse în întuneric. M'a du-

rut capul până la plecare de acea încrucișare. Fata cea mare murise de-o oftică uscată și fata cea mică trebuia să moară până într'un an de aceeaș boală. Niciun tratament nu putea s'o scape sau s'o mai ție. Bănuia ea? Pe-afară arăta bine clădită și tare. Părinții, izbiți fără mângâere, se fereau s'o facă să ghicească din ceva, chiar dintr'o dragoste deosebită, și se purtau rece și îndepărtat. Ii plăcea muzica, arta asta fără trup, și o duceau cât de des la Londra, la concerte. Acolo auzise pe tenor și-l rugase să vie din când în când să-i cânte acasă. Nu știu ce putea fi între ei, poate nici o strângere de mână, pentrucă se despărțeau fără să și-o dea, ea vânturând priete-nește șalul nedespărțit din potecă, de pe zid sau dela balcon, după cum era vreme bună sau ploioasă, ca la plecarea noastră. Le-am aflat toate astea dela grădinăreasă, o englezoaică bătrână și vorbăreață, care n'a vrut să mă lase fără câteva răsaduri și știri despre ai casei. Am făcut la urmă toți o plimbare prin parc, Bălașa cu stăpâna înainte, tenorul cu fata la mijloc și eu după ei cu fabricantul, care fusese odată în România, într'o iarnă, și păstra încă amintirea troienelor polare dela noi. Cine știe ce ger al Bobotezei bătrânesc apucase! Vorbea obișnuit, numai uneori își uita de cuvântul dat și-l prindeam căutând furiș spre fată.

Ea râdea, alerga pe poteci sau umbla tăcută lângă tovarășul ei, cu o încăpățănare de închidere în sine, care se simțea. L-am oprit, cu firea pe care mi-o știi, la o cotitură, și l-am întrebat scurt: — „Crezi că știe?“ El a tresărit, s'a întors de tot la mine, parcă a-nume ca să-mi vadă gândul și mi-a oftat, mai mult decât mi-a răspuns: — „Mi-e teamă“. Apoi ne-am căutat de drum, ca și cum nimic n'ar fi fost.

— Văd castelul tău al soartei, dar nu văd pe cântărețul cu horoscoape.

— Stai că ai să-l vezi. E și el aici.

Zise, dar trebui să se întrerupă. O ceată trecea și se răsuci puțin după ea, ca s'o vadă. Două, trei bărci se descărcaseră deodată; zări pe după colțul perdelei dela fereastra cu zăbrele pe Bălașa, care se uita și ea, și-i zâmbi. Fata n'o văzu și se trase îndărăt, lăsând să cadă pânza de borangic vărgat. Lumea se risipea pe la scaunele de pe de lături sau se ducea în lungul cortinelor mișcând pe ele umbre. La început vorbea tare, dar speriată parcă de atâta pace, ajungea la șoaptă. Doamna Filipescu, îmbrăcată ca femeie arabă, cu pânze fâlfâitoare, ținute, ai fi zis, dela șaluri până la feregea, de salamandra de smarald înfiptă în fruntea acoperită până deasupra ochilor, îi primea și le spunea câte un cuvânt. O ajutau băeții și fetele, care alcătuiau a-

proape o singură gospodărie, și necăjeau adineaori pe Sultana Slătineanu. Sirieni în burnuze, Romani în toge, preoți egipteni, vâslași fenicieni, farisei, magi, arapi, preotese de zeițe vechi, fecioare ale Sionului, câte o Dacă sau Italică, în motive de fotă sau de brâu de vas de pământ ars etrusc, se mutau de ici, colo sau făceau grup statuar. Ierusalimul pascal se înfiripa. Mai lipsea Maria.

Înăuntru fetele se găteau repede. Bălașa își întindea alături, aproape cu număr, costumele pe care avea să le schimbe. Din cel cu care era să deschidă partea întâia nu mai avea pe divan decât coșul cu poame și zaharicale. Incolo îmbrăcase toate pânzele albe, cu o eșarpă portocalie peste piept, ale vânzătoarei de dulciuri din Alexandria. Era monumentală și tăcută. Un vâl străveziu, argintat, îi cădea de pe cap, dintr'un cerc de aur, până pe umeri și-i puneă ca sub o apă cu unde schimbător sclipitoare obrazul puternic, ars de soreala Mării. Era ca o figură dintr'un cartuș de faraon și mulți Champollioni, mai puțin norocoși decât cel dintâiu, aveau să se căsnească astăseară s'o descifreze.

— Mai ai, Smarando? întrebă pe soră-sa care se potrivea înaintea oglinzii.

— Puțin. Mi-e teamă să nu aduc a pictură italiană.

— Fii fără grijă. Ai să fii mai curând o Maica Domnului de mozaic bizantin, pe fund vânăt. Sântem doar la un țarm grecesc. Peste câțiva ani dela întâmplările noastre, Sfântu' Andrei are să vie aici de pe apă, ca să evanghelizeze.

Smaranda rămase nemișcată în oglindă, cu o mână la marama pe care o aruncase pe spate și cu ochii la Bălașa. Apoi scoase din cingătoare o bucată de hârtie și i-o întinse peste umăr, zicând cu un glas asprit deodată:

— Uite ceva dela țarmul tău grecesc.

Și-și văzu mai departe de îmbrăcăminte, ocolind s'o privească.

— Nu e hârtia pe care ți-a adus-o Suleica adineauri? A, e dela Lascaride.

Smaranda nu răspunse și Bălașa tăcu și ea, citind. Hârtia nu cuprindea decât patru, cinci rânduri scrise mare și citeț. O altă hârtie cu peceti era prinsă de ea într'o copcă. Cititul însă ținea, un minut, două, trei. Mâna răsfoia în acelaș timp fără întrerupere fâșia de-a doua, cu scris de tipar și cu timbre anulate. Era mai mult un tremur de neastâmpăr. Capul rămânea aplecat, parcă târît de mării lui ochi negri, și cu vâlul de argint, închenărat cu mărgele ca să cadă bine, îngrămădit pe gât.

— Ce faci? întrebă Smaranda, care o urmărea în oglindă. Bălașa apropiase scrisoarea de flacăra lumânării.

— Nu ești de părerea mea?

— Nu.

— Poftim atunci corespondența îndărăt, dar, oricât de nepotrivit ar fi timpul, e nevoie să stăm puțin de vorbă.

— Te-ascult.

— Sânt sigură că n'ai dat cu nimic dreptul să ți se facă o asemenea propunere.

— Siguranța ta mă umple de mândrie.

— Smarando dragă, tu știi că nu vreau să te jicnesc, și mai puțin încă să fii jicnită de alții.

— Crezi că nu pot să mă apăr singură?

— Dar e nemai auzit ce-a îndrăsnit omul ăsta, care vine la noi în casă, a mâncat cu noi la masă!

— Corsarul tău a sărit peste orice cuviință și nu și-a mai ascultat decât inima.

— Ce-ai de gând să faci?

— Intâiu să mă supui.

— Nu glumi!

— Nu glumesc de loc. Și pe urmă să-i arăt că între noi doi nu poate fi nimic.

Bălașa alergă la ea și o luă de gât.

— Cât mă liniștești!

Smaranda îi desfăcu încet brațele și-i zise zâmbind trist:

— Vezi că mă mototolești!

Iși așeză marama și începu rar, cu ochii la lumânare, povestind numai ca pentru ea:

— Nu găesc tăria să mă supăr destul.

Am fost martoră la nebunia asta, de om închis și iute, și nu m'am putut opri la timp. Mă înduioșa aproape zbuciumul lui mut. De unde începuse? Cum gândea să se apropie? Mă prindeam seara în pat căznindu-mă să aflu și-mi trăgeam cu necaz velința peste cap. A doua zi, când îl întâlneam, aveam o clipă de stângăcie. Mi-era frică să nu bage de seamă și să și-o tălmăcească altfel. Știam dela el cât câștigă de fiecare sac de grâu pe care-l bagă în magazie, cum dă preț mai mic decât la Cavarua, pentrucă oamenii odată în port nu se mai îndură să-și bată caii până sus în mal fără nicio ispravă. Ascultam și mă supăram. Auzeam și ce-i aduce luminatul cu petrol al orașului, din câteva lămpi scuturate de vânt, și cum lucrează în consiliul comunal, unde are oameni de-ai lui, ca să nu se primească o ofertă a unei societăți de electricitate, mult mai ieftină. Râdeam. Dragostea — da, dragostea! dintre noi nu prea semăna, cum vezi, cu dragostea din baladele tale scoțiene. Alteori îmi scotea din casa de fier și desfășura pe masă tot felul de planuri, unele de captare a izvoarelor care surpă Balcicul, altele de așezare de șine de tren între Bazarhic și Mare, altele de căpătuire a autorităților județene în clădiri de-aici, cele mai multe ale lui, astăzi goale, pentru mutarea în sfârșit a Capitalei. Numai în foi-

șor, la el în vie, îmi zugrăvea Balcicul de odinioară, cu marile familii grecești dinaintea de tulburările dela Anhialos, bogate și cu purtări subțiri, fala coastei. Bulgarii veneau în căruțe, cu haine de aba încrețite și cu femei cu cârpe în cap, ca să vadă dela ele cum mai merge lumea și cum trebuiau să se mai îmbrace. Atunci se înfierbânta și vorbea frumos. Nu spunea de lupte cu canibali sau cu oameni cari își poartă capul la subțioară, ca Arapul lui Shakespeare, și nici nu mă fura ca el, dar îmi plăcea să-l ascult. Puterea asta, care se zvârcolește și apucă și birue, care pare robită banului, dar schimbă pârloaga în lanuri, gropile în orașe, un țarm pustiu într'un port plin de corăbii, mă înfiora și pe mine câteodată. Vântul aducea pe neașteptate în zarea Mării dintre stâlpii foisorului, și îndoind-o dela locul ei, o tulpină lungă de nalbă, cu flori bătute conabii una lângă alta, ca un bețigaș de bal împodobit cu funde și panglici. Mă înfricoșam de mine și mă sculam. Lasca ride se scula și el. Nu știu ce s'ar fi întâmplat dacă s'ar fi mărturisit într'o asemenea stare. Mă prindeam cu gândul la vechii fanarioți, din cari avem și în neamul nostru câțiva, și nu-l găseam mai prejos pe tânărul ăsta ascuns, care despre toate îmi vorbea și numai despre ce-îpăsa

nu. De cum îl lăsam, îmi dădeam seama că e un joc fără rost și că ar fi fost mai bine să-l întrerup. Când se arăta a doua zi, aceeași curiozitate îmi dădăra hotărârile din ajun. Hârtia de azi îi seamănă. Dar ea a rupt farmecul.

— Nu cumva suferi, Smarando?

— Aș fi vrut să cunosc ce-i iubirea, numai pentru mine, fără să i-o arăt celui-lalt. Dar știu că nu se poate. Mi-e milă de mine și mi-e milă și de tine. Familia noastră are să se oprească la noi. E ceva care ne îndepărtează de viață, poruncă sau blestem.

— Am fost noi mai sărace pentrucă am fost singure?

— Nu, n'am să mă plâng. Dar neputința asta să iubim și să intrăm în vârtejul vieții, mă sperie.

— Tu uiți că e cineva care te așteaptă cu credință.

— Ah, nu-mi vorbi de încă o primejdie. Ce-ar putea să facă cele două singurătăți ale noastre puse împreună? I-am spus-o și lui și v'am spus-o și vouă. Credeam că mă înțeleseserăți. Nu simt înaintea gândului ăsta nici cel mai slab fior din fiorii pe cari mi-i dă uneori puiul de contrabandist, cum îi zici tu, care s'a născut și trăește în luptă cu elementele.

— Nu vrei mai bine să ardem scrisoarea?

— De ce încerci să iei ceva în răs, care știi bine că nu e de răs? Gândește-te cât trebuie să ardă omul ăsta, dacă a putut să izbucnească deodată din el o asemenea limbă de pârjol. El trebuie să stea pe undeva pe afară, între străini, și să aștepte. Răspuns își dă foarte bine seama că n'are să aibă. Dar la miezul nopții s'ar putea, prin cine știe ce întâmplare, oboseală a zilei sau oboseală a vieții, ca una din fetele Filipescu să piară și abia mai târziu sau mâine să se afle că a plecat pe valurile aventurii.

— Dă-mi scrisoarea! Incepe să-mi fie frică.

— Scrisoarea mai îmi trebuie. Pentru câtă îndrăzneală clocotește în ea, nu poate fi lăsată neîmplinită.

— Smarando!

— Incede-te în mine și să nu mai vorbim. Intâiul meu răvaș de dragoste! Ascultă-l: „Pentru înscrisul alăturat Banca Națională din Varna plătește 100.000 de leva. Barca mea așteaptă jos până la unu din noapte. La „Mânăstirea Sfântu' Constantin“ au fost oprite odăile 3 și 4. Peste trei zile viu și eu“.

— In aste trei zile tânărul Lascaride trebuie să mai aibă ceva afaceri de isprăvit, care să-i întoarcă cele 100.000 de leva pierdute.

— Nu, nu e asta. Eu îl cunosc mai bine. Ii trebuie trei zile, și mă tem că i-ar trebui treizeci și că l-aș aștepta de geaba după întâiul soroc, numai ca să se învețe cu minunea.

— Tare îmi vine poftă să-l dau cu întreg dosarul pe mâinile spadasiului nostru!

— Te rog să te-astâmperi. Toată treaba asta mă privește pe mine și nu-ți dau voie să abuzezi în niciun fel de spovedania mea, pe care nu te poți lăuda măcar că mi-ai smuls-o. Vezi ce liniștită sânt eu.

— De liniștea asta, deși e liniște cu vâl-vătăi, mi-e frică.

Smaranda își înfoie zâmbind rochiile și zise:

— Uiți că sânt Maica Domnului dela Mare, cea fără prihană. Aici e o luptă între două jocuri: jocul tău sfânt și jocul meu pământesc. Dar amândouă sânt numai jocuri. Nici nu sântem sortite noi la mai mult. Bagă de seamă atât, să nu iasă al meu, cu toate că nepregătit, mai bine.

— Mă bizuiu în tine, că are să iasă tot ca al meu: fără durere pentru nimeni.

— Asta de pe-acum nu se mai poate. Dar mi se pare că lumea a venit. Și tu ai, sărăcuțo, de dus pe umeri toată seara. Iartă-mă că te-am tulburat. N'a fost de vină decât literatura ta, cu „țărnuțel gre-

cesc“ la care sântem. Să mergem. Celelalte lasă-le asupra mea. O plecare are să se întâmple, în orice caz, noaptea asta, dar nu plecarea pe care ți-o închipui tu. De ce vrei să afli? Lasă-mi mie taina. Plecarea aceea trebuie pusă la cale și nimic deocamdată nu-i sigur, decât că mi-ești dragă și că îngrijorarea ta, rău ascunsă, mă face aproape să petrec.

— Văd că nu-i altceva de făcut cu tine acum, Smarando. Ai să te mai liniștești și să mai vorbim.

O privi lung și se întoarse la lucrurile de pe divan. Un tremur lăuntric n'o lăsa să vadă destul, ca printr'o cădere de frunze galbene sau de fulgi de zăpadă. Dela întâile vorbe, care, fără să vrea și fără rost, se făcuseră de cerere de socoteală, simțise cum se izbise de ceva tare. Toată convorbirea nu fusese pentru ea decât o dare îndărăt, din care ieșise la urmă înfrântă. De neputința asta se speria, mai mult decât de ce auzise. Ea îi descoperea dincolo, pe neașteptate, o hotărîre și o stăpânire de sine pe care Smaranda, mai mult îngândurată și lăsătoare de obicei, nu le dăduse încă la iveală. De unde îi veneau o asemenea rotunjire a ființei și respingere a oricărui amestec de afară, chiar când el înainta pe cărările înflorite ale legăturilor și amintirilor copilăriei? Asta era iu-

birea? Iubea Smaranda în adevăr? Și deodată, cu toată lupta să rămână aici, în lumină, cu soră-sa în față, se trezea alături, într'o lume de umbră, prin care trecea tăind-o și risipindu-i făpturile de-o clipă. Purta în minte, ca o pereche de cercei în cutie, ochii aceia liniștiți și străbătători. De ce nu găsea și ea tăria să se mărturisească înaintea lor și dușmănia scăpărătoare a Smarandei, când lumea încerca să se pună la mijloc și să despartă? Se căsnea să-și aducă aminte, să pipăe ceva din trecutul laolaltă, căldura străngerii de mână, răceala inelului cu piatră neagră de pecețuit. Iși apropia palma de obraz și nu simțea decât dogoarea sângelui propriu, răscolit de întrebări. Ce seară era asta? Din ce funduri de întuneric năvăliseră atâtea gânduri, ca omenirea veselă de-afară, ridicată din Mare sau coborâtă pe toate rupturile de lut ale coastei, cu focuri albastre de licurici întârziți și cu miros de grădini spânzurate?

Smaranda trebuia apărată. Se mișcau toți într'un aer moleșitor, cu îndemnuri neprevăzute. Avea să spue un cuvânt Sultanei. Dar pe ea cine era s'o apere, nu de ceilalți, ci de sine, de îndoelile și nu de farmecele iubirii? Ce spunea Smaranda de porunca sau de blestemul neamului lor, care le oprea să se dea și să fie întregi? De ce tocmai când te-ai pierde în altul

să fii mai tu decât oricând? Are nevoie viața să se vadă ea pe ea, ca să fie trăită? Ce e această flacăra, care scobește ca un fulger toate contururile? E ca o înflorire a zilelor, scurtă și de-o singură dată? N'are să se înalțe și din vârful tulpinei lor acest crin? Numai ca o bănuială a mirezmei lui trecuse prin văzduh, și rămăsese amețită. Unde era Smaranda? Vrea să-i mai vorbească! Să se dumirească! Dar Smaranda ieșise tiptil și o lăsase singură cu oglinda, care o privea, în tresăririle lumânării, cu un cap dus, de față de-acum nouăsprezece veacuri din orașul de apă al Alexandriei. Iubea într'adevăr? Se apropië și se uită. O căutătură neagră adâncă o scormonea de dincolo și aștepta. Licărea schimbăcios în pâlpâitul feștiliei. Se făcea înfiorătoare, ca o noapte care coboară dealurile, dar nu răspundea. Ea era învățată cu geamurile deschise și nu știa ce-i curentul, ca Englezii. El arăta mai mult șubred și poate nu i-ar fi plăcut. Ce nebunie! Iubea? Iubea? Era aproape furioasă și dacă ar fi avut acolo pricina în carne și oase a smintitei fierberii de astăzi, s'ar fi trezit scuturând-o de braț și silind-o să-i spue. Să-i spue, ce? Când ea singură, ca un scufundător neisteț, era aruncată afară înainte să ajungă fundul unde, ca în poveștile lui Andersen, scliffea palatul de scoici și de mărgean al sirenelor!

Smaranda pusese neauzit ușa în clanță și se oprise pe prag. Piața era acum plină. Recunoștea prieteni în cele mai gândite ascunzători de costum. Pe piatră, jos, ședeau turcește cadâne și fumau încet, cu ochii mici la stele, cu capul pe spate. Marginea înaltă a malului se vedea luminată, ca o streășină a cerului, fără să se vadă și isvorul luminii, lămpile cu gaz sub presiune ale lui Lascaride, acoperite de pomi sau de case. Era ca un foc de rampă al unei scene tainice. Minaretul se desfăcea din toate alb și plutitor. Era singurul personajiu, cu turbanul de piatră al balconașului de rugăciune, care stătea drept, în calea întunericului. Se uitau la el sau la basmele de o mie și una de nopți ale fumului de țigare? Erau departe de toată lumea dimprejur și, în șalvarii și feregeaua lor întunecată, ca niște bucăți de noapte. Poate erau costumate, dar poate erau și turcoaice adevărate venite din casele cu tizic de sus. Asta mică, din stânga, nu era

țesătoarea de covoare de lângă cișmeaua cu migdali? Mâna ei se mișca fără să vrea, parcă ar fi trecut prin coardele de bumbac ale gherghefului și ar fi bătut dedesupt urzeala de lână colorată. Dar când frumusețea de pe lespezi se întoarse puțin, văzând-o, și-și ridică la ea sprânceana făcută, abia se ținu să nu strige pe nume pe Olga Crivăț.

Iși puseseră bine mintea la teasc prietenii, ca să-și iasă câteva ceasuri din fire și să nască dulcea amăgeală! Era în trebuința asta de minciună ceva din beția persană a poezilor mistici. Căutau, cu hainele de împrumut, intrarea într'o lume unde fac de pază îngerii dela începutul Bibliei. Nici vinurile din burduf legănate pe cămile, nu s'au dovedit, pe vremuri, mai de ajutor. Avea să uite și ea, și să facă pe alții să uite. Așa și-așa, ziua de mâine tot avea să-și aibă răsăritul de adevăr. Intu-nericul avea să fie cules, cu toate șoaptele lui de ființe din peșteri și din ape care se apropie și se retrag nevăzute. Colțul cu ruine de pământ, făcute parcă de cutremure sau de arsura vetrelor de jăratric din scoarță, care închide golful cu înălțimile dela Caraghiol, avea să se subție și să se depărteze pe un fund trandafiriu. Marea avea să se ivească pe negândite, ca într'o revărsare de flux de după el, de un

albastru topit și tot mai gros, până la scufundătura aburoasă a Văei-fără-iarnă și până la munticelul napoletan dela Ecrene. Toată prăpastia aceea goală, din care ieșeau astăseară bărcile fără ființă, avea să se umple de culori și de mângâere. Viața avea să înceapă nouă ca a doua zi după Facere, cu femei călcând după o măsură de cântec, pe care nu-l cântă niciun fel de măestrite unelte ale mâinii omenești, ci îl cântă pământul și îl cântă Marea la atingerea Soarelui zvăpăiat de Miazăzi. Iar ea trebuia să plece! Zorile n'aveau s'o mai apuce aici. Se coborî între oameni, aeriană, cu fâlfâit de văluri. Plecarea ei începuse.

Lumea se scula puțin sau se apleca, lăsând-o să treacă în tăcere. Tocmai la capătul pieței, pe chenarul cheiului, stătea cu totul și cu totul la o parte o mogâldeată albă. Pâlpâitul felinarelor, care scăpa câteodată ca o apă roșie de după pânze și se vărsa peste oaspeți, o făcea să se întoarcă spre adânc, într'o silă neînțeleasă de lumină. Părea atunci, în hainele străine, cu brăurile pestrițe, mânecile largi și fesul cu canaf, o pasăre puternică de noapte, agățată într'o așezare nesigură de mal și gata să-și ia zborul, cu un fâlfâit de aripi care ar fi răsturnat pe toți oamenii aceia adunați cerc s'o vadă. Câte un val rar, trimis

din larg, se spărgea într'o înălțare zădărnice de spume. Mogâldeața se apuca atunci cu o mână de încheetura pietrelor și se îndoia deasupra apei, ascultând. Când se făcea iară liniște, un fâșiit neîntrerupt, ca un clipocit în laturile unei bărci legate acolo, departe de nisip și cu oamenii la lopeți, o îndrepta pe locul ei, împăcată. Nu era primejdie de hulă. Pe urmă rămânea în vechea nemișcare. Era așezată turcește cu un singur picior băgat dedesubt, iar cu celălalt, întins înainte, clătinat la răstimpuri pe neașteptate, ca să clatine tot odată și ciucurele dela imineu, într'un joc fără martori. Un zâmbet fugar, unui gând nespus și repede alungat, lumina un obraz care se deosebea să fie al lui Lascaride. Spre el venea acum fără grabă Smaranda.

Se apropiè până la trei pași, își scutură maramele ca o coamă, potrivindu-le, și se opri. Ținea buzele lipite fără nicio încordare. Pentru ce-ar fi avut de spus, cuvintele nu erau bune. Stătea în fața chemării pe care nu putea s'o asculte. Ca în marile rugăciuni, cu tot sufletul ridicat alb din dureri și desnădejde, tăcea. Brațele îi cădeau pe lângă trup și se pierdeau în culetele multe ale veșmântului. Ochii albaștri, împotriva luminii și arzând fără altă sclipire decât a lor și a stelelor, se uitau cu milă înainte. Era o milă de celălalt și o

milă și de ea, pentrucă în acest popas, în văzul oamenilor, unirea dintre ei se înche-gase, ascunsă și pieritoare. Și arăta într'adevăr dumnezeiască, plină de o dul-ceață și de o măreție care-i veneau din alt izvor decât al rolului de astăseară.

Lascaride se sculase de jos, o văzuse numai ca în scăpărarea unui fulger și se încovoiase, fără să-și dea seama, cu mâi-nile până la pământ, ca în Răsăritul de unde porniseră strămoșii lui.

Smaranda îl privea fără să clipească.

Acesta era așa dar omul care îndrăs-nise în sfârșit să-i ceară să fugă și aștepta aici, cu toate pregătirile făcute, ca să-i înlesnească desfacerea pentru totdeauna de-ai ei și de visurile de fată! Il judeca liniștit. Numai un fior, care-i suia ca pe un scripte părerile, o străbătea dela sânul stâng peste amândoi umerii și până deasupra sprâncenei din dreapta, care se bătea așa de tare că se temea să nu se vadă, și apoi îndărăt, pe acelaș drum, într'un cerc ne-întrerupt. Ceva subțire și strepezit, ca un cântec meșteșugit pe o muche de sticlă, o umplea întregă, și-l asculta fără s'o doară, parcă n'o privea. Era o despărțire, întâlnirea asta! Toate organele cântau ca un ison de prohod.

Se îmbrăcase într'adevăr în straele de greculeț, care negustorise în rada Balci-

cului pe vasele franceze ale războiului Crimeei, ancorate aici la locul cu ape bune. Nu mai era el, ci era neamul lui din insule, de jos dela mările cele calde, în care a fiert marmura templelor și a statuilor clasice. Voia să arate poate așa că se lepăda de tot și că o lua dela capăt, într'o nouă viață, la fel cu începătorul de demult al averii. Nu mai avea nimic decât hainele astea, care nu erau ale lui. Ea, la rându-i, nu se putea rupe de trecut, iar acel trecut nu-i îngăduia să aleagă. Iși aducea aminte de cula din vii, de pe malul Argeșului. De-acolo, de sus, se uitaseră bătrânii lor, aprinzând masalale, în calea lui Tudor. Il așteptau pe Domnul țăranilor, pe sluger, dar îmbrăcați cu grije și cu işlicurile de întâi dregători ai țării. Il cunoscuseră la Glogoveni și la Viena, ca un bun purtător de socoteli și om cu durere de popor. Cula era plină de cărți franțuzești, care se mai păstrează și astăzi, din scriitorii de istorii și de visuri politice ai veacului. De-acolo, din foișor, obișnuiau să se uite și ele, să se uite nu numai peste lunca tăcută, dar să se uite și peste viață, și să aștepte. Ea n'avea altceva decât adăpostul ăsta de înălțime, care-i venea dela strămoși și care o apăra și-i era și temniță în acelaș timp. Venea de departe și trebuia dus mai departe. Lascaride nu putea să intre înăuntru.

Băeții, dacă ar fi trăit, și-ar fi luat ei sarcina cea grea, jugul bătut cu pietre scumpe al istoriei, pe grumaz. Unde era Alecu, în toate aiudoma bunicului numai flacăra, care, dela Paris și din toată Europa, lucrase deavalma cu emigranții dela 1848, bine și cu Bălcescu, bine și cu Eliade, ca să unească Principatele și să le dea un Prinț străin, când el însuș era turnat din aurul vechilor Voevozi? Un glonț în cap la Olt, în văzul culei unde într'un puț părăsit Tudor fusese aruncat bucăți de eteriști, îl smulsese dintre ei. Nicu îl urma curând, plin de răni căpătate pe Sabar. Se stinsese în parcul lor din București, cu foile galbene căzute până acoperiseră tot, alei și răzoare, pentrucă nimănui nu-i mai stătuse gândul să le măture. Nu se învoise să fie dus într'un spital, unde ar fi trăit sub ochii armatei de ocupație. Ea era în acele zile o fetică de treisprezece ani. Se mișca de ici, colo, purtând o fașă sau un medicament de zădarnică ușurare. Nu plânsese. Nu plângea nici cu mâna fierbinte a fratelui într'ale ei. I-o săruta din când în când și simțea atunci prin buze, cum viața din ea se ducea. Iar acum ar fi trebuit să plece cu Lascaride, pe drumurile pe care ai ei le bătuseră pe vremuri după domnie și să cadă cu încă o bucată a casei lor, cum căzuseră ceilalți,

cel puțin bărbătește, ca strămoșii, cu fața la dușman? Iși dădea el seama că întârzierea de-acum, înaintea lui, era un rămas bun? Că venise aici ca să plângă scurt, peste tot ce nu se putuse întâmpla și să piară, ca după o cotitură, în altă viață, unde nu-l putea lua, pentru că vameși încoifați și cu săbii, ca pe ziduri de biserici, nu l-ar fi lăsat să intre? Nu, nu știa! El își avea încrederea tânără, de om de faptă, care se trezise deodată stângaciu numai pentru că nu putuse să ia cecece era convins că i se cuvine, într'un chiot de bucurie. Biletul lui arăta o casnă de peltic, încurcat în singurele două cuvinte pe care vrea și nu e în stare să le strige. Cum o văzuse urcând scările Băncii Naționale din Varna, ca să încaseze cele o sută de mii de leve ale întâelor cheltueli?

Uite-l frânt, aici, cu toată vitejia întreprinzătoare la pământ. El era încredințat că, afară de vitejia asta, nu mai e nimic. Lumea e a oamenilor de azi, cari o plămădesc de fiecare dată din nou. Fierberea, fără altă lege decât voința, iuțeala și încântarea proprie, ea are toate drepturile. Poartă cu sine ce-a fost, sporindu-i puterile, și-i dă o viață pe care altminteri a pierdut-o. Ce înșelare sângeroasă! Dovada o avea în față și n'o vedea. Desmeticit a doua zi, era să urle și să scrâșnească, dar

împotriva cui îl înfrânsese, nimic nu putea. Nu era decât un glas din adâncuri de vremi, pe care și cine-l asculta, îl asculta cu spaimă.

Ii era necaz că se prindea privindu-l cu ochii Bălașei și judecându-l cu mintea ei. Nu semănau. Bălașa se oprea înaintea vieții și o măsură cu neîncredere, pusă mai curând pe găsire de cusur și pe luare în râs. Era o unealtă ascuțită care despica fără greș orice întâmpina. Stătuse prea mult la școala raționaliștilor din toate timpurile. Ea în schimb se dădea cu patimă și se topea, ca într'o dragoste, în orice gând bun care o câștiga. Mintea îi odihnea atunci în loc. Era ușoară și se călăuzea fără simțuri, călătorește prin spațiul dintre lucruri. Astăzi se abătuse însă dela mijloc de cale. O apăsa prisosul de putere, de zbor pe care-l avea în aripile închise. De ce nu făcuse omul nebunia din urmă, să n'o întrebe și s'o pue să hotărască, ci s'o fure? S'o arunce ca într'o moarte, din care nu mai vii, într'o barcă sau pe un cal, și s'o ducă? Nu mai era cu putință lucrul ăsta? Ce pirat de oameni își arăta numai creștetul, sub care cine știe ce gânduri mocneau? Ar fi fost al treilea din neamul lor care se poticnea în lupta cu veacul. Cum l-ar fi lăsat atunci să-și așeze capul cel fără odihnă pe umărul ei! Cum l-ar fi

luat de mijlocul încins de munci ale lui Hercule! Cum ar fi uitat de tot ce rămăsese îndărăt! Cum ar fi iubit, cum ar fi iubit, cum ar fi iubit! Știa el acum că oprirea ei de-aici era de rămas bun? Că ar fi trebuit o minune, să se mai întâlnească? Ochii i se umplură de o mai adâncă milă. Numai de nu și i-ar fi ridicat și el pe-ai lui! Era aproape ca o binecuvântare și se întoarse.

Lipită de a doua ușă a casei, dinspre boiangeria pe care doamna Filipescu era supărată pentrucă-i pătă apa, o fată o urmărea cu evlavie. Era îmbrăcată în bulgarcă, cu pieptar strâns și pestelcă înflorată. Părea mai gingașă și mai tânără decât cei optsprezece ani ai ei.

— Smarando! Smarando! șopti speriată când o văzu în dreptul ei, trecând fără să se uite.

Smaranda îi întinse brațele și o prinse în ele cu dragoste.

— Ai venit, Zorco? Ce bine-mi pare!

— Sânt aici, cu mama, cu tata și cu Radco. Mă păzesc bine.

— Ce-i cu Sabin? L-ai văzut?

— Nu, și mi-e frică.

— Nu-ți fie nicio frică. El trebuia să aibă și grija măgărușului. Cine știe pe unde îl întinde necăjit de frâu! Să vedem dacă ai să-l cunoști. Chiar Bălașa i-a potrivit barba și peruca.

— E cu barbă? Ce grozăvie! Sigur că n'am să-l cunosc. Dacă e pe undeva pe lângă mine și nu-l ghicesc? E' atâta lume, care de care mai îmbrobodită și mai încondeiată!

— Fii fără teamă, că-ți dă el de veste. Ce zic ai tăi? Tot nu se învoesc?

— Nici nu vor s'audă. Tata strigă la mine că mă desmoștenește. Mama plânge și mă încue. Mi-a aruncat și astăzi florile de pe geam.

— Florile pe care ți le-așează Sabin pe furiș, în fiecare zi când deschizi?

— Da. Spune-mi ce să fac?

— Ce spune Sabin?

Zorca Radeva se uită cu băgare de seamă împrejur:

— El vrea să fugim, să mă ia fără voe, dacă nu se poate cu voe, să mă fure.

— Și tu?

— Nu știu. Știu numai atât, că fără el nu pot să trăesc.

— Se vede. Ai slăbit, dragă fată! Dar astăzi bucură-te cu noi. Nu uita că mă gândesc și eu la tine.

— Tu ești bună. Nu văd ce m'aș fi făcut vara asta fără voi. Sânteți singurele în care ai mei se încred.

— Poate că nu fac bine.

— Cum poți să zici asta?

— Uite o zic. Și, mă tem, cu multă drép-

tate. Intre ai tăi și tine te-am ales pe tine, dragă Zorco.

— Cât te iubesc! După Sabin numai-decât, să știi că vii tu. Dar ai să-l ții tot timpul lângă tine? Eu când îi mai vorbesc?

— Lasă-l astăzi să fie un Iosif cu credință. Am eu grijă și de tine. Dacă ți s'ar întâmpla să pleci, adu-ți câteodată aminte și de prietena ta Smaranda. Iar dacă ați avea vreo nevoie, trimeteți-mi numai un cuvânt.

Zise și se smulse aproape de lângă ea. Se strecură printre oameni fără să mai spue vreo vorbă cuiva, și pieri după perdele.

Locul forfotea de oameni. Unii treceau dela un capăt la altul, dornici să-și arate costumele sau să vadă cine venise. Cei mai mulți se așezaseră și tănuiau, urmărind în acelaș timp fierberea colorată și vorbăreață a plimbătorilor. Nu lipsea aproape niciunul din obișnuții plajei, poposiți de-o vară, dar erau și destui localnici. Aceștia se simțeau străini și rămâneau deoparte. Nu înțelegeau veselia fără grijă a celorlalți și n'aveau încredere. Mai închiși decât toți păreau Radevii.

Ei nu erau Balcangii, ca Bulgarii cei mulți de-aici și din alte părți, ci veniseră prin părinții lor tocmai dela Adrianopol. Ședeau la răspântia cea mare a drumuri-

lor la port și spre biserică, într'o curte întinsă cât un câmp. Ziduri cu streășină de olane o despărteau de stradă. Dacă nu fusese casă turcească, luase din fereala ei de lume. Puțini pătrundeau înăuntru. Pătrunsesese și Sabin Opreanu, care cunoscuse pe băiatul cel mare, astăzi inginer, la Charlottenburg, în anii studenției.

Se intra pe subt o boltă de viță, la vremea de-acum cu ciorchini mari deasupra capului, parcă numai așa de sus ca să poată fi mușcați din mers. Ușa cu prispă era în fund, mică de depărtare și de covorul până acolo, făcut din bucăți felurite și mișcătoare de umbră și de soare scăpat prin verdeață. Peste acel covor o văzuse Sabin pe fata casei venindu-i în întâmpinare, cu întunericul și cu luminile de pe jos urcate pe ea, îmbrăcând-o și iară părăsind-o, cu cât înainta, ca o zeităte plâpândă a mării și a viței de vie. Dela fiorul de-atunci începuse dragostea lui, întâiu nelămurită și cu alt nume, și din ce în ce mai răscolitoare și mai dureroasă. Părinții băgaseră de seamă ceva din întâile zile și încercaseră să-i despartă. Casa din răspântie nu i se mai deschidea decât greu, și, când i se deschidea, găsea oameni încruntați, cari doar nu-i spuneau că n'are ce să caute. Rămâneau martori muți pe bănci la scurtele convorbiri cu Zorca. Trânteau

poarta și trăgeau zăvoarele ca să se audă, când pleca. Cu ei nu se putea înțelege decât prin semne și câteva vorbe ale uliței, jumătate turcești, jumătate bulgărești. Cu copiii vorbea limbi străine. Fata făcuse doi ani o școală de gospodărie în Elveția, de unde venise cu știința bucătăriei, a creșterii de copii, dar și a pianului. Era o ființă ridicată peste mediul ei orășenesc și părintesc, puțin înstrăinată, mirată între atâția oacheși ursuzi, cu ochii negândit de albaștri, sub o singură sprânceană îmbinată, și cu pielea albă străvezie. Mamă-sa se uitase, pesemne, înainte s'o aibă, la vreo Cercheză atunci coborâtă din munții cu flori reci sau la vreo grecoaică din neamurile cele vechi bălae. Tatăl era un negustor de grâne pus pe îmbogățire, cu câteva sute de hectare spre Teke și cu magazii în port. Pierduse bani în moara cea mare, când o luase din mâinile foștilor acționari o bancă din București. Lascaride împrumutase mereu bani pe gestionari, cari erau tot mai la strimtoare după criza celui de-al doilea războiu, iar Opreanu avusese grijă să înștiințeze pe prietenii lui dela Banca Națională de planul de scăpare dela Varna și dela Sofia. Sumele subscrise în Bulgaria nu putuseră intra la vreme în țară prin filialele unor bănci străine cu capital mixt, și moara căzuse. Căzuse ca într'un foc, în

mâinile Românilor, și scânteile căderii ei, care era numai o cădere financiară, fuseseră văzute până departe în Balcani și făcuseră să se frângă multe mâini și mult păr să se smulgă.

Bătrânul Radev avea și această pricină de pică pe tânăr. Dar nu era singura, nici cea mai de seamă. Opreanu lupta din răsuputeri să aducă în micul orașel de apă capitala județului. Afară de legăturile pe care le avea dincolo de Dunăre și de acțiunea de ordin politic, muncea mult pe loc. Din magazia de grâne de odinioară, Balcicul ajunsese un adăpost de frumusețe și de artă. Pictorii cari își ridicaseră vilele cu pridvoare și cu porți de piatră în smochinii dinspre Pârâul Alb, scriitorii și oamenii de studiu veniți vara pentru băi, își dăduseră deopotrivă mâna ca să aștearnă o poleială de gând, pe lângă poleiala fără asemănare a Soarelui, peste acest colț fermecat. Opreanu era sufletul lor. Fapta lui însă plictisea pe mulți.

Radev avea în perete, deasupra pianului, pe Caragea, mucenicul dela Tulcea care trecuse din Țara Românească în 1867 Dunărea și fusese spârcuit de Turci. Alături de el era Botev poetul, care bătuse acelaș drum și găsisese aceeaș moarte la Vrața în 1876. Treimea se încheia cu Răcovschi cel dintâi. Casa păstra amintiri pe

care înțelegea să le dea mai departe. Nouii stăpâni erau priviți ca niște pripășiți vremelnici. Radev ocolea să aibă legături cu ei sau să le deprindă limba. Poate avea pe seară convorbiri cu oameni ascunși, cari veneau și piereau pe cărări de margine, dela graniță. Fusesse ca frate și tovarăș de întreprindere cu Ivan Cilinghirov, care trăia acum la Varna cu cele șapte milioane luate Centralei Cooperativelor și cârmuia de-acolo o întreagă mișcare. Nimeni din ai lui nu-l socotea necinstit. Patriotismul, amestecat cu oarecare destrămare balcanică a noțiunilor, sfințea totul. Radev fusese la început, împreună cu ceilalți conaționali, printre cei mai fierbinți părtași ai schimbării Balcicului în reședință de prefectură. Orașelul și locuitorii lui n'aveau decât de câștigat. Și deodată se făcuseră toți, fără nicio deosebire, de altă părere! Se vedea cât de colo că ascultau de un cuvânt dat. El venise, într'una din acele seri tainice și pe drumuri unde pândea glonțul, dela Cilinghirov. Prin noua prefacere administrativă Balcicul s'ar fi românizat într'o lună, iar Bazargicul ar fi căzut în neînsemnătatea și sărăcia dinainte de războiu. Orașul acesta puternic, unde se înodau toate firele care porneau dela Miazăzi, trebuia scăpat cu orice preț. Balcicul bulgar, adică aproape jumătate din populație, se jertfea

fără să se plângă. Relele, de stricăciune și de scumpete, pe care le puneau înaintea cu spaimă prefăcută, ca urmări de neînălăturat ale faptului, erau tertipuri.

Peste toate aceste potriveli, legături și așteptări nemărturisite, Sabin Opreanu trecea ca o vijelie. Conferențiarul chemați aici, scriitorii, artiștii, publicațiile de tot felul, dela călăuze până la ziare, teatrul în aer liber prin stâncăria de cretă a terasei, pregătirile de săpături după vechile civilizații, planurile de parcuri naturale, clubul nautic, expozițiile și premiile înviorau îngrijitor un colț de lume care ar fi trebuit să cadă o vreme în uitare. Numele lui spus și răspus începea să deștepte dor. La orizont se cuibăreau ca într'un asediu, coloniile militare. Gorganele podișului și ale stepei îndreptau acum încoace alte cete decât călăreții pestriți ai semilunii. Veneau încet de peste Dunăre, dupăce toată casa încărcată în căruțe se legănase cu copii și vite, în caice mari pe apă, sau veneau de pe Mare, ca în zilele Grecilor. Numai de dincolo, dinspre Balcani, nu mai sosea nimeni, ci se tot ducea. Azi unul tare, care nu putea răbda noua așezare, mâine altul slab, pe care ea îl doboră. Oricum ar fi fost oamenii și orice ar fi făcut, pierdeau. Cetatea bulgară a Cadrilaterului, la care lucraseră treizeci de ani, mâncată pe de-

desupt, se surpa singură. Tânărul acesta era printre întâii lucrători ai schimbării. Vorbea câteodată cu el, pentrucă nu putea altfel, dar orice întâlnire a lor sfârșea rău. Cine știe ce s'ar fi întâmplat dacă nu s'ar fi găsit totdeauna de față, Zorca. Făcea pe tâlmaciul și, cât putea, dar nu putea mult pentrucă amândoi înțelegeau puțin ce spunea celălalt, slăbea răspunsurile repezite:

— Cu fiecare zi calicim mai rău, ofta încruntat Radev tatăl. Magaziile sunt goale și, dacă n'ar veni câte o corabie cu lemne din Varna, portul ar sta pustiu cu săptămânile.

— Caliciți aici, dar vă îmbogățiți în altă parte. In căldarea lui nesănătoasă, fără aer și fără apă, Bazargicul se umflă ca un bostan pe câmp. Toate se usucă împrejur, ca să crească el. O vreți. N'aveți dreptul să vă văetați.

— Cine câștigă în Dobrici? Băncile, și băncile sânt toate ale voastre.

— E mai bine să nu vorbim de bănci.

— Ba să vorbim! De ce să nu vorbim?

— Știi tot așa de bine ca și mine că banii tuturor ciorbagiilor iau drumul Varnei, unde aveți depozite la toate băncile. Dela noi numai împrumutați și Cilinghirov, care a călcat cu dreptul, vă trimete vorbă că la cine știe ce întoarcere a lucrurilor,

v'ați trezi cu o îndoită avere. Una strânsă din bugetul țării care varsă zeci de milioane numai salarii în Bazargic și pusă la păstrare dincolo, iar alta, datoria dela băncile românești, pe care atunci n'ați mai plăti-o.

— Dacă ar fi așa ce spui, n'ar însemna decât că avem două calicii: una la voi și alta la noi. Și asta dela 1913 încoace.

— Te-auzi cum vorbești? In orice altă țară dumneata ai fi trimis acolo de unde singur spui că ții încă.

— Să fie în mâna ta m'ai trimete, precum să fie în mâna mea n'am mai sta de vorbă aici, în gospodăria pe care o am dela tata.

Zorca încerca să-i abată și nu izbutea. Orice plecare era o despărțire. Băiatul casei îl aducea însă îndărăt. Și nu numai băiatul! Se sfia să se întrebe de ce, anume pe seară, când îi știa pe toți acasă și putea fi primit, lua acelaș drum, în fundul căruia nu vedea decât o ființă. Avea lupte cu el. I se părea că se înstrăinează. Căuta o ciocnire năpraznică, numai ca să rupă. Pe urmă își dădea amânări. Trei zile avea să fie ca până atunci, și după trei zile să nu mai dea nici pe strada lor. După ce trecea sorocul, fără să fi împlinit ce făgăduise, se certa de slăbiciune, și se certa mai târziu și de neîncrederea că ar putea fi destul

de tare ca să mai aibă nevoie de asemenea rușinoase hotărîri. Era să se mai ducă la Radevi, cât vrea, iar într'o zi, când n'avea să mai vrea, era să nu se mai ducă, și gata! La ce atîta sbucium?

Zorca privea lumea cu aceiași ochi albaștri pe cari neamul lor îi adusese dela mări mai calde, și nu părea că-i oprește mai mult pe ceva sau cineva. Cei optsprezece ani ai ei nu se deșteptaseră la viață sau avea să rămână o frumusețe rece. Cu Sabîn vorbea mai adesea aruncându-i vorbele grele ale lui tată-său, într'o franțuzească elvețiană. El le-asculta și după aceea, pe drumuri sau pe malul Mării pe unde se plimba cu luna, și nu le mai auzea, ci le vedea numai, în fața uimită și albă, cu încetinelii mici de căutare a expresiei sau de șovăială înaintea unei grosolănii. Era ca o figură care nu se potrivește cu textul și pe care cititorul o taie cu grijă, ca s'o păstreze a parte, lepădând ce e de prisos. Se înfricoșa de ce simțea cum crește în el, fără nume. Zorca era o copilă și el un nebun. Niciodată n'ar fi îndrăznit să înceapă vorba care să-i ducă pe amîndoi la o limpezire. Toate erau apoi împotrivă. Nu se putea. Trebuia să s'astâmpere. Era mai bine să nu mai calce pe la ei.

Lucrurile însă, care se caută și se descopăr întîiu în afară de știința noastră,

s'au dat în vileag și de rândul acesta singure, în altă parte decât în locul așteptat.

În colonia de pictori a orașelului trăia mai ferit decât ceilalți, Mesrob, un artist al nenorocului. Era un armean așezat aici dinaintea războiului și cunoscut cu Radevii, tovarăș de joacă al tinerilor și în legături de negustorie, prin rude, cu bătrânii. Într'o zi se găseau la el Zorca, Radco și Șabin. Le întinsese la perete una după alta pânzele lui, și pe urmă desenele. Luçrul era muncit ca și el, luat și reluat, ciocănit în loc, până când nuanța voită apărea. Treceți nebănuite, care păreau dintr'un Damasc de demult sau dintr'un Cairo dinainte de modernizare, își strâmbau pereții coșcoviți subț pembè și subț vânăt. Aiurea se veselea o adevărată ploaie de soare, cu geamii și străzi pe mai multe planuri. Se cunoștea băștinașul, care, oriunde se oprea, descoperea ceva nou.

— Tu știi de unde e căsuța de colo?

— E de lângă cișmeaua de sus, dela intrarea mahalalei tătărești.

— Aș, e din dosul lui Mamut, a vopsitorului de mahoane.

Mesrob ședea îndărătul celor din urmă cartoane și uleiuri, și le schimba zâmbind. Nu răspundea, la lupta aceasta de localizare. Erau într'adevăr de undeva? Puteau fi întâlnite în vreun loc pe pământ? Nu

credea. Furase puțin soare sau răsfârțengeri de lumină dela apropierea serii, de care se simțea mai legat, și-i ajungea. El urmărea acolo pulberea aceea de albastru în auriu, care îi dădea liliachiul stins și parcă ascuns ca o temelie sub accidentul fără interes al lumii, simplă piedică de care se lovesc și iau ființă culorile; celelalte nu-l priveau. Se vedea furișându-se pe ulițele de lut sau cu bolovani mari, cu scaunul și cutia de culori, ca un lăutar cu vioara la subțioară. Iși cânta și el cântecul lui, în singurătate, deasupra Mării. Pescăruși puternici albaștri, cari aduceau pe aripile lor întunericul, îl înconjurau, aproape lovindu-l.

— De ce ești totdeauna mâhnit, Mesrob? îl întrebă Zorca.

Mesrob tresări, sub neașteptata întrebare. De pe fereastra deschisă se auzi în acelaș timp, ca o transpunere în cântec și o călătorie mai departe, o plângere de glas de femeie, pe note legănate și prelungi. Sub zidul de piatră din fundul curții se prăbușea numaidecât râpa cea mare, care desparte orașul de jos de mahalaua tătarască. Printr'o ruptură a lui, făcută parcă dinadins, se vedeau căsuțele albe lipite de mal, ca fără ființă în bătaia luminii și desenate numai acolo, de un zugrav lunatic, din efecte de lună. O tătăroaică urca

o cărare, cu două tingiri de apă pe cobiliță, și cânta tărăgănat și departe. Mesrob se aplecă afară, o privi pătimaș și răsufală adânc:

— E cântecul de pe drumul Alepului, zise el. Când au lăsat frâul Turcii Curzilor, ca să intre în Armeni, eram acasă. Toți se temeau și se așteptau la ceva, dar nu chiar la ce-a fost. Mie tata îmi pregătise înfrigurat tot ce trebuia pentru întoarcere. Mă duceam în căruță până la Trapezunt și de-acolo, pe o corabie cu lână, nebănuind din port în port, până la Stambul, de unde mă lua un unchiu și mă trecea peste linia de primejdie. A fost să fie altfel. În noaptea din ajun m'am deșteptat în trosnete de pușcă și în răcnete. Ferestrele erau roșii. Până să mă desmeticesc, am și fost ridicat pe sus, izbit, împins cu baioneta în coaste, spre piața cea mare. În poartă tata zăcea sfărâmat de gloanțe, de împunsături și de cue de cismă, cu drugul în mână, pe care n'apucase să-l tragă de tot. Pe uliți femei înebunite cu copii în brațe alergau țipând, dar n'alergau departe. Pe cele mai norocoase le nimerea o împușcătură sau un cuțit. Erau și altele mânate în uliți lăaturalnice... S'a măcelărit și s'a ars până la ziuă. Ce-a scăpat a fost pornit pe jos, spre Miazăzi. Țara trebuia golită de Armeni. Ii aștepta pustiul pietros al Si-

riei. Câți puteau să-l ajungă! Eram în întâiul convoiu, cu soră-mea mai mare și cu doi copii, unul de brațe și altul de mână. Atâția mai rămăseseră din neamul nostru. Pe-o vale de râu în munți, soră-mea, covârșită, a căzut. Am îngropat-o, ajutat de ceilalți tovarăși de bejenie și de moarte, și am plecat înainte. Când am ieșit în câmpia Alepului, mi-aduc aminte! O femeie trecea prin fund, tot așa în șalvari de șofran și acoperită, și cânta cântecul pe care l-ați auzit adineauri. S'a oprit și s'a uitat la mine. Am pus copilul cel mic pe marginea drumului și am mers fără să mă mai uit îndărăt, ars de o mare sfârșeală, cu ochii la minaretele albe care umpleau zarea de sulite arabe. Invătasem dela ceilalți. Ca să scăpăm copiii îi lăsam la câte un loc, de unde erau culeși de oameni de-ai noștri, așezați de mai demult pe-acolo, sau de străini. Ce s'o fi ales de toți, și ce s'o fi ales de carnea și de sângele meu? Când aud cântecul tătăroaicei de peste vale, alerg și cred că, printr'o minune, mi-a venit veste și ceva din Alep. Am de ce să fiu și puțin mâhnit, nu-i așa, Zorco?

Zorca îl ascultase speriată. Acum rămânea cu ochii mari la el. Și deodată izbucni în lacrimi, cu un hohot adânc de plâns. Intâiu își acoperi obrazul cu mâinile, dar curând se lăsă pe umărul lui Sabin

de lângă ea și suspină acolo nemângâiată. Ceilalți căutară s'o îmbuneze și, neizbutind, se sculară și se depărtară pe balcon și prin odăi. Cât stătu Sabin așa, cu teamă să n'o sperie și să se ridice? Sângele i se aprindea încet. Iși aplecă și capul lui spre al ei și părul li se amestecă. Era mărturisirea negândită, care-i desvelise unul altuia cu tot ce-i atrăgea de mult fără ca vreunul să găsească îndrăsneala s'o spue fățiș. Seara se colora de liliachiul pânzelor lui Mesrob, când coborîră la pas, fără să-și vorbească, rezemați puțin unul de altul, pe lângă biserica cea mare, și apoi, de vale, în vederea Mării, dealungul întregului drum, care se făcuse un drum de logodnă, până la poarta cu zăvoare năprasnice. El îi strânse mâna, fata își întoarse peste umăr ochii încă umezi la el, de amintirea povestii copiilor părăsiți pe căile Asiei sau de dorul care-o năvălise pe neașteptate, și pieri înăuntru. Încă odată zăvoarele nu fuseseră în stare să întemnițeze iubirea.

A doua zi dimineața, când deschise fereastra, Zorca văzu cum un mănunchiu de bujori fragezi urcă singur din ulița adâncă și se lasă pe cercevea. De-atunci, în fiecare zi la acelaș ceas, de aproape un an, mănunchiul de flori, tot altele, după vreme, își căuta locul acolo, fără să dea vreodată la iveală brațul care-l aducea, chiar și după

ce, strânși alături pereche, îndrăgostiții își împărtășiseră în șoaptă întreagă patima. Și de-atunci au început și certurile în casă, cu părinții.

— Ai auzit, Sultano, de călărețul roșu dela Caliacra? întrebă din colțul ei răsleț Hélène. Urmăriseră toată scena mută sau, tocmai de-aici, mai mult de semne, dintre Smaranda și Lascaride și dintre Smaranda și Zorça și se întorceau acum la gândurile lor.

— Ce călăreț roșu? N'am auzit, răspunse mirată Sultana Slătineanu.

— Mi se pare că a trecut adineauri în lungul coastei. Una din copitele fără sunet ale calului lui a scos două scânteii albastre dintr'o piatră. Aleargă învelit în manta, fără să atingă pământul, în port trac sau bizantin, cu cămașă de zale pe dedesupt. Face paza Mării de o mie sau de două mii de ani.

— Nu 'nțeleg.

— Nici nu e nimic de înțeles. L-am căutat ziua, dar nu l-am găsit. Jirecek l-a mai văzut acum douăzeci de ani într'un bazo-relief al cetății. Dar de-atunci turnurile s'au surpat și intrările boltite nu mai sânt. Călărețul a coborât în peșterile din mal, de unde nu mai iese decât la căderea nopții. Adineauri a trecut iară. Valurile au năvălit în stâncăria înfricoșată de subt noi bubu-

ind, și nu erau decât valuri ridicate de fuga lui nebună. Sta plecat pe coamă, în fâlfâitoare haină de flacăra. Il știu crud ca zeii păgâni și când se arată vrea sânge. E cineva dintre noi care n'are să mai apuce ziua.

— Cum poți să vorbești așa erezuri? o certă Sultana.

Hélène nu răspunse. Privea cu luare aminte spre mori. Un foc pâlâia în acele părți, când ici, când colo, purtat parcă de-o mână peste ape și peste plajă. Se apropia până lângă pământ și se înălța. Ai fi zis că pierduse cineva un lucru și-l căuta.

— E vreun lucrător dela biserica din capul teraselor, zise Sultana care-i prinsese privirea.

— Știu, făcu fără încredere Hélène. S'ar putea să fie însă și alt lucrător decât ți'nchipui tu.

În acelaș timp lumina se stinse. Un ro-pot din ce în ce mai slab, ca al unui rând de valuri care s'ar fi spart unul după altul, depărtându-se, sau ca al unui galop de cal, tocă mărunț liniștea, pentru urechile lor la pândă. Apoi se pierdu și el. Ceilalți nu băgaseră de seamă nimic. Ochii le erau ceruți de alte fapte. Jocul sfânt începea.

— Faceți loc Vânzătoarei, striga Suleica, subțire și nesigur. Poate niciodată nu spusese atâtea cuvinte românești la rând. Venea deandaratele, în feregea și șalvari albaștri, tăind cale prin lume Bălașei Filipescu. Era mică și iute. Ai casei îi ziceau Suveica. Avea într'o mână un ibric de aramă și în cealaltă un cuer de păhărele și, cum își măsura pașii după ai fetei mărețe care înainta spre ea, părea un diacon în mătase și aur al unui cult de femei.

— Vânzătoarei de dulciuri din Alexandria, întregi Bălașa surâzând. Ea întârziase o clipă în ușa deschisă de perete și acum călca repede încoace cu coșulețul de bunătați pe brațul stâng. Își încondeiase puțin buzele cu un roșu cărămiziu, care făcea din albeața dinților un adevărat strigăt de argint al gurii. Ținea sprâncenele sus și avea mersul hieratic al dansatoarelor de smalt în profil, de pe pereții mormintelor egiptene.

— Simt aceeaș frică, vorbi în șoaptă Puiu

Vulpescu, viță scăpătată de boer oltean, reprezentant al unei firme de automobile și mânjit de ceva literatură, pe care am avut-o în sala cu sarcofage deschise dela British Museum. O știi, Ioane, pe faraonița păstrată ca vie de trei mii de ani? Zâmbește din fața ei feciorelnică și de o frumusețe care înghiață, cu ochii în tavanul de sticlă. Visează la ceva, poate la un vis de iubire. Numai când te uiți la pereți și vezi pe Isis și pe Horus și pe toți zeii cu cap de pasăre sau de câine, păzind-o pe această moartă care nu vrea să moară, te cutremuri. Ce-ai căutat în curtea cu fermece a morții egiptene? Cine ți-a dat deslegarea?

— Indură-te și te oprește la noi, frumoasă Vânzătoare, zise Ion Canta, prietenul cu care vorbise Vulpescu. Patruzeci de zile l-a suflat pe vecinul meu Kamsinul și e prăpădit de sete.

— Dulciurile mele sunt pentru oameni sănătoși. Pentru cei loviți de vânt chemați pe Suleica.

— Tu care vii din orașul celei de-a șaptea minuni a lumii, se amestecă Puiu Vulpescu însuș în vorbă, stai și ne spune ceva de-acasă.

— Am să vă caut, dragi drumeți, după Paști, ca să stăm de povești. Acum iertați, dar am alte treburi și pentru ele am bătut

căile de nisip în care a rătăcit Sfânta Familie. Până la o nouă întâlnire aflați că farul din Alexandria se stinsese în ziua când am plecat. Paznicul lui pornise încoace să se închine unui copil și aruncase cheia dela turn în Mare. A șaptea minune nu mai este, cum nu mai sunt nici celelalte șase. Deschideți-vă ochii și vedeți pe singura adevărată și veșnică.

Răspundea împodobit și în acelaș timp întindea lui Puiu Vulpescu un pesmet, lui Ion Canta o acadea și făcea semn Suleichii să le toarne în păhărelele cât degetarul. Pe când se pregăteau să bea, ea intra în alte cercuri.

— Soră, abate-te și-aici cu darurile zeului nostru, o chemă dintr'un grup așezat, un glas de femeie.

Bălașa se uită într'acolo și bătu neauzit și repede din palme, a laudă împărtășită numai lor. Erau cele mai artistice și mai istețe costume. Lena Costin stătea pe la viță, lungită puțin pe-un șold, cu genunchiul celălalt în mâini. Purta o îndoită mântăluță de umeri, în purpură și aur, iar dedesupt un tricou verde de mătase, fără alt adaus decât în jurul șoldurilor o legătură de ederă. În păr avea o cunună de struguri, cu ciorchini lăsați pe la ureche. Alături de ea un liliac mare, cu aripi cenușii deschise, ascundea și nu destul, pe

Jenny Calomfir. Indărătul lor, State Calomfir, într'o contrafacere de Silen de Rubens, își trecea din când în când degetele răsfirate prin barba galbenă și râdea din ochi, strecurând femeilor glume care nu păreau de loc ortodoxe. Satiri cu țimbale, bacante cu fluere și tobe, Mesrob el însuș, ca un cioban întunecat din Cilicia, cu o piele de capră peste piept, rotunjau alaiul strălucitului zeu al vinului, coborît, femeiesc și amețit, din rătăcirile asiaticе, în cartras de lei și de pantere, până în paraginile Mării Moarte. Erau toți pictori, pictorițe și sculptori și aduceau poate aminte de un bal dela Quat'z arts, dar se pricepeau prea bine să intre în cadru, ca să supere.

— Vreți vișine ținute în spirt, zeamă amărue de migdale, smochine elinești, turtă cu miere, pistil nou de caise sau fiertura asta din insule tăiată cu cuțitul, cu sâmburi de fistic în ea și cu nume barbar anacronic, oaspeți iubiți dela Miazănoapte? întrebă închinându-se Bălașa și întinse coșul.

— Cum i-a zis rahatului, Mesrob? Vânzătoarea asta mi-ar fi numai bună de secretară. Aș putea prin ea să stau de vorbă și cu fete nevinovate.

— N'ai mai avea niciun haz, dragul meu Silene, zise Lena Costin. Rămâi cu noi pe pământ și uită cetatea învățată a Alexandriei.

— Vorbești ca un zeu, străine, făcu Bălașa. Când deschide gura tovarășul tău, bine-ai chibzui să pui să bată tobele și să sune țimbalele.

— Aș avea eu grijă ca urechiușei tale să nu-i scape nici atunci nimic, o întrerupse State Calomfir.

— Am auzit dela voi de nume și isprăvi care mă fac să vă bănuiu din cele mai cu vază neamuri elenice. Dar știu de Bacus, când s'a dus pentru un leac smintelei lui, la Dodona, la oracol, că s'ar fi înecat în lacul care l-a împresurat deodată, dacă nu-l mântuia măgarul. Pe măgar nu-l văd. După el v'ați cunoaște mai ușor.

— Ce mai e nevoie de măgar, dacă sânt eu? strigă State. Unde mă vezi pe mine e și Bacus.

— Venim, închinătoare a lui Amon, tocmai din Tracia, de prin părțile Sciției mici, din orașul nostru dela Pontul Euxin, Dionysopolis, ca să-ți plăcem și nu ca să te necăjim. Iartă-l pe Silene. Așa e el, când i-e sete, o îmbună Lena și aruncă un colț al mântăluței pe umăr, descoperindu-și astfel sânul mic verde, de zeu androgin.

— Binecuvântat fie orașul tău, Dionysopolis, de prin părțile Sciției mici, dela Pontul Euxin, de unde ne vii, și de dragul lui iertat fie Silene, cel bogat în pân-tece, se închină de rămas bun Bălașa și plecă mai departe.

Văzu în marginea întunericului pe Lascaride și se încruntă. N'ar fi fost acum în stare să-i vorbească, fără să dea de gol că știa. El oprise pe Suleica și-o întreba ceva repede. Nu era greu de ghicit, ce. Omul ăsta puna o stângăcie în cel mai gingaș dintre lucruri, care ei îi suia sângele în obraz. Intrau în gura copiilor.

— L-ai dat? o scoțocea Lascaride pe Suleica, fulgerând din ochi.

— L-am dat. Dacă mi-ai spus! fu răspunsul. Vorbeau turcește.

— Chiar domnișoarei Smaranda?

— Chiar ei. Bălașa se 'mbrăca pe divan. N'a văzut.

— Și ce-a zis?

— N'a zis nimic. A citit, mi-a dat o basma de pe masă, pentru mine, și mi-a făcut semn să plec.

— Ți-a dat o basma? Să văd.

Suleica puse jos cuerul cu păhărele de metal, ținu cu o mânuță buzunarul șalvurilor și cu cealaltă scoase încet dinăuntru un șal de mătase scoțian, în care se mai cunoșteau la căpătâe urmele nodurilor făcute pe piept. O întâlnise cu el în soare, pe râpi.

— Să dai mâine pe la mine, Suleica. Ai să capeți ceva bun, ceva foarte bun. Șalul lasă-mi-l mie.

— Numai să mi-l păstrezi, făcu fata și i-l întinse.

Lascaride îl smulse aproape și o ridică de șolduri până peste cap, clocotitor de o bucurie sălbatică.

Bălașa nu mai putu răbda. Se îndreptă grăbită, fără să mai ia aminte la lumea care încerca să-i ție calea sau o lingușea, către partea retrasă unde Sultana Slătineanu vorbea cuiva dintr'un scaun legănat, întors la Mare.

— Sultano, vreau să te rog ceva.

— Roagă, drăguță. Dar nu vrei întâiu să vezi cu cine vorbesc?

— Nu, iartă-mă. Trebuie să deschid numaidecât jocul sfânt. Peste puțin sânt iară lângă tine. Urmărește seara asta, și aici glasul îi scăzu până ajunse șoaptă, pe Smaranda. E într'o stare care nu-mi place. Și aruncă un ochiu și asupra lui Lascaride. Nu întreba de ce. N'aș putea să spui. Poate e numai o temere fără temei a mea. Dar temere este!

— Bine, Bălașo, zise Sultana și privi lung spre cealaltă lature a pieței, unde Lascaride căzuse în vechea stare de așteptare, fără nici o legătură cu lumea dimprejur.

În aceeaș clipă o lovitură puternică de gong umplu noaptea. Era ca un ceasornic de sus, din văzduh, catifelat și cu multe unde. Perdelele de purpură se dădură lin în lături, așezându-se în cute mari dealun-

gul celor doi stâlpi din părți. Se făcu o tăcere în care valurile se auziră deodată, urcate din adâncimea unde până atunci se spărseseră neluate în seamă. Toți le ascultară cu mirare. Erau acolo, neîntrerupte. Aveau și ele ceva de spus. Parcă trebuiau să se arate înspumate pe scenă.

Marea se întindea fără sfârșit de toate părțile și ei stăteau pe o corabie de piatră sub catarge, plutitori spre un țărm necunoscut, în fața povestei care începea, cu furtuni și cu lacrimi. Nimeni nu-i cunoștea urzeala, decât poate vreun zeu din întuneric. El strecurase firul lui în firul oamenilor și-l privea din fund, cu stele pe creștet, cum se deșiră.

În mijlocul pieței ședea pe o bancă de piatră Maica Domnului dela Mare. Privea nemișcată înainte, cu mâinile în poală. Singure maramele subțiri îi tremurau pe la urechi de vântul din larg. Aștepta. Alături, în picioare, lăsat puțin pe măgăruș, Iosif căuta ceva cu toiagul pe jos. Poate numai o stăpânire de sine care-i lipsea sub ațâția ochi. Tovarășa lui îi vorbea uneori, fără să se uite la el sau să se audă până dincoace de cerc. Buzele ei se mișcau atunci la fel cu borangicul spumos al maramelor, ca încă o trăsătură de legendă. Nimeni n'ar fi bănuit un înțeles. Aduceau

și ele ceva din cotloane de lume, care nu era cea de-acum.

E Paștele Evreilor. Suim
Pe străzi cu trepte în Ierusalim.

Bălașa se furișase între cutele perdelei și recita de-acolo nevăzută.

— Mie versurile nu-mi plac decât dacă sânt bune, suflă Puiu Vulpescu în urechea lui Ion Canta.

— De proză nu zici nimic, pentrucă nu mai lași pe altul să facă.

— Bălașa-i fată subțire și putea să rămâe la tablou, fără text. Dacă era aici specialistul ei în lacuri chinezești, fii sigur că tăcea.

— Bine, Puiule, nu vrei să mă lași s'ascult?

— Ce, te supără specialistul? Am auzit eu o vorbă! Parcă-ți cer altceva decât s'ascuți! Dar nu versurile dumneaei.

E Paștele Evreilor. Suim
Pe străzi cu trepte în Ierusalim.
Și ne apar, când facem fața 'ntoarsă,
Grădina cu măslini, vre-o vale arsă,
Iar dedesupt, pe piața cu finici,
Părinții pruncului pierdut aici
Și lumea care fierbe, crește, chiamă
Cătându-l tot pe el și nu-și dă seamă.
Eu l-am văzut odată în Egipt
Cum se ducea pe-un mal de soare fript
Și-alătura, umblând și ea, o cracă
Lupta să-i facă umbră și să-i placă,

Lăsându-l să apuce, când s'a 'ntins,
O pasăre venită dinadins.
Acum suim, deși mă bate gândul,
Că s'ar putea să nu-l cunosc, văzându-l,
Căci singurul lui semn, de care știu
Și-am fost ca fulgerată în pustiu,
Era ceva ce 'n lume nu se 'ntâmplă :
Un cerc de raze-aprins din tâmplă 'n tâmplă.

Umbra din cortina roșie, de sub felinarul cel mare cu pereții de sticlă îmbrăcați în sârmă, se clătină din loc și se depărtă, crescând, rupându-se și slăbind. Pe scenă nu mai vorbi decât vântul. Aplauze tineresti râpăiră din fundul terasei. Oamenii ceilalți se întoarseră uimiți și apoi, din curiozitate, își loviră și ei de două, trei ori palmele.

De-acolo se uitau și ascultau cu aplecare, nu mai puțin de douăzeci de băieți și fete, care făceau grup și reacționau totdeauna împreună, ca un cor de operă. Erau locuitorii și oaspeții universitari ai Balcului. Poporul arăta amestecat, studenți și studențe dela litere, alături de elevi ai școlii de arhitectură sau de arte frumoase și de politehnicieni, dar niciunul nu trecuse decât cel mult cu un an peste douăzeci și rămâneau unitari prin vârstă, ca întinși dealungul unei funii. Izbucnirile lor erau nestăpânite și vesele. Fără-grija se deschidea în noaptea de petrecere ca o ploaie de artificii.

— Știi că-mi placi, junețe, le strigă Puiu Vulpescu, care venise până în fața lor și-i privea cu ochiu de cunoscător.

— Noi fiind mai mulți, părerile în ce vă privește e fatal să fie împărțite, îi răspunse pedant Mioara Lascar, potrivitându-și părul sub șapca cu făclia de lampadofor a facultății.

— Trebuia să spui: noi fiind mai multe, pentrucă deocamdată părerea congenerilor mei, a bărbaților, nu mă interesează. Va să zică, nu numai că aveți păreri, dar ele sânt și împărțite? Paris era numai unul, iar zeițele... Câte erau zeițele? Parcă trei? Treceți la rând ca și ele, desvelindu-vă farmecele, și nu judecați, ci lăsați-vă judecate, frumoaselor.

Două, trei fete pufniră.

— Domnule Vulpescu, lasă academismul și zorzoanele. Ne pari deadreptul pompier.

— Dragă domnule Ghenea, eram acum douăzeci de ani cu Debussy la o masă, într'o cafenea de lângă grădina Luxembourg. Ne povestea la câțiva scriitori și mie, motivul unei sonate inspirate de niște versuri ale lui Verlaine. Eram fascinați. Atunci un tânăr ca dumneata, cu lavalieră, se ridică de pe un scaun dela geam, asvârli cu zgomot prețul cafelei pe marmură și ieși strigând lui Debussy cuvântul pe care mi l-ai spus dumneata mie. Ne-am uitat unul

la altul și am răs cu o poftă, pe care o uitasem. Îți mulțumesc de aducere aminte.

— Deosebirea dintre noi, se băgă în vorbă alt băiat, mirat parcă și el de îndrăsneală și așteptând lovitura, e că dumneata ai de ce să râzi din douăzeci în douăzeci de ani, iar noi râdem din minut în minut.

— Ei, tinere, vrei să-ți spui o poveste? Nu e dela Adam Babadam, sau cum îi zice întâiului pompier; fii pe pace. S'a întâmplat numai acum cinci zile. Cunoști pe Ion Ceacâru, vătaful de hamali din Oltenița? Nu-l cunoști? Și ar trebui, pentru că a pățit exact ce-ai pățit dumneata adineauri, când ai vrut să sări în ajutorul tovarășului. Știi că acolo automobilele, ca să treacă, intră pe șlep. Ceacâru le supraveghează. Merge deandaratele, pas cu pas, cu fața la șofeur, până le duce la apă și le imbarcă. Acum cinci zile, când am venit eu, eram cu Calomfir. Am ajuns în port, ne-am scuturat puțin de praf în dosul căpităniei, subt plopii ăi mari, și am început pregătirile trecerii. Ceacâru, după obiceiul lui, s'a înființat înaintea noastră, strigându-ne când să ținem drept și când la dreapta sau la stânga. La doi pași de buza cheiului, Calomfir tot schimbând la frâne și ambreiaje, pune din greșală piciorul pe accelerator și dintr'un salt mașina se a-

runcă spre gol. Vătaful face ochii mari, o și simte luându-l în piept și se lasă lat pe spate în Dunăre. Se duce până în fund și stă sub apă cât îl țin și cât nu-l țin plămâni, așteptând să-i vie automobilul în cap. Când a ieșit cât colo, cu ochii ca cepele, noi eram toți pe margine, îngrijați și pândindu-l de unde avea să se ivească. El nu putea să creadă nici atunci că automobilul rămăsese sus, oprit brusc în ultimul moment, și făcea alt rând de ochi, mai albi, cât conopidele. Nu te speria, prietene. Mașina a stopat la timp. Ieși liniștit la mal.

— Puiule, nu te mai cheltui degeaba. Cu noi n'o isprăvești așa de lesne, zise râzând Leanța Suditu. Și începi să nu fii destul de politicos întârziind prea mult aici. Atâția îți mai așteaptă cuvântul.

Il luă de braț și îl întoarse spre alte puncte cardinale.

— Stai, Leanțo dragă, făcea Puiu Vulpescu, împotrivindu-se în glumă, eu credeam că tinerii cu cari vorbeam sânt numai costumați în studioși ai vreunei universități din Alexandria și au fost aduși „clacă” de Bălașa. Dar te pomenești că sânt studenți adevărați! Atunci se schimbă vorba. Crezi că așa mă dădeam eu la oameni de două ori mai bătrâni decât mine, când învățam la Paris?

Dar Leanța Suditu îl ducea răsând și grupul rămase fără vergeaua lui.

— Ce căutai între bobocii-ăia, Leanço?

— Era între ei și Vera, care abia a' sosit dela Praga. Vream să aflu dacă a vorbit cu Merejcovschi. Știi ce focoașă pravoslavnică e și cât o supără heterodoxii.

— Mica principesă bizantină, furată de Sviatoslav, e aici? De ce nu mi-ai arătat-o?

— O să avem timp s'o mai întâlnim astănoapte. Deocamdată n'o lasă studenții creștini.

— Ce lighioni mai sunt și astea? s'au născut acuma, generație spontană. Pe vremea mea nu erau.

— Multe nu erau pe vremea ta și sânt astăzi. Nu e cuvânt să le afurisești.

— Ia uită-te la mine, Leanço? Vorbești de vremea mea parcă n'ar fi puțin și-a ta.

— Tocmai. Și eu viu de-atunci și știi că până astăzi nu m'am schimbat.

— Bine, dar nici eu nu zic altceva. Mișcarea voastră, oridecât aparat teбайд și constantinopolitan s'ar înconjura, e de origină protestantă. E raționalistă și laică. Tu ne-ai venit așa din orașul lui Calvin.

— Iți place paradoxul. Nu-i exact.

— Imi place numai să zic lucrurilor pe nume. Cum erai înainte să pleci în Elveția?

— Eram o fată muncită de îndoeli. Mă rugam și căutam. Acolo am găsit liniștea.

— Știi dela Sultana, pe care ai ajutat-o în spitalele ei de campanie pe vremea holerei din 913. După munca sălbatică a zilei, în care vă pândea moartea, seara citeai câte un verset din Biblie. Erăi întoarsă de curând. Ea, care-i o creștină ca mine și ca noi toți, fără misticism și zgomot, te vedea și tăcea. Ii erai prea dragă și te înțelegea, ca să-ți zică ceva. Calvineto, n'ai să mă convingi!

— Nici nu caut. Dar chiar dacă unii din noi am fi ajuns la Isus pe această cale, nu suntem singurii. Și ne întâlnim numai din ce în ce mai mulți, veniți tot din alte experiențe sufletești sau din alte școli, în acelaș loc. Știi că adevărata bătrânețe începe când nu-ți mai înțelegi vremea. Teme-te!

— Atâta timp cât mintea îmi funcționează normal și mă ascultă, n'am de ce să mă tem.

— Ah, mintea veacului! Ea n'a fost în stare decât să ne ducă la criza de acum.

— Dar care minte o vrei tu? A bisericii sau a Scripturii? La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul sau la început a fost cuvântul? Visurile Sfinților Părinți, Summa Aquinatului, Jansenismul lui Pascal, Maritain, Berdiaev? Crezi că nu-i citesc și nu-i urmăresc? Ei și? De câte ori se uită deschise mormintele cele mai frumoase,

aerul se umple de miasme, ori din ce corpuri ar ieși, fie și dintr'al lui Wagner, mai religios, după mine, decât tot veacul care l-a născut. V'ați trezit de câțiva ani cu Vera ta, domnița bizantină furată de Sviatoslav, urmând cu supunere pe Ruși, iar cu băeții călătoriți la Paris, ca într'un nou hagialâc, ucenici ai catolicismului militant. Dumnezeu să mai înțeleagă, cum zăpăceala asta pornită dela Apus și dela Răsărit, se poate întâlni înaintea lui Isus, ca să dea ortodoxie.

— Uți cuvântul, care e tot al Scripturii: minunate sânt căile tale, Doamne?

— Calvineto, vrei să fii spirituală cu mine? Ai putea cel mult să mă învinuești, că vă privesc din afară, dar n'ai avea dreptate. Știi cât m'am luptat și eu, și mă lupt, să ajung la deslușire. De n'ar fi decât că sânt așa de legat de Hélène!

— Noul curent religios nici nu e nou decât prin spiritualizarea lui dela toate izvoarele veacului, filozofice și bisericești. Credința păstrată totdeauna de femei, pe când dumneavoastră, băeții lor, vă poziționați prin orașele Apusului, a dat într'oză zi pe dinafară și, ca în vremea veche, se întinde treptat peste toată viața. Bărbații ne-au adus cu pozitivismul, răsboiul și haosul. E rândul femeilor să scoată din sfințenie, iubirea și cerul.

— Știi că miroase a amvon și a iubire abstractă din scrisoarea lui Pavel? „Dacă aș grăi în limbile omenești și îngerești, iar dragoste nu am, făcutu-m'am aramă sunătoare și chimval răsunător“. Unde vi-e iubirea voastră? Sânteți un rând de femei care nu știți ce-i iubirea, iar desfrâul clasic, bucuriile oarbe ale cărnei, nu vă interesează destul. Pe unele din voi vă bănuiu de izbucniri scurte în ascuns, dar fără patimă. Privirea voastră puțin veștedă, de-a doua zi, se face rea, dacă o întrebi. Ea a trecut mai departe și nu vrea să-și mai aducă aminte sau să întârzie în lenea de după îmbrățișare, care e ca un somn al Mării și ca o umbră între flori. Sânteți într'adevăr călugărițele unei noi credințe. Mă îndoiesc însă că ea are vreo legătură cu biserica de demult sau cu ceva de noi cunoscut. Sânteți învățate, frumoase, lumete, dârze. Ce urmăriți? Ce vă mână și vă falsifică? Numai din societatea noastră atâtea ați rămas deabinelea nemăritate sau sânteți candidate la celibat. Hélène, Sultana, tu, Bălașa, Smaranda.

— Dragă Puiule, de ce te-ascunzi? de mine, care-ți sânt așa de prietenă? Tu ești tot îndrăgostit de Hélène.

— Lasă-mă să-mi urmez gândul. Voi care v'ați închis de bunăvoie oricărei iubiri — n'ai nevoie să bați mai des din genele tale

lungi, pentru că te știu cât de curată ești, chiar dacă ai ascultat și tu vreodată, cu ochii închiși, șoapta șarpelui — vă faceți acum mari dascălițe și organizatoare de iubire! Ați descoperit colectivitatea, ca să vă cheltuiți pentru ea, și nu mai aveți pentru noi, bieți inși cari o alcătuim și o lăsăm să ne macine, decât zâmbet și bunăvoință impersonală. Ne zbatem alături, vă cerem uitarea de sine în care ne pierdem noi, ca să repetăm împreună și nu cu altcineva, încântătoarea experiență de nebunie a lumii, și voi vă cufundați în politică socială sau în teozofie, în practica miilor fără o față precisă sau în teoria cerurilor expropriate tocmai de Dumnezeu.

— Puiule, de ce-ți cerți dragostea, și de dorul ei lovești și în noi?

— Că m'aș ascunde? Poate că m'ascund și eu, deși ce spui tu, Leantă, e o răutate. Toți ne ascundem. Câte ar fi altfel dacă am îndrăsni să le privim în față? Uite nenorociții dimprejurul nostru, care chinuesc noaptea dumnezeiască de astăzi! De ce nu se duc unul la altul și nu-și spun curat ce simt fiecare? În cinci minute tot jocul ăsta de-a v'ați ascunselea s'ar încheia, ei s'ar potoli și noi ne-am vedea de treabă. Se zăvorăște omul în el și-l pândește pe vecin. Când se uită unul, ălălalt se ferește, și, când își vorbesc, vorbesc despre expe-

diția lui Cook în mărilor australe sau despre Societatea Națiunilor. Să știi că mă fac astăzi ucenicul vostru. Am să uit de mine și să mă consacru binelui public. Cel puțin trei perechi au să iasă din peșitul meu. Să ne trăiască! Ce e toată noaptea asta, plină de șoaptele și de mirosul Mării, decât o mare peșitoare? Plec. E un gând năstrușnic.

— Cum sari dela una la alta, sofistule cu noi și cu tine! Ce-ai de gând să faci, Puiule?

— O, ceva nefăcut, te-asigur. Ce-avem în fața noastră? Trei acte la jocul sfânt și trei cazuri în piață. Or fi ele și mai multe, dar mă opresc la ale de ne sânt mai aproape. Să băgăm în actul întâiu, pe autoare. Pedepsă pentru versurile ei. Dumnezeu aud că a plecat iară în lumea largă... Bine, bine, lasă că pot fi și discret, când vreau. Am să-i fiu eu ginere de mână, ca în Francesca da Rimini, minus desnodământul. Toți se uită, adulmecă ceva, așteaptă, dar nu zic nimic. Și timpul trece. Am să zic eu! Oamenii sânt de aceeaș vârstă, din aceeaș lume, de aceleași gusturi. Piedici nu se află, care să nu-i lase să se măsoare, să se privească pe toate părțile, să se învețe destul unul cu altul, pentruca într'o zi să-și întindă mâna. Sânt două psihologii și două funcții sociale, ca făcute să

se potențeze prin asociere, și, printr'un joc de mușchi și de inele colorate și păroase de omidă, să-i ajute omenirii să se miște mai departe pe traiectoria ei înstelată. Ce mai vor? Mă vor pe mine? Glasul care să le-o spue, lumina care să ia ceața, unde le place să bâjbâie și să se rătăcească până și-or frânge gâtul în vre-o râpă? Iată-mă și pe mine!

— Ce e vorbăria asta de Cyrano pe tine, Puiule? De ce-o desfășori, de ce mă convingi că am izbit bine. Sper că ai să rămâi la atât și că oricât de îngrozitor de indiscret și de năvalnic ai fi, n'ai să faci o asemenea greșală. Da, greșală, dă-mi voe să-ți spui, nu numai de creștere, dar de înțelegere. Trebuie să-mi dai voe să-ți spui, pentru că eu sânt pricina negândită a paroxismului tău. Dacă ai încerca acest lucru smintit, ai ajuta numai să se rupă sau să se ascundă și mai adânc toate legăturile care sânt făcute. Adu-ți aminte de Sganarelle și de amestecul de-afară în orice gospodărie, chiar când membrii ei se iau de păr. Sau uită-te la tine, care te frământă așa, numai pentru că mi-a scăpat o vorbă, recunosc, fără noimă, de slăbiciunea ta pentru Hélène. Te vezi luat de cineva de mână și dus în fața ei, ca să i se propue serios un lucru care o amuză puțin, dar nu l-a drămuit niciodată în cumpăna inimii, pentru că a-

tunci poate l-ar fi smuls și aruncat? Glumești, Puiu, și te lași, tu, o minte atât de limpede, cu știință dus de îndemnul la încurcături de mascaradă al nopții, pentru altceva pregătită de biata Bălașa. Și de unde știi, apoi, că legăturile de care vorbești există într'adevăr ori că au înțelesul pe care li-l dai tu?

Vorbeau la o parte de oameni, înghesuți într'un colț, Puiu Vulpescu în felul lui repezit, iar Leanța Suditu zâmbitoare și serafică. Erau vechi cunoscuți, și puțin rude, cum încep să fie toți membrii unei clase în scădere, atunci când se găsește în starea de oprire, după care urmează încercările de împropătare și de amestec. Nu-i asculta nimeni, pentru că era o adevărată deslănțuire de vorbă și de râs. Uitaseră cu toții de grija mamei de pe scenă și intrau tocmai prin această uitare mai adânc, în spiritul jocului. Păgânii din umbra templului înoit al lui Solomon n'aveau de unde să presimtă minunea la care erau martori. Viața sfântă rămânea în măreția ei tot așa de tainică, precum erau viețile celelalte mărunte și de astăzi, mișcate pe cercurile proprii de puteri acoperite ochilor străini. Smaranda putea vorbi și ea încet cu Sabin, fără să-și schimbe vreunul din ei locul sau să se privească.

— O vezi pe Zorca, ce ochi mari de copil face? Nu vorbește cu nimeni. I-ajunge să se uite la noi.

— Mi-e frică dela o vreme să-i mai întâlnesc privirea. Are ceva în ea, o întrebare sau o dojană. Mă simt vinovat, fără să mă dumiresc de ce.

— Nu știi ce spui. Am vorbit chiar a-dineauri cu ea. N'am băgat nimic de seamă.

— Tocmai de-aici vine grija mea. Se fe-rește. Are gânduri.

— Și ce gânduri ar putea să aibă?

— Știu eu? Poate că părinții și neamul ei sânt mai tari decât îmi închipuiam. Azi începe să mă judece, așa cum trăesc între ai mei, la o parte de ea. Ce poate să în-semne altceva privirea ei care mă urmă-rește? Mâine s'ar putea să mă urască.

— Prostii, prostii. Zorca ține la dum-neata cu tot sufletul ei nou, de fată care a descoperit lumea abia când i-ai deschis într'o zi fereastra și ați stat amândoi cot la cot pe cercevea, sorbind-o lacom. E încă amețită. Nu-i vine să creadă. Iși zice că s'ar putea să fie o părere. Uite-o numai ce ochi face! Nu sânt ochi cari se uită la oameni aevea. Parcă a strecurat capul într'un basm, în care întâmplările minunate se deșiră mai departe, fără să prindă de veste că au martori. Basmul o ia cu el și o încadrează, ca Rafael cei doi îngeri dela picioarele Sixtinei, cari au fost la obârșie doi copii de pe drum, opriți să se uite cum zugrăvește meșterul. E destul să te uiți la

marele zugrav ca să înceapă să-ți crească aripi.

— Dar e chiar povestea noastră, ce spui! Sântem și noi un basm sfânt, prin voia sorei dumitale. Ai putea zice că Zorca e singura care crede în ce se petrece aici.

— Crede pentrucă iubește. Iubirea e o minune și are nevoie de minuni ca să trăiască.

— Iartă-mă că te întreb. Ești mișcată. Nu te gândești și la altcineva când spui așa de frumoase cuvinte?

— Nu mă gândesc decât la dumneavoastră. Cine iubește cu adevărat, iubește pentru toți și de aceea toți se grăbesc, fără să se fi învoit dinainte, să-i sară în ajutor. E puțin complicitatea care se face dela sine în jurul unei iubiri, ca s'o urnească din loc. Toți câți știu de ea, se înțeleg prin semne, au ceva vinovat și se împărtășesc din aceeaș mare fericire.

— Iubești și dumneata. Sânt sigur. Nu știi cât mă bucur.

— Ți se pare că mi se potrivește?... Să rămânem mai bine la dumneata. Lasă-mă să fac parte și eu din acea conjurație, care vă vrea folosul. Imi recunosc de altminteri și destulă răspundere. Fără cercul nostru v'ați fi văzut mai greu.

— Fără el am fi întârziat în acelaș romantism de dor și de suspine. Aci ne-am

cunoscut întăiu. Abia astăzi știm că n'am putea să trăim unul fără altul, dar și că între noi sunt piedici.

— Vorbești de împotrivirea părinților? Cu ea ați început; n'ați descoperit-o la noi.

— Mă gândesc la altceva mai greu și care pândește și îndărătul acelei împotriviri.

— Nu pricep.

— Ura națională.

— Uită-te, dar uită-te odată, omule, la ochii mari de copil ai Zorchii! Sânt așa de albaștri și de senini, că parcă ar fi înconjurați de cearcâne, care sânt numai umbra lor pe obraz. Unde ar avea loc în ei ura dumitale națională? Ochii ăștia sânt prea plini de iubire. Nu vedea lucruri care nu sânt și nu-ți ridica singur piedici.

— Singur? Caută-l puțin pe Radev, cum stă dușmănos între ai lui — mai la dreapta, între grupul pictorilor și Lascaride.

Capul Smarandei se întoarse puțin într'acolo. Lascaride o privea. Simți uitătura lui ca un fior de frig și se strânse abia văzut în pânzele și vălurile ei. Radev ședea mai la o parte, în picioare, crunt și mut. Avea o îmbrăcăminte grea de Pomac balcanic și ieșea din noapte, ca un haiduc fără milă al trecutului.

— Il vezi cum nu slăbește din ochi pe Zorca decât ca să scoțoească și iară să scoțoească adunarea și întunericul? Nu știe

că sânt aici și-l privesc. Sânt pentru el un lup care dă târcoale stânei, ca să fure mioara cea mai albă, și stă gata să mă lovească.

— Ți se pare. Ți se pa-re! Ursuzenia lor e mai mult nedepriindere cu viața de lume, a gospodarului ahtiat după câștig. Singurătatea e totdeauna așa. Muntele și stepa trebuie să aibă căutătura lui Radev. De câte ori am vorbit cu el, în schimb, am văzut că e un tată foarte iubitor și un om întreg. Nu trebuie să te înșele unele ciocniri trecătoare, de ținuturi de margine.

— Ciocnirile pe care le botezi dumneata trecătoare, sânt pe viață și pe moarte. Ele țin de zece, de cincisprezece ani, fără întrerupere, ziua și noaptea, și mai ales noaptea. Din păduri au intrat în suflete și le-au înveninat. Radev e unul din capi. Mă tem că, la o mai de aproape cercetare, ar trebui să fie închis sau azvârlit peste graniță. Toți se bucură de dreptul îndoitei cetățenii. Și mă mai tem că veninul lui să nu fi pătruns mai departe.

— Nu te știam până într'atâta om de partid. Eu viu de cinci ani aici și am prieteni între vânzătoarele mele de brățări și de chilimuri din mahalaua tătărească, precum am și între ciorbagiii din oraș, dar n'am văzut încă ce spui dumneata că ar împuia locul. Lasă, știi ce vrei să zici! Nici nu

vreau să stăruiu prea mult că am dreptate. Dar fie că e așa, fie că nu e, singurul lucru care îți rămâne atunci de făcut, dacă ești într'adevăr hotărît să-ți scapi iubirea, e să pleci. Și să pleci cât mai repede, și firește nu singur. Nici nu visam în ce îndoeli te zbați, dumneata, omul atât de sigur de sine și firea de luptător pe care o cunoaștem. Acum înțeleg și ce înseamnă întrebarea și dojana din ochii Zorchii. „De ce ai venit să mă cauți în liniștea mea de fată cu vestea cea mare a vieții, dacă simțai că nu ești gata? Și cum de mă lași mai departe într'un mediu dușman iubirii noastre și care, ca o apă la piatră, în fiecare zi roade la ea?”

— Crezi că ar putea Zorca să gândească așa? Atunci vina mea ar fi fără iertare.

— Fără iertare poate înaintea unui îndrăgostit luat de toate vânturile, dar nu înaintea unei fete care iartă orice își ia izvorul din iubire. Atât că n'ai dreptul să lași să mai ție asemenea durere. Amânarea de un an de zile a unui pas bărbătesc, numai pentru că părinții nu vor să-și dea binecuvântarea, dintr'o încăpățănare fără noimă și osândită de toți, chiar la ei în casă, nu mai poate fi prelungită. Albeața Zorchii mă pune uneori pe gânduri. Ea ar putea să ducă la ftizie.

— Taci, te rog. Numai o bănuială să fie

și m'aș arunca în Mare. Dar nu-i adevărat, nu se poate, Zorca mea să sufere pentru mine și să se piardă!

— Fii liniștit. Ne vede lumea. N'am zis că e vorba de vreo boală chiar acum, ci că trebuie să-ți deschizi ochii și să faci la nevoie și saltul în gol, pe care oamenii te silesc să-l faci; înainte să fie prea târziu.

— Saltul în gol nu mă sperie. Sânt gata să-l fac oricând.

— Fă-l chiar astăzi.

— Cum chiar astăzi?

— Da, astăzi, Duminică în atâtea August din anul o mie nouă sute douăzeci și câte sânt, aproape de miezul nopții.

— Cred că-ți bați joc de mine!

— Nici nu-mi dă prin minte! Ai să afli poate altădată cât de făcut spre bătae de joc e ceasul de-acum pentru mine. Știam din gura Zorchii că nu ți-e străin planul. Sau poate că el ia o simplă formă de interjecție, fără alt sângeros adevăr lăuntric, la fel cu amenințarea de adineauri, că la o adică te-ai arunca în Mare? Nu e glumă. O auzi cum bubue jos!... Aș vrea s'o știu. Și te rog să mi-o spui deschis. N'am de loc de gând să îndemn și să ajut la un furt obișnuit de minoră.

— Domnișoară Filipescu... I-adevărat... Vream... Sânt gata... Ah, ce putere ai astăseară! Ce s'a întâmplat?

— Iartă-mă că m'amestec prea mult într'o treabă care nu-i a mea. Dar Zorca m'a strigat pe când veneam încoace, fără s'o bag de seamă, și i-am privit în fața dornică și speriată. Era singură, fără nimeni lângă ea care s'o scape, dupăce a fost scoasă în răspântiile lumii. Fără nimeni decât ochii urmăririi. Mi-a fost milă, m'am simțit prietena ei și am suferit împreună de soarta fetelor în ajunul marei hotărâri. Asta s'a întâmplat, și altele care n'are rost să ți le povestesc.

— Ah, de ce nu pot să-ți sărut mâna bună! Ești într'adevăr Maica Domnului dela Mare, care, unde te arăți, împaci și ridici.

— Tinerețea, deschisă și mirată la orice se petrece, cași cum s'ar petrece pentru întâia și cea din urmă oară pe pământ, întâlnește altă tinerețe și se avântă plină de încredere și cu desnădejde. Greutățile cele mai neînchipuite se aleg atunci din toate părțile, de-afară și din sine, ca să dărâme ceea ce s'a zidit. Greutăți de-acuma și greutateți din veacuri, ca niște troene care astupă zarea și pun depărtare între ființele însfârșit găsite. Și de atâtea ori nu le rămâne decât desnădejdea!

— De ce te chinuești? Iți sânt recunoscător că mi-ai deschis ochii. Vedeam că nu-i altă cale, dar nu știam când s'o

calc, și de-azi-pe-mâinele începuse să însemne niciodată. Ai fost ca un glas al cugetului. Plecăm chiar în noaptea asta. Zorca are să se învoiască. Deocamdată nu știu unde mi-e capul, dar am să mă limpezesc. Biata Zorcă! Ce dreptate aveai, că o lăsam fără sprijin, dupăce-o rupsesem de-ai ei și nu mă îndemnam să-i întind mâna pe care o aștepta! Orb am fost și rău.

— Liniștește-te. Dacă te frământă așa, ca să-ți crezi tot felul de dovezi de inimă bună, ai să te dai de gol și n'ajungi nici până la Bazargic. O hotărîre mare spală de toate păcatele care n'o lăsau să se nască. Fii de-acum cu gândul numai aici. Fuga trebuie organizată cel puțin cât o excursie în țara fericirii. E o călătorie în străinătate, cum vezi.

— Dacă mai și glumești, mă zăpăcesc de tot. Ajută-mă, te rog. Dumneata ești liniștită și poți să privești lucrurile altfel.

— Am să-ți spui numai decît ce mi se pare că e de făcut. Lasă-mi mie regia. Dar mai întâiu să chemăm pe Suleica în pauză. Acum adu-ți aminte că ești Iosif. Se apropie tot felul de lume rea. Uite și pe iconoclastul de Puiu Vulpescu.

Stinghereala dela început, a unei lumi strânse la un teatru unde nu se vorbea și la un bal costumat unde nu se juca, se risipise curând. Fiecare își găsise rolul, în

piesa mai mare în care nimeni nu rămânea simplu privitor, și îl împlinea fără să se mai aștepte înbiat. Bălașa nu mai avea nevoie să lege prin trecerea și cuvântul ei grupurile tăcute. Ea se putea duce fără grije în unghiul de cheiu unde știa pe Sultana. Avea încă cel puțin un sfert de ceas liber. Nu-i era însă dat să ajungă.

Un glas chema pe Mare. Chema departe și slab, un nume. Ce întârziți veneau la petrecere? Și nu era numele ei? Se dădu mai aproape, ca să nu mai audă zgomotul vorbei și ca să înțeleagă. Chemarea tăcu și ea. Parcă cineva de-acolo, din adâncul în care ochiul nu putea răsbate, o urmărea. Era un om de Mare și putea s'o ție în sticla unui binoclu de noapte. Lumina scenei râura de pe ea și o făcea văzută cine știe de unde. Stătu locului, așteptând. O flacăra licări în mijlocul întinericului, dând un miez hăului și despărțind încă odată tăria de ape. Alerga o barcă drept spre ei, aplecată mult de pânză. Feștila dela belciug răsfrângea în ea la răstimpuri văpăi de lună. Pe urmă se stingea cu totul și Marea se amesteca iară cu văzduhul. Valurile care se băteau jos aduceau deavalma lespezi de apă și lespezi de cer.

La stânga se legăna barca cea lungă a lui Lascaride. O recunoștea, cu toată fe-reala ei. Nu era trasă la mal, nici ancorată,

ci se ținea din lopeți, în vederea cheiului, săltată fără milă. Când Bălașa se arătă în margine, barca se apropiè ușoară, frecând nisipul. La un semn ar fi luat-o și ar fi zburat pe cărările corsarilor, spre capul dimpotrivă, unde luminile orașului de departe punea o zare albă. Soarta stătea la pândă. Smaranda rămânea în primejdie. Luase o hotărîre? Care? N'o lăsa prea singură, tocmai când avea mai multă nevoie de sprijin, oricât, din mândrie sau din fieceirelnică sfială, îl respingea? E se vede o lege ca înaintea unei hotărîri mai grele să nu fim decât noi cu noi. Sufletul se desface atunci de orice tovărășie și se înfundă cât mai adânc în sine. Se simțea oricum mai liniștită, de când strecurase un cuvânt Sultanei. Era greu să se întâmple ceva și să nu prinde de veste o femeie isteată și pățită ca ea.

Barca lui Lascaride, când Bălașa nu dădu semne să coboare, se depărtă, ca o fiară hârșâind puțin pe pietre, și se duse să aștepte la locul vechiu în valuri. Se înșelase. Prada ei nu venise.

Trebuia făcut ceva. Șederea acestei ispite și rugăciuni de scânduri, de spume și de străji, în văzul Smarandei, lucra ea singură și fura încet. Oamenii trebuiau goniți sau barca spartă în fund sau Lascaride pus să se încarce înăuntru cu toată patima și încă-

pățânarea lui, și să plece pe drumurile pe care veniseră caționii dela o mie optsute cincizeci. Il vedea dincolo, stând nepăsător, ca un om sigur de el și de treaba începută. Parcă aștepta un rezultat prevăzut, dela bursă, încărcare Balcic cif Constantinopol 5000 To grâu de Dunăre 90.000 de lei vagonul. Socotea în cap riscul și câștigurile, fără să lase să se vadă ceva pe obrazul arămit. În ce piele și în ce strae se băgase Hermes înaripatul? Ii venea să se ducă, să-l ia de guler și să-l împingă între contrabandiștii lui, din cari i se năzărise să facă astăseară contrabandiști de iubire. Cum? nu poți să lupți cu păinjinișul acesta care a prins în năvodul albastru și duce lin, fără putință de oprire, n'ai cuțit care să-l sfâșie și să libereze?

Ce căuta ea însăș aci? Desfăcută de oameni? Cine o chemase?

Din larg nu se mai vedea nimic. Flacăra se stinsese și pânza strâmbă, cu vâpăi de lună în ea, tot atunci. Nici flacăra de șomoiog uns, legat la inel, nici pânza pătrată, cu catargul scurt, nu erau ale Mărilor europene. Ele se puteau întâlni în golfurile musonilor, pe căile Arabiei și ale Indiei. Glasul era din amintire, al unui oaspe care lipsea. Pentru a doua oară în aceeaș seară îi venea înainte de pe Mare și o tulbura. Ce vrea dela ea?

Se simțea șubredă, ca în preajma unui leșin care o împiedica să ia o hotărîre. L-ar fi vrut aici, tăcut în mulțimea sgomotoasă, urmărind-o pretutindeni cu ochii și zâmbindu-i când întorcea capul să-l găsească. Ar fi stat negreșit tot timpul cu Hélène, dacă ea ar fi fost astăzi între ei, vorbind încet și parcă fără să ia parte, despre vreo epocă din istoria artei asiatice sau despre copii, cele două mari iubiri ale lui. Credea că Asiaticii erau singurii cari știau ce e liniștea și o redaseră, fie dintr'o trăsătură, cu o tehnică simplificată, fie printr'o cumpanire între cele mai năbădăioase și uriașe puteri. Lei înaripați cu pasul rămas necălcat în văzduh, pridvoare de pagodă îngustându-se spre cer, cu clopoței la colțurile de corabie ale caturilor, statui de buda așezați turcește, toate meditau în veșnicie, rezemate într'un punct. Dacă punctul s'ar fi mișcat, deslănțuiri și dărâmări de prăpăd ar fi sfărâmat meșteșugita oprire pe loc.

Ea dimpotrivă, era pentru o desfacere de Asia. Nesiguranța asta însăș, de legănare între extreme, dela cea mai pierdută din cufundările în sine fără vârstă, la risipa urlătoare în clipă, dela odihnă la vârtej și dela bețiile vieții la praful neființei, o îndepărtau ca de ceva nesănătos și depășit de mult de mintea cu arhitectură și cu

trepte a Europei. Nu vedea scăpare, între atâtea prilejuri de oboseală sau chiar de desnădejde, decât în înțelegere. Și-o deda cât putea, ca s'o ție mlădioasă și ascuțită. Ii punea flori înainte, ca la un altar, în fiecare zi. Din capul înconjurat de fulgere și încă asiatic, al Olimpianului, ieșise marmoreană și fecioară, ca să se păstreze asemenea, Pallas Athene.

El o compătimea glumeț. Înțelegerea? Bună, dar mărginită și încrezută. Abia o formulă de cristalizare înăuntrul unei stări grele și fără sfârșit, cum ar fi barisfera geologilor, care ține prin nemișcare toată zburdarea vietăților. Formulele sunt încercate secular și puse deoparte în muzeul istoriei culturii sau filozofiilor. Asia, cu fluxul ei, de neoprit ca al Mărilor și pornit tot așa, la porunci astrale, le șterge și le acopere. Mâlul roditor al altor doctrine se așază și e purtat în universități. Creștinismul dela decăderea lumii greco-romane, nu-i aici să convingă? lirismul, hârtia și mătasea, dorul de rătăcire și de aventură, aduse de Cruciați și care au deschis apoi oceanele, ușile catedralelor și inimile, nu? indianismul romanticilor și al lui Schopenhauer? mistica, chinezăria și teozofia de astăzi? Ce înseamnă biruințele tehnicii în cugetare și în industrie, care sunt ale Europei, față de asemenea șivoae primare? O

vedea în atmosfera-mamă, în care ard ca niște candelă la capătul unor lăntuțe de aur stelele păgânilor, cum își tăia drumul înțelegerii, subțire și pierdut. Toate ființau împrejur după legi mai lungi.

Ea se înfiora ascultându-l, nu de niște argumente căutate și fără temeiuri la o cercetare mai rece, se înfiora atunci, când îi vorbea așa, cu zâmbetul liniștii lui asiatice, și acum, la atâta depărtare, ca de o învăluire înceată. Atmosfera, de care amintea el, exista într'adevăr și o pătrundea. Dintre toate stelele păgâne din fund rămăseseră numai două, care o urmăreau și așteptau. Ardeau singure și în noaptea de astăzi cu tot focul negru de jeu, al ochilor de om trăit în orașe dintre bălți.

Poate că îl iubea puțin.

Din ce putea fi făcută iubirea ei? Era un om care se deosebea dela început de ceilalți. Dar atât n'ajungea! N'ar fi trebuit atunci să fie numaidecât iubire și putea prea bine să rămâe plăcere a aflării împreună, cum o mai avea și față de altă lume. Numai că aflarea asta împreună se prelungea, ca astăzi și ca altădată, cu mult peste timpul cât întâmplător se vedeau și și vorbeau. Ea se schimbăse într'o stare și era aproape mai vie după aceea, în lipsă. Nu mai era legată de ei ca făpturi, ci destoinică să se desvolte aparte. Iși avea cro-

nica proprie, pe un plaiu alături de cel a avea și nesocotindu-l, după ce dela marginea lui pasul i se înaripase cu vis și trecuse dincolo. Trăia peste voia lor și-i stăpânea. O stăpânea cel puțin pe ea, care o găsea deodată puternică și poruncitoare, în răspântiile vieții. Iată că venea la acea stare, și o întreba ca pe un al treilea, taine și deslegări! Căuta s'o înțeleagă, în începuturi și în putere de astăzi, și o întâlnea închegată, fără cale de deslușire, ca orice își are rostul în sine. Stătea chiar în fața Iubirii, a doamnei fără trup, care rând pe rând, avea ochii ei și avea ochii lui.

Iubea! Nici nu era altceva iubirea decât înduioșarea de acum înaintea unei alte părți de lume, în care se pierdea; boala, de bunăvoie primită, a personalității; cufundarea de înoire ca într'o baie de aur alhivistă, în anii când, ca pomii primăverii, întâile flori șubrede, cer în cărările grădinii pe grădinarul încărcat de altoiuri. Ah, ce nebunie! Era ca o rândunică aruncându-se după umbra unei găze. Intra prin ea și nu prindea nimic. Iubire! Iubire! Rândunică de piramide! Sângele i se urca și se zbătea în pieptul neîncăpător, cu un zgomoț pe care îl auzea ca un foșnet de aripi căutând ieșire. — Nu vreau! Lasă-mă! Se simțea strigând înăuntru, ca prin ganguri cu uși deschise spre foișorul cu lună al pometu-

rilor coapte dela Leordeni. Se umplea de copilărie și de amintirea jocurilor ei de fată. Se răsfoia ca albumul de acuarele lucrat de amândouă și dăruit mamei lor când împliniseră una douăzeci și alta șaptesprezece ani. Unde mai avea rochia de tiul albastru de-atunci? — Nu vreau! Lasă-mă! Suna gâfâit. Erau strigăte erotice, ale cărnei care se sperie prinzându-se învoită să se dea. Fugea și pașii o lăsau. Iubire! Iubire! Unde se ascunsese până astăzi, ca să-și înfigă rădăcinile departe de priviri și să izbucnească năpraznic, străbătând-o prin toată ființa, una cu ea, ca un pom pe marginea livezii plin de stele și de păsări? Barca de-adineauri se alegea iară, cu o flacăra sucită de vânt și cu pânza pătrată la catarg scurt, culcată pe apă de iuțeală. Cine-o chema de-acolo? Iubire! Iubire!

În spatele Bălașei grupurile se făceau și se desfăceau. Se înșirau toți pe dinaintea Mariei și a lui Iosif ca să-i privească mai de aproape, le spuneau câte o vorbă și se pierdeau în mulțime. Incepenia o făcuse Puiu Vulpescu:

— Madonna mia! Am auzit că ai pierdut ceva și acum aștepți să-ți vie. Nu te încrede! Pornește și caută singură. Altfel rămâi păgubașă. Ascultă și tu odată de un om pățit. Nu mai trage nădejde în împlinirea Scripturii. Lasă-l pe Iosif în locul

tău, că pe el nu-l doare, nu e copilul lui, și du-te. Până nu e prea târziu. Norocul când trece odată, trebuie oprit, că nu se mai întoarce cât e lumea. Sărut mânuțele, Madonna mia!

— Ești ca un Greco, albastru și alb, șopti numai pentru Smaranda Lena Costin, care-și ridicase strugurii și mătăsurile ei dintre ceilalți și se apropiase legănat. Albastrul se duce mai departe și intră în Mare, albul sue mai sus și se integrează în Calea Lactee. Pictura ți se închină, Mamă a lui Dumnezeu.

— Trimite-l, stăpână frumoasă, pe Iosif, să umble! E bărbat, e datoria lui și ar găsi și pe alții să-l ajute, se rugă Zorca Radeva de lângă stâlp, roșie de toată purpura pânzelor și a îndrăsnelei ei.

— Vezi, dacă simți răcoarea, Rando, zise foarte încet Leanța Suditu, ai lângă bancă un șal în culoare.

— I-așa de adevărat tot încât cel mai neadevărat pare măgarul, pentru că numai el a fost adus aici tale quale, se miră pompos și uitându-se împrejur după impresie Vlad Marian, artistul dramatic îmbrăcat într'un Hamlet negru, cu o tigră de înot la cîngătoare în locul hârcei monologului. I se spusese și lui din ce vreme să fie costumele, dar poate credea pe prințul legendei daneze contimporan cu Tiberiu.

— Seara de azi e a noastră. Bărbații nu sunt decât figuranți, se veseli Jenny Calomfir bătând slab în tobița de bacantă.

Bălașa îi auzea pe toți, dar n'avea putere să se întoarcă. Simțea nevoia să fie și mai mult cu sine. Se furișă, fără să se uite, pe lângă Sultana Slătineanu și pe lângă scaunul legănător de-alături și se pierdu în întineric, prin iarba cu moloz și pietre de chelar a locului vecin. I se părea că-și duce iubirea la adăpost. O asculta șoptind cuvintele fără înțeles ale patimii. Visa. Era pentru ea seara negândită, de schimb al inelelor. Căldura pe care o avea pe buze trebuia să fie un zâmbet. Putea, și după cea mai aspră cuviință, să rămâe singură cu logodnicul!

Cunoștea acum ce-i iubirea. De ce zicea Smaranda că nu erau în stare să iubească și să se lase luate de viață? Mica de ea, tăcuta cu gândurile, ochii de întrebare albastră, în ce zbugium își smulgea o asemenea osândă! Intinse brațele puternice, într'o răsuflare adâncă, spre Mare. Era întâia ei îmbrățișare. Două umbre subțiri tremurată în acelaș timp jos, peste ruinele luminate de focurile jocului sfânt, și se lungiră parcă s'o cuprindă. Erau ca niște brațe ale soartei, care pierdea răbdarea.

Lumea apărea de-acolo mărunță și fără înțeles. Se amesteca și se risipea, râdea

cu un râs abia auzit, ca de păpușică strânsă de o mână, de mâna nopții, prea mare ca să poată fi văzută. Dacă aceeaș lume ar fi fost la o depărtare de două ori pe atâta, nici aceste amănunte nu s'ar mai fi păstrat. Fețele și-ar fi pierdut trăsăturile și viața culoarea. Ce știa ea și ce-i păsa de poporul care ținea o boltă pâlپătoare albă peste munticelul din fund al Varnei? Se plimba pe cheiu, pe sub lămpi electrice, vorbea și se căuta la fel? Și e de ajuns ca prin acelaș procedeu, care ne destramă în spațiu, să ne închipuim deodată mutați numai cu un plan îndărăt în timp și să nu mai fim decât istorie, pe trepte de amfiteatru antic, fiecare la o sută de ani de alta și despărțite pentru totdeauna de arena cu lupte și cu flori de ziuă de azi. Marea, care din lumină se ștergea, se deosebea dela o parte vânăată și suitoare, cu marginea fosforescentă, ca de căderea foarte depărtată a unei ploii de stele. Lumea de jos părea ieșită dintr'un val al ei și pe care alt val avea s'o spele și s'o macine.

Iar ea? Cu ce îndărătnicie, care acum i se părea strimță și rea, fusese dela început împotrivă, de cum aflase șovăirile Smarandei! Pricina o vedea și-i era rușine. Fi-rește, mândria casei lor ținută curată de orice corcire! Inaintea izbucnirilor inimii ea se apropia cu ochelarii unui genealogist

și arhivar de steme domnești. Legăturile de azi, poruncile unei creșteri înalte, literatură, pianul, pictura, salonul sau conacul de moșie. Cadrul blestemat social în care sufletul, disprețuitor de hotare și dornic de diferențiere și de spontan, de-atâtea ori, când aripile îi sunt prea vulturești, nu încap. Nu înțelese. Sau înțelegerea n'o putuse duce mai adânc. Privise lucrurile din afară, cu ochiu străin. Aici era nevoie de o pătrundere iubitoare și de împrumutarea, cel puțin pentru o clipă, a punctului de vedere, celălalt. Cât de singură o lăsase pe Smaranda! Trebuia neapărat să stea de vorbă cu Lascaride. Numaidecât.

Se întoarse. Mergea repede. Pentru întâia oară astăzi credea că știe ce are de făcut. Smaranda avea un drept la iubire. Alesese. Puteau ceilalți să fie de altă părere și să pue piedici. Ea nu.

Iși aducea aminte și se înduioșa, de anii pe cari îi petrecuseră împreună, trăind aproape aceeași viață. Intre odăile lor nici nu era ușă, ci numai o scoarță pe inele, pe care uitau s'o tragă. — Mai ai mult, Bălașo? întreba de-alături, din întuneric, Smaranda. Ea își ridică obrazul din carte, cu coadele împletite pentru noapte, și se uita fără să răspundă la deschizătura mai mare a intrării, în care vedea departe deschizătura mai mică a ferestrei plină de stele sau

de crengi negre din livadă. Știa că în acea deschizătură avea să se arate, chemată de tăcerea ei ștregărească, Smaranda.

Iat'o! E în cămașa până în pământ, subțire și nevinovată, cu un cort de cer pe umeri, ca o bunăvestire prerafaelită. Pe urmă plecase în Belgia, la colegiul de călugărițe, și trei ani îi dusesese dorul. Venise îndărăt mai tăcută și mai liniștită. Ii semăna mai puțin. În Smaranda' crescuseră, la umbră clopotnițelor gotice și în singurătatea cântecelor de carillon, însușirile de meditare, pe care ea le înăbușise. Altădată se amestecau. Nu erau decât una singură. privind rând pe rând lumea cu ochi negri și cu ochi albaștri. Acum se întregeau, fără să se apropie. Numai cine nu vrea, nu vedea că sunt două.

Un glas de gong răsună. Tresări. Se trăgeau perdelele peste întâia parte. Trebuia să se grăbească să-și schimbe îmbrăcămintea. Ce-avea să-i spue lui Lascaride? Cum avea să înceapă? Se oprise chiar lângă el. Nu mai era timp de gândit.

— Astea sânt hainele de care vorbeai?

Se miră ea singură de ce se auzi întrebând. Cum avea să ajungă de-aici la ce-i păsa și-i îndreptase pașii prin marele întuneric?

Lascaride se sculă și se întoarse la Bălașa speriat.

— Dumneata ești, domnișoară?

Ea aștepta.

— Da, astea sânt. Aveam dreptate, nu-i așa, când spuneam că-mi vin parcă ar fi fost cusute pentru mine?

Bălașa tăcea. Nu mai era încurcată, dar vedea peste capul lui Lascaride pânzele mișcate ca de-o pregătire de schimbare de decor, pe care o știa fără obiect. Sau cineva de-acolo îi urmărea prin cutele meșteșugit întredeschise? I-ar fi părut mai bine așa. Nu i-ar fi plăcut să se ascundă de Smaranda într'o pricină care-o privea atât de aproape. Se însenina și se umplea ca de veselie unei convorbiri cu martori.

— Numai imineii îmi sânt puțin strimți. De-aia stau mai mult jos, se căsnea să lege firul Lascaride, nedumerit de tăcerea fetei. Se vede că păzitorii de capre de-acasă își făceau picioarele după copita lor pe când grânarii din porturi au nevoie, ca să poarte în spate atâtea magazii de grâne, de o talpă mai lată. Am auzit că piciorul mic e semn de boerie. Atunci abia aveam dupăce bea apă și imineii mei ni-erau buni, și astăzi, când nu mai știm ce să facem cu banii, ne strâng.

— V'ați mai depărtat de Alexandru Machedon, râse Bălașa.

— Alexandru Machedon a luat Tirul, care se lăuda din casele lui cu multe caturi că e

apărat de toate părțile de apă, și a mers repede spre Egipt. Zeii din temple și faraonii din piramide n'au fost în stare să vă scape. Grecii au ieșit înarmați din Mare și v'au cucerit. Astăzi mai veniți pe la Ierusalim, mândri de vechimea și de știința de odinioară, dar nu mai sânteți decât umbra la ce-ați fost.

— Rău ai făcut că ai scris biletul, se hotărî Bălașa să tae abaterile acestea la dreapta și la stânga.

Ii venise acum rândul lui Lascaride să tacă. Lovitura era prea neașteptată. Stătea amețit.

— Inchipuie-ți că lucrul ar fi cu puțință și că Smaranda ar ajunge soția dumitale. Ea n'ar putea să-ți ierte niciodată felul cum ai câștigat-o, sau, dacă ți l-ar ierta, n'ar putea să-și ierte că ți-l iartă. Viața nu se începe cum vrei s'o începi dumneata. Ai greșit.

— Ți-a spus Smaranda? făcu dus Lascaride. Se întorcea parcă de foarte departe. Era așa de dus că-i zicea pentru întâia oară, simplu, pe nume, ca și cum ar fi avut un drept asupra-i. Ți-a spus ea?

Bălașa îl privea fără să-l înțeleagă.

— Fapta dumitale e urâtă. Te-ai purtat ca la un târg. Ai uitat întâiu pe cine aveai în față și ai uitat pe urmă și scopul pe care îl urmăreai. Nu știu ce poți să-ți aduci așa

în casă, dar știu că nu o soție. Uită-te la mine; eu, dacă te-ai fi purtat la fel cu mine, orice-ar fi fost între noi, și știu că între dumneata și Smaranda n'a fost nimic, te-aș fi pălmuit.

— A spus Smaranda? repeta, fără să pară că aude ceva, Lascaride. Semeția lui de-adineauri căzuse. Nu mai avea niciun cumpăt. Nu-și mai dădea seama unde e. Sigur că nici n'o vedea pe Bălașa. Tot ce rămăsese din el și-l lega de viața dinainte erau aceste trei cuvinte: A spus Smaranda? I se părea atât de cu neputință! Greșise inima în el? Ea, care-i șoptise că o scânteie, un început de fior tremurase și dincolo, și-l împinsese să îndrăznească? Atunci nu era adevărat? Smaranda nu-l privea ca pe bărbatul, care, ca să ajungă la iubirea lui, poate să ia orice cale, până și cea mai smintită? Iar cea mai smintită să fie cea mai bună? Toți câți nu sânt ca el o văd smintită și o osândesc; numai celălalt așteaptă în nebunia bucuriei. Care iubire a semănat cu altă iubire și a umblat pe cărările bătute, decât iubirile de toată ziua? Iubirea lui era așa de neînchipuită că nimic nu putea să mire. Smaranda își dădea seama și nu s'ar fi mirat. Nu s'ar fi mirat, dacă un fir din iubirea lui s'ar fi aprins și în ea. Altminteri? Altminteri ar fi crezut ca Bălașa, ca oricine și chiar ca el, dacă ar fi

privit întâmplarea cu ochiu străin. Spusese Smaranda? Atunci se înșelase? Atunci... Acesta fusese răspunsul. O pierduse pentru totdeauna. Trebuia să fugă. Să n'o mai întâlnească niciodată.

Bălașa îl vedea nenorocit, fără să priceapă bine de ce. Simțea că nu din mișelie, că se trezise descoperit. Până la izvorul adevărat însă nu pătrundea. Ii părea rău că fusese așa de aspră. Se apropiase doar cu alte gânduri! Perdelele se mișcau mereu. Ce făcea îndărătul lor Smaranda? Trebuia să meargă drept și să pue la loc ceea ce fusese zdruncinat dintr'o copilăroasă pornire spre taină și aventură. Lucrurile i se arătau pe urmă foarte limpezi. Partea de obișnuit a procedului sănătos avea să fie răscumpărată de neașteptatul apropierii dintre două lumi cu desăvârșire deosebite, și toți erau să fie mulțumiți.

— Ascultă, domnule Lascaride, nu-mi trebuie decât un cuvânt dela dumneata, ca să nu mai știu că am știut ceva. Casa noastră îți rămâne ca mai înainte, deschisă. Spală ce-ai făcut, încercând acelaș lucru într'un chip îngăduit. Eu nu-ți doresc decât să izbutești. Dar astăseară dă poruncă bărcii să plece și pleacă și dumneata cu ea. Mâine primești îndărăt bilet și cec, și poți să ne dai iară mâna.

Lascaride o privea și acum fără s'o vadă.

Să plece? Unde să plece? Barca nu-l aștepta pe el. Ce vrea fata asta, îmbrăcată și văpsită ca neoamenii? Ce era și toată zăpăceala dimprejur? Iși duse mâna la cap. Dădu de canaf și de fesul scurt, creștin. Intre nebuni se găsea, dar nici el nu era mai zdravăn decât ceilalți. Iar, când deschise gura să zică ceva, zise aceleași cuvinte, singurele pe care le mai știa: A spus Smaranda?

— N'a spus, omule, nimic Smaranda, făcu în sfârșit, plictisită, Bălașa. N'o cunoști atunci. Am aflat eu, pe altă cale.

Și era adevărat. Smaranda n'ar fi spus, ea dela ea, odată cu capul. Se prinsese însă și povestise, fără să-și dea seama că spune, în altă legătură. La urmă crezuse în ea, că are să tacă.

— N'a spus? se scutură, înviorat deodată Lascaride. Iși dusese mâna la gură ca să nu țipe. Îți mulțumesc, îți mulțumesc, domnișoară Filipescu. Nu știi dela ce m'ai scăpat.

Gâfâia, râdea, făcea un pas în sus și altul în jos, fără rost, își zdrobea degetele, într'o bucurie care nu mai vrea să știe și nici să se ascundă de nimeni. S'ar fi repezit și ar fi rupt pânzele cortinei, ar fi sărit pe o bancă și le-ar fi strigat la toți vestea cea mare, ar fi luat felinarul și l-ar fi aruncat în valuri, ar mai fi luat pe cineva

și ar fi trecut cu el prin apă până la brâu, în barcă. Nu, inima lui ascunsă, neajunsă încă de frumusețile și de ispitele pământului, nu-l mințise. Intâiul ei brânciu îl dușese în cer. Maica Domnului dela Mare era a lui. Smaranda nu spusese. Smaranda îl iubea. Smaranda pleca cu el.

— Aștept cuvântul, zise Bălașa, care petrecea puțin de schimbare, închipuindu-și-o mai firească, și se bucura că încheiase așa de ușor. O mică, mică încântare de sine îi aduse un zâmbet pe față.

— Care cuvânt? întrebă Lascaride, oprindu-se și reluându-și obrazul de tânăr închis și hotărât. Domnișoară Filipescu, dă-mi voie să nu 'nțeleg de ce-mi vorbești despre lucruri care nu mă privesc numai pe mine și nici nu cred să fie cum le povestești. Imi pare rău, dar n'am niciun cuvânt de dat.

— Domnule Lascaride, eu am venit la dumneata ca prietenă, nu numai ca soră a sorii mele. Ajută-mă să rămânem prieteni, zise Bălașa, uimită și speriată de împotrivirea de care se izbise și al cărei temeiu de cremene începuse să-l zărească. Iară se descoperea astăseară mai prejos de împrejurări, și-i venea să plângă de ciudă. Fusesse așa de sigură de ea! A doua oară, în alții, iubirea o întâlnea și o îngenunchia, dupăce — de ce să se mai ferească? — o

întâlnise și o îngenunchiase în sine. Lascaride fusese ca un copil mic și slab în drum, pe care putuse să-l certe și să-l ducă de mână. Se jucase purtându-i pe dinainte imaginea iubirii. Și acum ședea ca într'un turn, cu zăvoarele trase și cu punțile ridicate, și nu mai cunoștea mijloc să ajungă până la el.

— Pot să fac și rău ca să fac bine Smandei.

— Domnișoară Filipescu, zise Lascaride mai încet și hotărît. Aș putea să mă mir că ți-ai ales ca să glumești cu mine, în seara asta, când toată lumea petrece, o asemenea vorbă. Să tăgăduesc. Să nu primesc bătaia acolo unde vrei s'o începi dumneata. Dar te stimez așa de mult — bine, nu te supăra! deși pot să te stimez și fără voia dumitale — iar lucrul pe care-l amintești dumneata mi-e așa de scump că nu vreau să te las să pleci fără să vezi în mine tot atât cât m'ai lăsat să văd eu în dumneata. Nu trebuie să fie astăseară aici nimeni care să se poată lăuda că m'a birit în ceva, nici chiar în sinceritate, întâia oară când am avut și eu o taină. Cum ai rupt-o pe a sorei dumitale, o rupi acum și pe-a mea. Ești ca o conștiință a noastră, topită în una, care știi, dar nu mai poți să vorbești.

Era gura care vorbea cu atâta siguranță

și necruțătoare logică, a lui Lascaride? Cine îl făcea așa de înalt? De unde atâta agerime? Se simțea o fată mică, înghesuită într'un colț, dupăce fusese prinsă că se uitase pe o gaură de chee. Nu-i mai rămânea decât să plângă de slăbiciune și de umilință. Grecii ăștia păstrau dialectica dela marii sofiști, fără întrerupere, și o scoteau ca o armă, firesc, în orice ciocnire. Nu mai avea nicio putere. Se simțea bătută dinainte. Mai bine ar fi întrerupt convorbirea, care nu putea să aibă decât un sfârșit rău pentru ea, și să plece. Ajunsese la marginile de care râdea Smaranda și râdea încă cineva, ale înțelegerii. Poate aveau dreptate. Trebuie mai mult, sau altceva decât înțelegerea, ca să crezi în ciuda dovezilor și ca să te ridici deasupra biruitorului. Ce avea Asia, să-i vie tocmai acum, ca o batjocură, cu mângâerea misticismului pe brațe? Părăsise prin urmare lupta? Cu atenția plecase încă de mult de-aici.

— Iubesc pe Smaranda cu o iubire pe care dumneavoastră, oamenii de oraș sau de viață tihnită, nici n'o puteți bănuși. V'ar trebui Marea cu primejdiile sau rătăcirea după vânat pe câmpul fără apă, pentru asta. Nu știu ce s'ar întâmpla s'o pierd. Aș lua cu un vas de-al meu largul și nu m'aș mai întoarce nici eu nici vasul. Am trage cu iubirea mea călcată în picioare, la un

port din mijlocul Mării, pe care l-au săpat și l-au îndiguit furtunile, și am ancora în el pentru totdeauna. Smaranda e în ochii mei așa de sus, nu știu cu cât peste deosebiri de neam și de creștere la care vă gândiți mai ales toți, că n'am îndrăsnit nicio clipă să cred că o pot căpăta în felul cuminte arătat de dumneata. Fel nebun și de râs, din care aș fi ieșit zdrobit! Mă vezi în fața mamei dumneavoastră, cerând, cum se zice între oameni, mâna Smarandei? Aș râde, dacă aș putea să râd de ceva care are legătură cu ea. Și dumneata singură, care zici că vii ca prietenă la mine, mărturisește adevărat, dacă te poți învoi să mă primești ca rudă între alte rude din familie? Am văzut că nici nu te gândești. Firea ți-a fost mai deschisă decât vorbele. M'am hotărât atunci deodată, acum două ceasuri, când vă aduceam pe amândouă în barcă și vă râdeați de mine. Lucrând ca dumneavoastră nu se putea să nu fiu înfrânt. Era să lucrez ca în somn, cum mă îndemnau sângele și moștenirea. Trebuia să fiu eu, nu altul, și Smaranda avea să judece. Scrânțeleala mea își avea și ea socoteala ei, dar vezi că nu pot să mă mai întorc. Eu am cerut-o, Alexandru Lasca-ride, grecul din insule, îmbogățit cu munca și primejdia vieții pe acest țărm sărac și gata să reîncep mâine de unde am pornit,

și nu un domnișor cu toane și cu știința salonului. Am cerut-o ei și nu altcuiva, pentru că n'am averi s'o pot cumpăra dela un străin și nici atâta putere de convingere, să i-o smulg. O aștept. Să vie! Și mi-e și frică! Dacă ar veni ca adineauri, dar ca să nu mai plece dela mine? Spune-mi, te rog, ce cuvânt pot să-ți dau? Și dacă mai vrei cuvânt?

Bălașa se simțea nespus de obosită. Toate frământările prin care trecuse de un ceas o supseseră mai rău decât apa. Dacă ar mai fi întârziat să dovedească unui iluminat și zăpăcit ca Lascaride, că toate argumentele lui sunt nevalabile, iar așteptarea nelegiuită și de ocară, ar fi căpătat o criză de nervi. Zbârnâiala din urechi și tremurul degetelor erau semne destule. Ce apucat! Și ce iubire năvalnică și oarbă stârnise Smaranda, cu privirea albastră abia așezată pe lucruri ca un fluture de seară! Trebuia să vegheze singură și să lase să vegheze și pe Sultana. Să fi trecut numai noaptea asta! Putea să se facă mâine ceeace încăpățânarea mândră a lui Lascaride amânase să se facă ieri. De ce nu s'ar fi învoit mama lor și ceilalți, dacă ele, împreună, voiau? Toate erau așa de simple! Numai să se odihnească puțin, să se poată trânti pe divan, înainte să iasă iară între oameni, să stea cinci minute cu ochii închiși.

— Aștept dela dumneata să te porți ca un prieten și să nu răspunzi cu rău la binele pe care l-ai găsit.

Se clătină și porni.

— Ce ai? Lasă-mă să te duc.

— Nu-i nevoie. Mi-a trecut.

Lascaride tot făcu un pas, ca s'o sprijine sau ca s'o roage.

— Mă ierți!

— Azi nu pot. Vino mâine pe la noi.

— Dacă nu mă ierți acuma, n'ai să mă mai ierți niciodată.

— Acuma nu sânt în stare.

— Și cât te stimez și mi-ești de dragă, Bălașo!

Dar Bălașa plecase și poate nu-l mai auzise. Altminteri, tutuiala, jumătate balcanică și a locului, dar jumătate ca un strigăt de desnădejde și de rămas bun, ar fi nenorocit-o. Se retrăgea, bătută în toate întâlnirile. Increderea cu care începuse, nu mai era. Ducea înăuntru, peste prag, numai desamăgiri și se temea de altele și mai mari. Firele îi scăpau. Nimic nu i se mai părea cu neputință. Până și pietenul de departe se ștergea în suflet, ca într'un fum care urca din toate părțile. Una din stelele Săgetătorului ajungea până jos, parcă mult sub ea. După ce săgeată muiată în Mare se apleca Arcașul ceresc și în cine se pregătea s'o arunce, cutreerând văzduhul? Aiura pu-

țin. Cât mai repede la adăpost, ca să-și adune gândurile și puterile.

Leanța Șuditu o urmărea din mulțime. Simțurile ei ascuțite o înștiințau aproape despre tot ce se petrecea. Era sigură, de pildă, că se dădea o luptă undeva. I-ar fi ieșit în drum, ca să-și ceară partea de sarcină, dar se temea. Bălașa nu răbda decât amestecul eroic al Sultanei, care răsturna tot, fără să întrebe. Se lăsa luată. Altfel găsea glume rele pentru făcătorii de bine.

De aceea Leanța căuta să ajute nebăgată de seamă, pe de lături. Ca să-l împiedice dela stângăciile de care îl știa în stare, îl dusesese pe Puiu Vulpescu într'un stup de lume, cu mica Rusoaică Vera Daneva, regină. Era o fată lucrată în alb și în albastru. Dela părul lins, pieptănat cu cărare, la brațele lungi ținute lângă trup și până la rochiile lipite de sânii și de coapsele mici, toate o arătau ca un lucru de preț, strâns într'o teacă. La ea ochii vorbeau întâiu. Te prindeai ascultându-i tot pe ei și după ce gura, muncită puțin de nestăpânirea deplină a limbii, se amestecase grăbită. Privirea era largă, din lumini neobișnuit de mari și de umede. Cine știe ce ar fi însemnat dacă ar fi rămas la ea acasă! Călăreții bolșevici o scosuseră dela umbra străvezie a mestece-nilor de miazănoapte și o trecuseră peste Nistru, la un vad cu ape scăzute, odată

cu alte cinci, șase mădulare femești ale familiei. Viața se făcuse pe negândite crâncenă. Trebuise un zdruncin de fiecare zi, ca să-i ție flacăra bătută de vânt. Smalțurile albastre și aurul bisericilor rusești, care se răsfrângeau parcă în ea, se așterneau acum peste o fire schimbată. Ceva aspru și încordat aducea aminte de ceasurile de biuro în ore suplimentare, de bolile surorilor, de umilința părinților adăpostiți prin subsoluri, de o suferință și mai grea care nu se vădea în scrâșnire de dinți sau în înfigere a unghiilor ascuțite în podul palmei, ci în acea înălțare dreaptă a ochilor. Se făcea atunci ca o străvezime de lac, numai de-o clipă, prin care se zăreau palate de iarnă și clopotnițe scufundate, vechea Rusie a Țarilor și a credinței. Vorba care urma o tulbura dinadins și trezea cu sila din farmec pe privitor. Vera se sfia ca de o goli-ciune ieșită între oameni, de mărturisirile acestea mute. Avea o mișcare de acoperire în pânze, când se prindea făcându-le. Zâmbeai încurcat și primeai să te faci că n'ai văzut nimic, deși încins de câteva ori de un fior adânc.

— I-am ascultat conferința, dar nu m'a convins, povestea Vera mai departe. O urmăreau strânși împrejur atâția din tinerii guralivi de-adineauri cari, scăpați de supraveghere și de trebuința uimirii cu orice

preț a celorlalți, ascultau cum li-e vârsta, aproape rușinos, cu ochi uitând să clipească și guri puțin deschise. Artiștii stăteau mai la o parte, prețuind alte însușiri. Lena Costin îi ceruse de mai multe ori să pozeze, dar Rusoaica se ferise de fiecare dată. Avea ceva această stăruință care nu-i plăcea. State Calomfir, pe de altă parte, încercase să deștepte femeea din ea și rămăsese prost-tit de atâta neînțelegere și nevinovăție bat-jocoritoare.

— Cu ochii tăi să ascuți conferințe, și încă rusești, Vero dragă, se băgă în vorbă Puiu Vulpescu! Iți uiți de obârșia ta princiară și bizantină. Aș vrea să fiu, ca tine, din zilele lui Sviatoslav și să te ridic din fugă pe cal. Tu nu ești creștină. Nu mai ești de când te-ai dus la oamenii stepei. Niciun Rus nu e creștin. Ați trecut prin apă, atunci la anul o mie, dela un mal la altul al Niprului și v'ați crezut spălați de păgânism. Ați aruncat pe zeul vostru de lemn înăuntru, dar zeul nu s'a înecat, ci plutește și astăzi la vale, iar voi vă tot scăldați pe lângă el, cu toți Vladimiriile voștri sfinți, de geaba. Din când în când îl pescuiți de-acolo și-i aduceți jertfele de sânge de odinioară.

— Nu supăra pe Vera, Puiule, cochetă Jenny Calomfir. E întâia feministă. Nu vezi că e Scită, din neamul Reginei care a băut din țeasta lui Cir?

— Dar ce zic eu altceva decât că e Scită și a rămas Scită? La ei și creștinismul e o sectă între alte multe secte. Tulpina din care se desfac toate e păgână și iese din păduri și din peșteri.

Tinerii dădeau semne de neliniște. Gurile se închiseseră și ochii clipeau iară. Vera băgă de seamă și îmbună zâmbind pe veșnicul întrerupător.

— Scită sunt, dragă domnule Vulpescu, dar fii pe pace că nu mai beau sânge. Dacă știai că vorbesc de Merejkovski nu mă certai atât.

— Ba bine că nu știam! Imi spusese Leanța că toată seara n'are să se vorbească împrejurul tău decât de asta. Pe Merejkovski îl înghit ca romancier, dar nu ca teozof. Când e vorba de teozofie mi-ajunge Schuré. Și scrie mai frumos!

— Mie Schuré nu mi-ajunge, dar încolo sunt de părerea dumitale. E tocmai ce spuneam. Nu m'ai lăsat să isprăvesc.

— Las-o să isprăvească! strigară ca un cor câțiva studenți într'un glas.

— Hei, generație, care visezi numai de isprăvitul lucrurilor! Isprăvitul e moarte, și în viață și în discuție. El n'are interes. Trebuie să vă mai coaceți, ca să descoperiți parenteza și infinitul.

— Infinitul l-am descoperit. Numai astă-seară l-am întâlnit de două ori. Nu știm

cum să mai scăpăm de el, se văetă prefăcut, convorbitor de la început a lui Puiu Vulpescu, Mioara Lascăr. Acelaș gest zadarnic așeza șuvițe de păr sub șapcă.

— Despre infinit am vorbit mai ales cu Merejkovski. Il cred pierdut pentru ortodoxie, zise Vera îndreptând în altă parte convorbirea. Romancierul a rămas acelaș. Ai citit Mesia?

— L-am citit. Dar Rușii când europenizează nu mai au niciun haz. Dacă vreau să citesc un Rus citesc tot pe Tolstoi.

— Ce-ai cu Tolstoi? E al nostru, dar nu vorbește în numele nostru. El rămâne pentru mine boerul moșier, cu cazacă de mătase încinsă în curea de cea mai bună calitate, care propovăduiește din curtea lui dela Iasnaia Poliana sărăcia și smerenia. Un om care vrea și nu poate. Și nu știu nici dacă vrea. Un Isus raționalist care se închină omului în loc să se închine lui Dumnezeu.

— Aici te-ai dat de gol, Sviatoslavscaio. Nu-ți place Tolstoi, pentru că e un cap care judecă, neiertător cu alții, cum e cu el. Ești de părerea teozofului dumitale, care s'a apucat în tinerețe să-l ridice în slavă pe ălălalt, nu-i mai zic pe nume. Dar vezi isprava: din ortodoxie ajungi la slavofilie, din slavofilie cazi la teozofie, și din teozofie iată-te la heterodoxie. Brrr!... Spune de

când nu te-ai mai spovedit, mioară între mioare, a dumnezeului teozof, la care în loc de cele zace table ale legii i-ai pus pe brațe enciclopedia ocultistă?

— De ce le 'ncurci, domnule Vulpescu? Intâiu că n'am nimic, dar știi, nimic! cu teozofia. Cu teozofii, da. Pe atâția îi prețuesc, și între ei și pe dumneata. Da, da, să știi că te-ascunzi rău! Aș sta apoi în genunchi înaintea lui Héléne. Sânteți niște iscoditori triști, cari căutați căi mai bune spre Domnul, și rătăciți. Am discutat lucrul și cu Merejkovski.

— Merejkovski 'n sus, Merej...

— Să vorbească Vera Daneva! Să tacă teozoful camuflat! Jos persiflarea și bătrânețea inimii! izbucni crunt cercul tinerilor.

— Ho, țară! Auzisem eu că sânteți focoși și pirpirii. Umblați pe la toți bătrânii, să vă spue rosturile. Pe ziduri nu văd decât afișe de conferințe despre ce-ați fi și ce-ați vrea, ținute de chei și de miopi, din cari unii s'au distins în războiul dela șaptezeci și șapte. Generație fără adevăr propriu! Mai sgârșiți, rogu-vă, cu poruncile, generației care v'a făcut.

— Merejkovski îmi cerea o corespondentă, cu care să schimbe păreri și să vorbească despre probleme spirituale românești. Ghiciți pe cine i-am recomandat?

— Nu era decât cineva, răspunse Puiu Vulpescu.

— Pe cine? iscodiră neliniștiți tinerii.

— Am ales un suflet de vârsta noastră.

— Sufletele n'au vârstă. Nu puteai decât să greșești, zise Vulpescu.

— Ei, ghiciți?

— E-aici?

— E-aici și nu-i aici.

— Dacă-i suflet de vârsta voastră!

— Ei lasă, domnule Vulpescu, că ai să fii mai blând după ce-ai auzi de cine-i vorba. Smaranda Filipescu.

— Catolica?

— E o fată în care toate se liniștesc și de aceea împrăstie și împrejur liniște. N'am avut necaz pe care lângă ea să nu-l uit. Din așa fir trebuie să fie urziți îngerii.

— E un tip mai mult Kuprin decât Merejkovski.

— E un tip Dostoievski.

— Ah, nu puteai să mă scutești de numele ăsta? Eu cred că nu Rușii dela 1860 și 1870 au intrat, așa cum se găseau atunci, în cărțile lui Tolstoi și Dostoievski, ci că societatea rusă s'a umplut, după aceea, de eroi ieșiți din acele cărți și silindu-se să le semene. O jumătate de secol Rusia s'a literaturizat de bunăvoie și a visat, până când visul s'a făcut aevă și Demonii epilepticului tău v'au gonit de-acasă. Acum pe malurile Dâmboviței, ca și pe malurile Moskvei, visați mai departe. Să fiți sănătoși! Asta se chiamă Sfânta Rusie.

— Te 'nșeli, domnule Vulpescu, visul lui Dostoievski nu s'a făcut încă aeva. La asta lucrăm noi.

— Să vă fie de bine! Atunci trebuie să fiu încântat de scrisul nostru care nu iese din realitate și nu duce în ea. Suntem scutiți cel puțin de ceva care să semene cu experiența rusă. Romanul moldovenesc e istoric și romantic. Afli în el pagini sau de cronici naționale sau de cronici familiale, cu aceeaș proiectare în trecut, cu trăsături aproximative, cu o duiosie care te împiedică să vezi în cursul citirii că oamenii n'au decât două dimensi. Lumea de-acolo nu s'a născut încă. E un precipitat de poezie epică și uneori chiar lirică. Romanul ardelenesc în schimb e mișgalos și documentar. Sufletul individual și colectiv se pulverizează în observații de toată ziua, prin care sângele unitar nu mai curge. Alături de tipul romantic pe care nu putem să-l ajungem, stă acest tip realist pe care nu vrem să-l ajungem. Alălalt nu era nicăeri, ăsta a fost numai în cazul observat. Intâiul moare de prea puțină viață, al doilea de prea multă. E un rezultat de anchetă și de statistică, scris într'un stil adecvat. Trecerea pe care încearcă s'o facă între amândouă romanul muntenesc e retorică, de teză când socială și moralizantă, când religioasă și transcendentă. Pornirile sânt

tot cele două de până acum, dar cu aripi la călcăe: zăpăcite activist. Scrisul e colorat fără adâncime, ca mozaicul. Aur și nisip. Băștenisme și neologisme încălecate, sintaxă de contrapunct. Marxism în bilete de plăcintă și Biblie în planete de flașnetar. Dar n'am avut parte de niciun Mare Inchizitor! Bogda proste.

— Orice-ai zice, mai mult de dragul frazei sau ca să ne tragi pe sfoară, să știi că sântem tot mai numeroși copiii de cor în biserica lui Dostoievski.

— Fete în refugiu, luate din mediul de acasă și care nemaiputându-vă găsi o dragoste firească, vă dați erotismului teologal.

— Dragă domnule Vulpescu, ți-am spus că nu cred în explicările universale ale științei omenești. Dragostea pusă la temelia vieții îmi place, dar ea n'a fost descoperită de știință, care a contrafăcut-o, ci de credință. Dragostea trupească nu e, nici după dumneavoastră, singurul rost, cel mai puternic îndemn al omului. Ea e numai o formă a luptei cu moartea, nu singura și nu cea mai eficace. Omul ține întâiu la el, ca atare, și numai ca să se mântue pe sine își împarte apoi cu altă ființă singurătatea și se înmulțește cu desnădejde. Dragostea, așa cum o vedeți dumneavoastră, nu e decât un țipăt al acestei desnădejdi. Ce credem noi despre ea, e altceva.

Bălașa, în retragerea ei, se oprise împiedecată să răzbată de acest grup. Auzea, dar nu se simțea parte. Era acolo și nebunul de Puiu, cu paradoxele lui neprimejdioase, ca un abate dela sfârșitul secolului marchizilor pudrați. Il ardea o flacără lăuntrică, poate o ambiție neîndestulată sau o iubire nemărturisită. Incepea să pară dintr'o societate în lichidare și să nu mai fie prețuit. Lumea asculta alt glas, care era pe drum. Bietul Puiu se cheltuia alergând dela om la om ca un chimiță fără haz. Nu-și dădea seama că vorbea o limbă pe care nou veniții o uitaseră.

Dar mica Rusoaică? I-ar fi desfăcut coatele și ar fi sărutat-o lung pe frunte la rădăcina cărării. O durea și se ascundea. Iși dădea îndeletniciri. Legăturile făcute erau legături de deasupra în care se încingea și se strângea ca într'o funie de alpinist pe o potecă suitoare, printre râpi și colți cu ghiață. La optsprezece ani găsea formule pentru problema vieții. Ce zisese? Că dragostea e un țipăt al desnădejdei în lupta omului cu moartea? Are să cerceteze altădată. Acuma mintea nu poate să se încordeze, dar ce cuvânt de durere!

Leanța o văzuse venind, o văzuse poate și vorbind adineauri cu Lascaride, dar se făcea că nu. Ii zărea marginea mare a ochiului negru, dintr'o parte, cum se ferea

să clipească și creștea, din voința să nu se uite. O spiona puțin și-i vrea binele, dintr'o pornire de fată bătrână, care s'a lipsit de viața proprie și se silește să trăiască pentru alții. Peste câțiva ani avea să fie și ea la fel, bună, speriată să nu supere pe cineva, gata de jertfă, prezentă fără ca ăilalți s'o mai bage de seamă, ștearsă prin lung exercițiu de despersonalizare, și de aceea fățarnică și uneori șerpoaică, așa cum era Leanța acum.

Jenny Calomfir o plictisea. Feminismul ei programatic și zgomotos nu-i spunea nimic. Emanciparea morală însemna de-atâtea ori o robire întâei impresii și un drept la căutarea plăcerii celei mai primitive. La cine se uita și acum, întins, cu ochii prea aprinși? Nu s'ar fi mirat s'o vadă ieșind, dupăce făcuse un semn din cap, mai-mulțbăețașului, care cine știe din ce toană îi plăcuse. Drepturile civile și politice erau un prilej de retorică. Mama și femeea de serviciu social ființau de mai înainte și trăiau în afară de cadre. Feministele le foloseau ca argumente, fără să le înțeleagă sau să le calce pe urme. Curente politice sunt ne-creatoare și neinteresante în sine. Omenirea umblă și clădește alături de ele. Aflarea lor în treabă dă în istorie titlurile de capitole și indexul de nume; textul îl scriu alții.

— A, aici erai, vânzătoare de dulciuri?

De când te căutam, zise Puiu Vulpescu, care, întorcându-se, zărise pe Bălașa. Toți oaspeții tăi vorbesc astăseară puțin iimba egipteană. Nu mă mai înțeleg cu niciunul.

Și părăsi numaidecât pe Vera, pe care o acoperi tinerețea dornică să știe și în stare să se înflăcăreze pentru un gând, fără chiar să-l gândească, ci numai privindu-l, ca o icoană. Leanța nu îndrăzni să-l mai ție.

— Bălașo, în toată adunarea asta de oameni cari nu știu ce vor, noi sântem singurii cumiți. Tu le cânti o arie ca să joace, iar eu văd și judec. Putem să vorbim pe șleau. Ne-ar sta rău să ne-ascundem și noi după deget.

Bălașa îl privea cu ochi cari treceau prin el, dincolo. Știa cine e și înțelegea fiecare cuvânt în parte. Intregul îi scăpa. Se căsnea să-l prindă, dar nu făcea decât să stea mai mult într'un punct și să piardă, ca o depărtare de cocori, întâile rânduri. Zâmbi ca să-și ascundă neputința. Zâmbetul n'ajunse până la obraz, ci se pierdu poruncă neascultată prin cap, dându-i însă siguranța să rămână. Ce zicea? Parcă stătea la o fântână din care apa cădea în stropi mari și rari. Se uita după o cupă în care să-i strângă și să-și astâmpere setea. Seară... iubire... pețitor... Elada... Smaranda!, Bulgarca frumoasă coz... Ce știa eroticul asta fără eroticism, cheltuindu-se și cheltuind orice preo-

cupare în cuvinte? De aici trebuia să iasă oboseala convorbirii cu el. Era vorba în sine, fără scop, nevenind de nicăeri și neducând nici unde. Și deodată simți cupa bine în mână, ridicată în palmele reci. Cororii se opriră și le îmbrățișă dintr'o privire tot cârdul argintiu, cu albăstrimi de singurătate.

— Am făcut adineauri o prinsoare cu Leanța și vreau s'o țiiu. Eu cred că trei sferturi din viața pe pământul ăsta minunat se pierde în fățarnicii sociale și în sfieli de unul singur. Vorba mea nu e boală. Ea e filozofie. O adunare de vorbăreți e mai bună decât o adunare de tăcuți. Vorbăreții au făcut lumea și tăcuții o strică. Intâia ieșire din muțenie a lui Dumnezeu a fost creatoare. Când a sunat la început cuvântul prin Cartea Facerii, dintr'un ecou s'au închegat sori și stele, din altul țării și ape, lighioni și oameni. Lasă-mă să fac și eu asemeni. Sânt aici ca să rostesc tare ceea ce voi numai gândiți, și uneori nici atât, în cel mai ascuns și al vostru colț de suflet. Nu vă speriați de drăculeț: l-am scos de acolo. Tu iubești, dragă Bălașo. Crede-mă. Tot ce faci, până și serbarea de astăseară, șfichiurile pe care ni le tragi, nu sânt întâmplătoare. Suferi și nu spui. Ascunzi. Domnul poate bănuie, dar nu se îndeamnă. Bate țările și mările și se specializează în lacuri

chinezești, tăvi, cutii, bețe de paravan, spe-teze de evantaiu. Treziți-vă cât mai e timp. Tu ai să te stafidești și să te înăcrești, el să se catedralizeze și să se gheboșească. Dă-mi voe să te cer în numele lui și, când l-oiu vedea, să-i duc și vorbă dela tine.

Ce bună e uneori născocirea sulimanului! Obrazul îi dogorea ca jăraticul. Știa cineva? Văzuse? Era Puiu așa de pătrunzător, sau ce alta se întâmplase, de citea în ea oricine ca într'o carte deschisă? Aruncase insul o vorbă în văzduh? Glumea, după felul lui, fără să știe peste ce îngrozitor adevăr dăduse? Trebuia potolită numaidecât gura asta nesecată care putea să împuieze toate urechile. Oboseala îi pierise întreagă, fără să prindă de veste, ca într'o descărcare. Se apăra pe ea și apăra și pe altul.

— Cum să-ți mulțumesc, Puiuule, pentru serviciul tău prietenesc? Mă uscam pe picioare și nu știam de ce. Ai fost lumina care licărește în întuneric. Hai repede la mama. Arată-i procura specialistului în lacuri chinezești și cere-mă.

— Așa o iei, Bălașo? Află atunci că nu ți-ai găsit omul. Lasă luarea în răs pentru alții.

— Sânt foarte serioasă. Mi-ai deschis ochii. Acum abia văd ce-mi lipsea. Ca recunoștință am să dau numele tău, de așa bun augur, întâiului nostru copil.

— Bălașo, iubești. Batjocura ta nu e un răspuns, ci ocolirea răspunsului. Niciodată n'ai fost ca astăseară, piatra de rubin scăpărând tainic, pe care o anunță numele tău. Mărturisește-te vitejește, cum o faci în alte treburi, fecioară aprinsă de focul nestins. Fă liniște în tine și în jurul tău. Adu o contribuție echilibrului universal.

— Vrei să vorbim într'adevăr ca doi oameni întregi, prietene? Ce mi-ai spus tu acum e un basm frumos, de care-ți jur că până astăzi n'am știut nimic. Ți admir închipuirea și mai puțin pătrunderea și tactul.

Puiu Vulpescu rămase singur cu Leanța, ai cărei ochi străluceau.

— De geaba râzi de mine, contesă de Cruce Roșie. Dreptatea e de partea mea și am să ți-o dovedesc. Am eu semnele mele, care nu înșală. Așteaptă. Amin zic vouă. De veți avea credință cât grăunțul de muștar, veți zice muntelui acestuia mută-te de-aici acolo, și se va muta, și nimic nu va fi vouă cu neputință. S'o lăsăm să se mai gândească. Haidem după alelalte două.

Bălașa era ca un câmp de-aici, din Caliacra sau de sub Mangalia, când izbucnesc din el primăvara, după o noapte de vânt cald, pajiști nesfârșite de bujori și de maci. Simțise întâiu, în jurul Smarandei, tulburarea și neastâmpărul din ajunul înfloririi, și la gura zănatecului de Puiu, ca sub sufla-

rea unui trimes al lui Pan, se deschisese deodată într'o undă de flacăra. Fugise să s'ascundă. Ii venea să râdă cu hohot. Nu mai știa dacă nu râdea chiar, fără să se poată stăpâni și nici să-și dea seama. Se temea să nu plângă.

Mișcarea pânzelor cortinei, pe care o urmărea Bălașa îndărătul lui Lascaride, nu dădea de gol vreun ochiu la pândă. Lumea de-acolo avea prea mult cu ea ca să se mai gândească la lumea de-afară. Se schimba într'adevăr decorul, pentru jocul pământesc de care vorbise în casă, ca o amenințare, Smaranda. Personagiile trebuiau să fie altele, iar textul, mai mult din tăceri și acțiune. Scena se prelungea în noapte până de unde veneau valurile și mai departe.

Smaranda pregătea totul în liniște. I se părea mereu că pregătește propria ei plecare. Nu era nici înfrigurată, nici înduioșată. Știa că femeile au însușirea asta, să se piardă în treaba pe care o fac și să nu mai fie atunci decât ale ei, fie că e dure-roasă, fie că e altfel. Se vedea pe ea și vedea pe Bălașa sau pe Sultana, la patul de moarte al unei ființe dragi. Bărbații nu voiau să fie de față sau se încruntau prin colțuri, ca să-și dea o stăpânire de sine care le lipsea. Ele ștergeau cu băgare de

seamă sudoarea din urmă de pe frunte sau numărau, fără să le tremure mâna, câteva picături de băutură adormitoare într'o lingură cu apă. Durerea lua drumul ăsta, al faptei neînsemnate, dar trebuincioase. Iși recunoștea siguranța de-acum și aproape se bucura. N'avea să-i scape nimic. Intreprinderea trebuia dusă la capăt fără nici o schiopătare. Când aveau să prindă de veste cei pe cari îi lovea, să găsească o împăcare chiar în gospodăreasca ei împlinire și în neputința împotrivirii și a schimbării.

Opreanu era inimos și repezit. Nu-l știa de ieri, de-alaltăieri. Trebuia strunit. După ce se plimbase nehotărît cu hotărîrea lui luni de zile, astăzi era numai foc și pară. S'ar fi aruncat în mijlocul lumii, ar fi întins sub nasul unui dușman închипuit pumnii de boxeur poids-léger și ar fi deschis pârție pentru el și Zorca până la capătul pământului. Ca să-i dea de lucru și să-l astâmpere, îl trimisese după însărcinări mărunte. Avea, mai întâiu, să facă scăpat pe măgăruș în câmpul cu iarbă de alături, de unde era să-l ia a doua zi Suleica și să-l ducă stăpânului. Nu mai avea ce face cu el pe scenă și, fără Opreanu, putea s'o dea de vreo potcă. Trebuia apoi să descopere pe mica Turcoaică și să i-o aducă. Văzuse ce bună ștafetă se pricepea să fie. Era mai cuminte să cheme ea, și nu altcineva, pe

Zorca. Și la sfârșit, avea să plece pe urnele dragii lui, care era să coboare în veșminte de împrumut între oamenii Mării. Toate erau gândite fără încurcături sau vorbe mari. Se înșirau între lucruri de toată ziua. Cum mai putea să se aprindă năbădăiosul, și cu ce primejdie să mai dea față?

Ea, la rându-i, schimba din loc piatra pe care șezuse. Așa avea să se bage mai puțin de seamă că rămăsese singură. Știa că avea să se stăpânească, dar muta la alt stâlp, mai înăuntru, felinarul cel mare, care o urmărea ca un martor și avea s'o ție muștrător în văpaia lui clătinată. Scotea hârtiile cu care putea să călătorească în țară străină și o dăruise izbucnirea nebună de dragoste a omului de pe cheiu. Barcagiii trebuie să fi fost și ei prevăzuți cu drepturile lor. Opreanu, din parte-i, stătea tot gata. Vămile erau ca și trecute. Hârtiile cu timbre și peceți erau să intre în săculeța de mână a Zorchii. Ele deschideau drumuri iubirii. Iubirea se ivise. Nimeni n'avea să bage de seamă schimbarea. Sau singurul care avea s'o bage de seamă, avea să înțeleagă, să privească lung, până când ochii erau să vadă numai flacări sau să nu mai vadă nimic, și să tacă. Incepea să uite pe Bălașa.

Crăpa puțin cortina și măsoara calea pe care ar fi fost s'o facă ea. Era destul de pustie. Vântul juca pe jos, într'un vârtej

fără sgomot, niște foiță venită cine știe cum. Era greu de închipuit că pe acolo avea să se abată cineva, și să oprească pe trecătoare cu vreo întrebare. Trecătoarea era prea sperioasă. Nu trebuia.

Prin îndeletnicirile ei grăbite Marea asvârlea la răstimpuri, cu bubuit de cutremur, câte o trâmbă de spumă. Întârzia puțin deasupra digului ros de ani și de umezeală, albă ca o vedenie a adâncului venită în cercetare, și se retrăgea susurând. Smaranda se întrerupea, ca să se apropie de margine și să se uite. O altă trâmbă urma, se avânta peste capul ei înaltă și subțire, în chiparos de zăpadă cu răsfrângeri de aur, care o umbrea o clipă și se surpa după cealaltă. Zidăria asta pusă pe stânci și ridicată împotriva bătaiei apei avea șapte, opt metri. Bătaia apei o întrecea. Mirosea a oarecare hulă în creștere, cu valuri de mare lungime. Barca avea să se strecoare până la Varna tot pe sub ele. N'avea să-i fie chiar ușor. Dar vâsleșii erau îndemânațeci și fugarii viteji. Iubirea avea să stea și ea la cârmă, înfășurată în steag, aidoma lui Lasçaride de-adineauri. Avea să-i apere mai bine decât știința căpitanului.

Câteodată pe laviță se vedea pe ea, strânsă în mantaua albastră de ploae și cu gluga pe ochi. Cum ajunsese acolo? Și la ce se gândea? Din smucitură în smucitură

se afunda într'o lume necunoscută, fără cineva alături, în voia soartei. Marea o împresura de pretutindeni, cu clocotul ei negru, se repezea pe dedesupt, o sălta pe-o creastă și o scăpa scurt, ca trasă de funie, într'o prăpastie mincinoasă. Dacă nu s'ar fi încheștat sdravăn de o stinghie ar fi fost aruncată afară. Jocul valurilor începea numai decât din nou. Un om se oprea din vâslit, ca să scoată chiar dela picioarele ei apa. După care, își scuipa fără rost în palme și se apuca icnit de muncă, intrând în măsura celorlalți. Uneori, lopețile, înșelate de o luare pe sus neașteptată, băteau numai aerul ca șase brațe desnădăjduite. Făcea ochi mari și se uita la ele, silindu-se să-și aducă aminte. Dar nu era de adus aminte nimic și aluneca mai departe, în acelaș sbucium zădarnic de vânt și de val.

Suleica se furișă printre pânze și rămase lipită de ele ca o figură în filigrană. Aștepta.

— Ai venit, Suveică mică? zise Smaranda și se coborî de pe colacul digului către mijlocul pieței. O aducea îndărăt din erezurile bolnave. Borangicurile rochiei și ale maramelor fluturară albe de jur împrejur și în sus. Scena se umplu de ele. Parcă nu era singură. Suleica se pierdu de tot în colțul ei.

— Ce-i cu tine? Ori ți-e frică de mine?

Fata nu zicea nimic. Numai ochii peste fire de deschiși se uitau speriați. Trupul

stătea să se soarbă la loc, în brocardul cortinei, și să se facă iară ce fusese înainte, o floare în el.

— A, înțeleg! Tu n'ai nici o vină, Suleică. Și n'are nimeni. Fii liniștită și dă-te mai aproape. Nu trebuie să ne-audă oamenii de-afară.

Turcoaica înaintă ușoară pe picioarele goale, cu șalvării galbeni legați deasupra glesnei. Era un idol mic de aur. Scăpase din legenda de-astăseară și trecea fără voia, la chemare, dela unul la altul din eroi. Îi ajuta și ajuta întâmplărilor să se deslănțuie. Brățări de-argint bătute cu ciocănașul în căsuțele de sub mal îi sunau la mâini și dădeau singuruul sgomot care o însoțea. Smaranda închidea ochii, ca să nu-l mai audă decât pe el și să se simtă și mai mult desfăcută de viața obișnuită. Dela un timp însă clinchetul tăcu și tăcu și ecoul pe care îl ridicase în suflet. Suleica trebuie că se oprise în fața ei.

— Ce să fac pentru tine? auzi foarte aproape și simți numaidecât o mângâiere pe brațul desgolit, ținut peste piept și ieșit așa din mânecă. Se desmetici.

— A, cum m'ai speriat! Stai lângă mine. Ce fierbinți îți sunt palmele! Am să-ți cum-păr un rând nou de brățări, ca să-ți ție ră-coare la brațe.

Suleica uită orice sfială. Gândul gâteli

o îmbăta. Se împiedica în limba pe care n'o vorbea decât vara, dar spunea tot ce-avea în cap.

— Să le iei dela Aziè. Are ea unele împletite de trei ori și cu piatră verde.

— Bine. Le știu. Vezi că mai sânt la ea niște bani de săptămâna trecută. Să i le ceri pentru mine și dacă mai e ceva de dat să-mi spuie. Sau dacă nu mai sânt eu aici, să-i spuie Bălașei.

— Pleci, Smarando?

— Da, Suleico.

— Omul rău de-afară e de vină.

— Nu e nici el nici scrisoarea pe care mi-a adus-o cineva dela el. Numai Smaranda e de vină, Suleico.

— Am văzut că te-așteaptă barca.

— Da, m'așteaptă. Trebuie să plec.

— Și eu am vrut să plec odată ca tine.

— Și tu? Ca mine?

— Da. Venise o corabie cu lemne din Nadol în port. Toți Turcii noștri descărcau. Eu mă dusesem să le dau de mâncare. — Ei! Fugi din drum, gândacule, mi-a strigat căpitanul. Era un om mare, cu fes și cu seleaf pestriț. Ședea pe punte și le poruncea la oameni. Nu m'am uitat la el. Mi-am văzut de treabă. Hamalii mă ocoleau pe la capul podiștii și alergau înainte. — Gândac albastru, n'auzi tu? Aveam feregeaua albastră, care e acum la uscat. Și deodată m'am sim-

țit ridicată pe sus și dusă până la barba căpitanului. Avea doi ochi de cadână, codați și aprinși. M'a privit puțin. Mă doare fruntea și azi de privirea de-atunci. — De ce nu mă bagi în seleaf? i-am strigat în obraz. Mă strângea cingătoarea de care mă ținea. El a râs, s'a mai uitat odată la mine și mi-a zis: — A cui ești tu? — A nimănu. — Ai să fii a mea. Mergi cu mine. Să-mi dai și mie de mâncare, cum le dai la Turcii tăi. Dar vedeam eu că nu se gândea numai la mâncare. Trei zile a întârziat corabia, după ce descărcase, ca să mă caute căpitanul prin toate casele. Am stat ascunsă la Aziè, într'un butoiăș, până s'a săturat smintitul și a plecat. De ce nu m'am dus cu el? De multe ori am așteptat de-atunci la mal, dar corabia n'a mai venit. Am auzit pe urmă că omul și-a pierdut fesul cu cap cu tot, acolo la ei, în Nadol. Au fost răscoale prin munții lor și stăpânirea de azi e crâncenă. Ce-aș fi fost acum să fi fost cu el? Și ce rău îmi pare că n'am fost! N'am să mai uit nici odată pe căpitanul cu ochi de cadână. — Gândac albastru, n'auzi tu? Și dacă aud?

— Uite ce să faci, Suleico. De-aia ți-am trimes cuvânt să vii.

Smaranda vorbea repede. Nu știa cum să curme mai scurt chemarea asta' dintr'o gură neștiutoare, prin care se rosteau alte puteri. Cei treisprezece, paisprezece ani ai Suleichii

se făceau temuți. Femeia se uita din ea cu ochi copilăroși. Indemna. Ducea de mână. Fiecare Turcoaică e o negustoreasă de iubire. Iși punea înainte propria viață ca o călăuză nevinovată. Te încredeai în atâta stângăcie și te lăsai luat. În ea toate hotărârile se răsturnau. Era ca o barcă prea încărcată, care se întoarce pe-o parte și își varsă încărcătura. Plutea fără rost și sărăcită. O undă o sălta și alta o spăla. Vorbea aspru:

— Să te duci în odaia noastră, la Bălașa, și să-i ceri pentru mine mantaua de ploaie cu glugă. Să nu uiți: mantaua cu glugă, și s'o aduci aici. Când te 'ntorci, dă pe jos și strigă bărcii lui Lascaride să fie gata.

— Să-i spui ceva și omului rău de-afară?

— Taci și du-te. N'ai să vorbești pe drum cu nimeni și să fii numaidecât îndărăt. Mai ai treabă.

Nu se înșela de bunăvoie? Pregătea într'adevăr plecarea altcuiva? Nu mai era așa de sigură. Până și biata Zorca ajunsese o jucărie în degetele ei înrăite. Toate năzuiau să se facă unelte ale unei fericiri care nu vrea să știe decât de sine. Prea era veselă și ușoară. Puțin îi păsa de fapta care nu era chiar dintre cele aducătoare de cinste. Nu vrea să se cerceteze cu asprimea cuvenită, ca să nu răspundă. Poate că luată de în-lănțuirea firească a lucrurilor avea să le

lase să se desfășoare fără alt amestec. Avea să se trezească în mijlocul lor și să uite tocmai la sfârșit micul amănunt, care pentru ea, și nu numai pentru ea, era totul, al schimbării de costum și de jucător. Dacă nu mai făcea înlocuirea? Balul avea să se învârtească mai departe, și-i era frică să se uite mai cu băgare de seamă la perechea care se desprindea din el și intra vitejește în calea cu primejdii.

Opreanu și Zorca erau să fie, și-așa, acum sau mai târziu, unul al altuia! Piedicile unirii lor erau din afară. Apoi chiar cunoașterea de toți a legăturilor care se făcuseră, lucra pentru amândoi. Dar ea? Dar ei? Se încreți toată. Nu vrea să se mai vadă amintită alături de Lascaride, și nu putea altfel. Ce fățarnicie! Înainte! Greșala cere doar mai multă îndrăsneală decât dreapta purtare. Aici toate se sculau împotriva și se arătau neînchipuite. Trebuia o amețală cum era cea de acum, pentru ca faptul să se întâmple. Lascaride se lăsase în voia acestei amețeli. Ea se ținea încă. Se ținea călcând cu pașii altora drumul care era al ei. Ca să se răsbune sau ca să petreacă, ticluise toată povestea de astăseară, împingând în nelegiuire niște omuleți, cari poate niciodată n'ar fi ajuns aci. Nu se gândise că o problemă odată pusă se desvoltă singură și-și pregătește peste orice piedici deslegarea.

Se temea că până în cele din urmă tot ea avea să plece. Plecarea tăia tot și aducea un alt început. Rămânerea nu lămurea nimic. Viața nu era înapoi, ci în față, peste valuri.

Suleica se topise tot așa de neauzită precum apăruse. Ea stătea în acelaș loc, trecându-și prin mână în neștire crucea de aur dela gât. Să fi putut s'o ridice în dreptul ochilor i-ar fi împiedicat să mai privească fără țință, pentrucă priveau înăuntru sau la întâmplări care nu se urziseră încă, și ar fi fost poate scăpată. Unde e acum cetatea și unde sânt mângâierile credinței? Și cum s'a putut să urce în ea o asemenea întrebare? Cunoștea măselele de întuneric din care ieșise. Le îngăduise o întâie dată și iată că acum scrâșneau fără fereală ca într'o casă a lor. Ingerii albi cu cari se plimba prin parcul mânăstirii, fugiseră cu penele aripilor arse. Ispita rămăsese stăpână și o cărărea fără milă.

Crucea era rece și cu colțuri ascuțite. De ce nu se hotăra să și-o apese în piept, să se rănească și să se deștepte? O petrecea numai printre degete și asculta glasul care e în toți și nu s'aude decât în cei rămași singuri. De mult rămăsese și ea singură. Sora Agnes, cu care se ruga îngenunchiată alături în catedrala fără nimeni, decât cu sfinții din vitralii luminați în veșmintele lor al-

bastre și roșii de lumina altui soare decât a soarelui pământesc, era acum tot așa de străină ca unul din acei sfinți. Lumina trecutului numai, se prefira prin ea și o făcea fulgerătoare în mantalele albe.

Glasul se auzea mereu, cu dulceți prefăcute de arhanghel negru sau cu behăituri de țap din tufă. În piept pot să stea toate împreună, și unele să nu apere, iar altele să nu strice. Așteaptă. Ea nu se mai simțea în stare să puie în cruce focul de altădată. Legătura cu cerul se rupsese. Infricoșatul semn al biruinței nu mai era decât un mic giuver lumesc, pe care diavolii puteau să-l târască prin ierburile roșii scoase de Mare la țarm, și să-l necinstească.

O desfăcu de după grumaz, trecându-și prin ea maramele și capul împodobit, cași cum ar fi descătușat din acel lanț toată ființa, întoarse ochii, de teamă s'o mai vadă, și o aruncă peste zid în valuri.

Se cutremură, înghețată, și stătu câțva timp fără gând.

Era o sărmană fiică a omului, care trebuia să sângere de aceleași căderi în de șaptezeci de ori atâtea popasuri, cât el, și să facă păs cu pas, călcându-și pe inimă, drumul îndărăt, spre nevinovăția pierdută. Toate strigătele de desnădejde ale cărților sfinte le auzea în piept. Le striga ea și știa că nu e ascultată. Se putea să-i mai fie hără-

zită mântuirea? Cine ar fi fost în stare să i-o spuie? Singurul, care o și dădea, avea înaintea oricărei întrebări tăcerile stelelor și ale veșniciei. Datoria ei era s'o ceară și s'o vrea. S'o ceară și s'o vrea din toate puterile șubrede, peste care se putea coborî odată binecuvântarea. Să se poticnească, și s'o vrea. Să-și întoarcă fața dela scaunul dreptății, și s'o vrea. Să cadă pe spate în prăpăstiile patimii, și s'o vrea.

Poate că până și aici pătrundea învățătura catolică, așa cum pătrundea în mila care o înduioșa de suspinele pământului și de suspinele ei. Socoteli prea pământești o îmbrânciseră într'acolo, fără să fi cutezat să citească aspru în sine adevăratele pricini. Fusese în anii întâielor șoapte dinăuntru trebuința unei retrageri dintre oameni, care nu i se arătase cu putință la mânăstirile în paragină sufletească ale țării. Toată biserica bizantină, stăpânită cândva de voievozi ai înaltului muiăți în aur și în duh, cari știau să vorbească lui Dumnezeu în genunchi, dar cu mândria de supuși ai lui de un sânge, de un chip și de un drept, ca niște prinți feudali regelui, se risipise. Cârja înfășurată în șarpele vieții căzuse pe mâini țărănești, lacome și groase. Biserica se schimbuse într'o moșie apărată cu parul. Credința nu mai înflorea în fapte de bunătate sau de meditație. Boeria ei, la care ținea ca la o

moștenire fără preț, o împiedica să se plece. Vrea portari asemenea și pentru porțile jertfei și ale fără morții. Nu se simțise în neînțelegere cu lumea ei, când îi căutase în altă parte. Trandafirul de cristaluri colorate ținute în rame de plumb deasupra intrării catedralei își înfiorase numai odată foile uriașe la suflarea de vijelie a orgii, și ca un fluture mic valah, ostenit de departe până acolo în dorul păcii, ea se pierduse înăuntru. Era încă îmbătută de mireasma lui. Dar cum o ajuta aici, la acest țărm al îndoelii? Și putea să fie, ce făcea, plăcut cuiva, în cer și pe pământ?

Simțea păsările negre și gârbove ca niște cormorani, așezate pe brâul dela mijloc al digului, dedesuptul ei, în tot lungul și pe după colțuri, de nimeni văzute. Cu ce putea să arunce ca să le sperie și să-și ia sborul în marea noapte? Orice cădea, gânduri sau lănțuge de aur cu cruci, abia le ridica una din pleoapele grele, care se lăsa numaidecât la loc, sbârcită și vânăta. Stăteau dedesupt și așteptau și ele. Incenușau răzoarele împodobite ca niște răzoare ale Raiului, din orașul de călugărițe catolice dela Miază-noapte. Măicuța alături de care mergea acolo ascultând ciocănitul dulce al boabelor de mătării dela șold, trecea și acum pe aceleași poteci, dar locul acela de alături era gol. Se silea să-l mai ție, știa că tova-

răşa de rugăciuni o vede încă şi-i vorbeşte ca odinioară. Ii venea să ţipe şi să-i facă semne, doar şi-ar da seama că ea se destrămase, că păcatul îi luase tot miezul fapturii şi că nu mai era vrednică să pătrundă în grădinile pocăinţei şi ale umilirii de sine, niciodată. Cormoranii şedeau pe brâu de jur împrejur, negri şi cocoşaţi, şi aşteptau. Ei nu mai plecau decât poate dacă s'ar fi aruncat cineva în adânc. L-ar fi luat atunci pe aripi şi l-ar fi purtat în lumea pe care a făcut-o şi o cârmueşte pedeapsa, pentru copiii greşelii.

— Am dus măgarul! Ce mai e de făcut domnişoară?

Era Sabin Opreanu, care se întorsese. În ce hohot de râs ar fi vrut să poată să izbucnească! Săracul măgar! Piedica cea mare fusese însfârşit dată la o parte!

Şi iată şi pe prietenul de demult, din casa veche dela Sfântu' Spiridon, încăpută azi în alte mâini cu atâta avere dela strămoşi, cari n'aveau nevoie să piară odată, ci puteau să piară în bucăţi. Intâiu era o neputinţă ciudată de ținut pas cu vremurile, care făceau loc altora, cu alți oameni şi alte năzuințe: anacronismul; apoi venea o spulberare a stării: sărăcia; şi la urmă stingerea, în carnea şi în sângele fără rod ale coborîtorilor târzii, cu pizania sau alt document de arhivă tras ca piatră de mormânt dea-

supra. Filipeștii se târîseră până la stadiul ăsta ultim. Poate că erau mai bune răsul Bălașei și viața ei cu clipa. Deșteptăciunea soră-sei prinsese tragedia, dar o depășise prin desfacere de ea și căutare de căi proprii. Gusturile de artă și preocupările intelectuale, vădite și în dragostea pe care și-o ferea de toți, erau o dovadă. Bălașa se de-clasa de bunăvoie, trecând în alte rânduri, acolo unde trecuse și puterea societății celei noi. Nu s'ar fi mirat s'o vadă lectoare de limbă engleză la universitate sau la academia de înalte studii comerciale, dacă cineva făcea carieră și lua catedră la unul din cele două așezăminte. Ea în schimb, juca un rol crunt, pe care nu putea și nu vrea să-l des-brace. Chiar izbucnirile astea de voință, din deprinderea de poruncă și de supunere a altor secole, alături de șovăiala și de gândul șirurilor de străbuni cari cunoscuseră mai încoace desfătările filozofiei, făceau parte din el.

Pe Sabin nu-l poate desface de acea casă bătrânească. Era un băiat pe care îl mai vede încă, de undeva de sus, dela o rampă de scară, cum calcă greșit pe trepte și se duce deaberbeleacul până în fund, cu un pachet mare cât el, înfășurat în ziar și strâns bine la subțioară. Se apleacă și se uită, fără să se îngrijească de altceva și bucuroasă numai de spectacol, cum se ros-

togolește de rotund la vale. Petrece. Când ajunge la întâiul popas, unde scara cotește, insulețul se ridică parcă niciodată n'ar fi coborât-o altfel, și se uită la pachet, pe care nu-l slăbise dela subțioară. Cum îi vede hârtia ferfeniță se pune însă pe un plâns pe care nu poate să i-l mai potolească nimeni. I se pare că povestea de-adineauri, a măgarului, are potriveli cu întâmplarea aceea de demult. I-o adusesese în tot cazul în minte.

Sabin fusese totdeauna o fire hotărîtă și-l regăsea la fel, în purtările bărbătești de astăzi, cu oarecare îmbătoșare și făloșie, pe care i le presupunea. Cât avea: șase ani atunci? Era o noapte de vară, neagră funingine, cum pot fi numai nopțile de vară fără lună, cu întunericul gros, prin care parcă trebuie să-ți tai loc. În curte ardea un cazan de rufe. Din când în când flacăra ieșea pe gură și se lungea pe tablă în sus, luminând puțin gardul de pe margini și golul porții deschise de perete, prin care se vedea grădina neliniștitoare de dincolo. Ele ședeau la fereastră, deasupra la etaj, înfiorate, și-l așteptau pe Sabin să iasă de pe ușa de dedesupt, care scârțâia îngrozitor și avea o frână cu un cilindru mare coclit la balamaua de sus. Ca să deschizi, trebuia să tragi din toate puterile. Ți se părea că cineva ține de dincolo și nu lasă. Intrase în

toate frica, în ea, rămasă singură acasă, în cele două femei ale lor, și nu îndrăsneau să se ducă să amestece în rufe. Sabin nu mai puțin speriat, oricât se făcea, se prinsese să meargă dumnealui. Și plecase. Li se năzărea acum că i se întâmplase ceva pe drum, supt ele, pe scară, că frâna cu cilindru coclit i se repezise de-acolo în țeastă, și erau și mai speriate decât înainte. Cât a trecut? Și dacă Sabin se ivise în sfârșit, pe picioare, sigur dârdâind și numai cârcei, dar îndrăsneț și cu mâna mică întinsă după făcălețul săltat de clocotul leșiei? Nu mai știa. Așa trebuie să fi fost. Dar începea să-i fie silă de felul de spovedanie în care își trecea timpul în loc să lucreze. Cui se mărturisea? Și de ce?

— Ascultă, domnule Opreanu.

Lăsa perdeaua peste cei cincisprezece, șaisprezece ani, de când el plecase la studii și nu se mai întâlniseră. Intra din nou stăpână pe sine în pregătirile pe care le întrerupsese.

Suleica, în acest timp, își făcea loc nesimțită prin lume și se apropia de ușa verde a casei. Două perechi de ochi o urmăreau numai. A lui Lascaride, care nu pierdea nicio mișcare din preajma cortului cu minuni, și a Leanței, a cărei neliniște creștea, cu cât i se părea mai fără rost. Ceilalți petreceau. Băieții porneau în propoziții lungi

și cărturărești, pe care nu ajungeau nicio-dată să le sfârșească, iar fetele se uitau peste capetele lor. Ce așteptau? Nimeni n'ar fi putut spune. Trebuie să fi fost ceva în întuneric, pregătit pentru ele și de care singure știau. Deaceea, tot ce se întâmpla în jur nu le îndestula setea de mai mult și altceva. Ochii pâlpâiau ca lumânările la vânt, cu întreruperi de umbră și cu flacări mari.

Olga Crivăț ceruse foc unui tânăr din grup și pe când se apleca să aprindă, îi vorbi, sfredelindu-l cu ochii. El înainta flacăra, apărând-o de vânt, și nu vedea:

— S'a întâmplat cu Smaranda ce prevăzusem: te neglijează.

Și întârzie puțin, cu țigara neîncepută în dinți.

— Smaranda n'are față de mine nici un angajament. E liberă să se poarte cum vrea.

— Ce zici de plimbările cu Lascaride?

— Nimic, pentrucă nu poate fi nimic de zis.

— Spadasin rectilin, râse Olga Crivăț silit și-i suflă întâiul fum în obraz. Apoi se învârti pe iminei și se depărtă. Constantin Mișu reintră în grup, fără să se uite după ea.

Puiu Vulpescu vorbea în șoaptă Leânței Suditu, care asculta numai cu o ureche:

— Crezi tu în locurile comune ale pedagogiei, Leanțule? Pentru desgolirea de pe plajă și amestecul bărbaților și al femeilor cu anatomia tocmai bine scoasă în relief de tricourile ude, ni se aduc martore antichitatea greacă, sănătatea nudului, castitatea sexelor care nu se mai ascund. Biată castitate a palestrelor! Parcă nu din ele ar fi ieșit o anumită scrânteală a simțurilor! Acolo l-a găsit Socrate pe Alcibiade. Diotima n'a fost decât o dragoste de fum, născută dintr'o revărsare dialectică. N'avea coapse. Alcibiade, pușlamaua, avea! Societatea noastră suferă de fierbințeli de plajă. Se privește prin haine. Nu-mi plac fetele tale astăseară.

— Dragă Puiule, dacă te dai iară pornirii să nu vezi în toate decât pe Āfrodita, să știi că te las nenorocitei tale sòarte și mă duc, zise Leanța.

Suleica apăsase tocmai clanța, se lipise de tăblii, străvezie ca o umbră de lună, și pierise înăuntru. Ce putea să fie? Nimic. Intrase ca să-i ajute Bălașei la îmbrăcat și ca să iasă împreună. Ce însemna căutarea în toate, astăzi, a unei primejdii? Turcoaica trecea din mână în mână. Ce pânză țesea suveica asta mută? Ceva era. Dar ce? Trebuia să scape de Puiu și să se ducă la Sultana, să-și spue temerile. De petrecut, nu mai petrecea de mult. Ar fi vrut să vie

cât mai repede spargerea serbării. Serbarea nu era decât o ramă. Ajuta și ea prin aflarea pe-aici în treabă, la acoperirea întâmplărilor care mocneau, blestemate și cu neputință de ghicit sau de abătut. Mai bine ar fi plecat acasă. Dar nu se îndura. I se părea o fugă dela datorie.

Trebuia să fie obosită sau Puiu s'o des-pereze. Incurca lucrurile cele mai simple. Aici nu era decât o petrecere obișnuită de familie, iar basmele și închipuirile ei, nervi de femeie: — Scutură-te, ființă, și vino-ți în fire!

— Bravo, Leanțo, îi zise Puiu.

Fără să-și dea seama, strigase cu glas tare cuvintele din urmă, care nici nu erau ale ei, ci ale Sultanei. Nici vorbă că erau nervi. Putea s'o lase pe Sultana în pace.

— Eu ce ți-am spus totdeauna? intră acum Puiu Vulpescu din plin, într'una din nesfârșitele lui desvoltări. Aveți o viață făcută și nu știți să vă mai găsiți firea adevărată. Rostul vieții voastre e să înmulțiți, nu să îndreptați societatea. Ați uitat să iubiți. Cuprinzând toată lumea în dragostea voastră, l-ați scăpat pe om, pe mine, pe altul, ființa tangibilă în carne și oase. Ei și dac' am mai spus-o! Inseamnă că și voi, fete lunare, arătați mereu aceeaș față. În patul vostru feciorelnic vă culcați în fiecare noapte cu un principiu. Din apropierea asta

monstruoasă nu pot să iasă decât sticleți sociali. Stai! Unde te duci cu urechile astupate? Bine, să vorbim de altceva. Uitasem că ești pudică. Parcă vorba e totul! Eu o închid în mine, la o strâmbătură a ta de neplăcere, și tu știi că e acolo. Ți-ajunge că n'o arăt. Să vă fie de bine! Nevinovăția voastră e și ea de convenție, alcătuită nu din neștiință și din neatingere, ci din trecere sub tăcere. Iese din înfrângere, și nu dintr'un sbor în soare. Ne facem cu ochiul și continuăm despre lucruri indiferente. — Până la cât s'a ridicat azi termometrul? — Ai auzit că și Lesviodaxii au găsit insecte? Le cădeau pur și simplu noaptea din tavan pe cearceafuri. — Vlahide a scumpit rahatul cu un leu, dar parcă e mai proaspăt și ăl alb are fisticuri. Să fie fisticuri sau alune? Cu hoții ăștia de greci nu ești niciodată sigur. — Ai văzut pe madam Șerbescu în ce costum a apărut azi la plajă? Din pricina lui și-a depilat, sau, cum zicea o ceată de obraznici, și-a despăroșat de ieri până azi subțiorile. Strigă-ți încă odată; e nevoie: Scutură-te, ființă, și vino-ți în fire! Ar fi mai bine să vă las în plata Domnului și să-mi văd singur de gândul meu. Din veac sânt născut, dar veacul nu m'a născut pentru el. Te-ai uitat la lucrătorul de coșuri de fabrică? El lucrează dinăuntru. Trage întâiul cerc de zid și urcă apoi cu fiecare

rând de cărămizi, fără să aibă nevoie de schele și de ajutoare. Un scripete, care se face din ce în ce mai mic, și o funie care se face din ce în ce mai lungă, cu o găleată sau cu o scândurică la capăt, îi aduc de jos pe afară varul și cărămida. Alții au găsit mai frumos: turnul de fildeș, sau altceva. Mie mi-ajunge coșul ăsta, pe care mi-l fac fără nimeni și îl am numai al meu, atât cât nu-i gata. Pe urmă îl pot lăsa rândunicilor, care-i dau ocol țipând dimineța și i se așază una de alta pe ciubuce, ca și cum fiecare cat al coșului ar fi purtat pe umeri de păsări; sau îl pot lăsa fumului.

Sultana Slătineanu ședea întinsă în scaunul ei lung și urmărea pe rând toată vânzoleala serii. Pe-atâția din bobocii cari-și fâlfâiau cioturile de aripi numai cu tulle, îi văzuse născându-se. Alaiul înainta repede. Vremuia peste ea fără să simtă, pe când viața dimprejur creștea de două ori mai pripit. Ce însemna furia asta de cheltuire, goana după prilejul care parcă n'avea să mai fie întâlnit, agitația de efemere cu existența între un răsărit și un apus de soare? Mintea uita să tacă, dragostea să îngenunche, mila să umble pe drumuri. Dar dacă era așa, nu se putea să fie altminteri. În schimb legile cele adânci curgeau și astăzi pe dedesupt și n'avea decât să se dea la fund până la ele, pentruca înșelarea

frumoasă de deasupra să nu mai tulbure. E durerea una din legile astea? Era să vie cu ea deacolo, cu pasul împovărat, și aceiași tineri zăpăciți aveau să se potolească și să se apropie tot ca o teorie antică, îndoșiți sub giulgiuri și gemând. Putea să-î povestească lui Hélène. Abia se deda. La urmă avea să pue pe Bălașa să-și lase capul în poală, după ce șerbarea se încheia, și să-i spue și ei. Nu vrea să-i vadă ochii. Să-i povestească fără nici un tremur în glas, cu mâinile sub ceafă și cu fața la cer, și numai cu acel cap tot mai greu cu cât îl umpleau durerea și desnădejdea mută, pe genunchii legănați nesimțit, ca o mângâere de mamă și ca un îndemn la liniște.

— Iți făgăduisem o întâmplare din India, Hélène.

— Mi-ai făgăduit mai multe astăzi, dar de ce să te ții de făgăduială? Vorba nu e făcută să fie legată de vorbă. Ea e numai o scântee care scapă peste un foc și e dusă de dogoare. Sufletul singur e unul și nimic nu poate să-l rupă. Tot ce năzuește să-l răsfângă și să-l redea, e osândit sfărâmării. Noi, cari ne naștem cu acelaș rost, la fel. Până ne întoarcem în el și ne împăcăm.

— E vorba tocmai de cineva care a' găsit împăcarea.

— Il cunosc?

— Foarte bine. E unul din micii tăi prieteni.

— Istorisește atunci. Negreșit că vreau s'aud. Mai ales că atunci știu și despre cine-i vorba. Dar zi-i cum îi place lui Puiu Vulpescu să-i zică: negustorul de lacuri chinezești. E mai potrivit și cu toată viața travestită pe care-o ducem.

— Negustorul de lacuri chinezești, fie. Cum vrei tu.

— Ce ispravă a mai făcut? Încă un neliniștit, vârit într'o întrupare care nu-i a lui.

— Mă tem de tine astăzi, Hélène. Glasul tău deșteaptă ecouri de dangăt depărtat de clopot de paraclis mic dintr'un cimitir de țară.

Scaunul legănător dealături începu să se miște. Așa de ușor și de singur că parcă-l împingea numai vântul. Sultana îl privi puțin, fără să izbutească să vadă ființa dinăuntru, și se întoarse în locul ei. Hélène era mai ciudată astăseară decât oricând. Dar n'avea nici un rost să stăruie.

— Ascult. Ziua voastră e rotundă ca un sorb. Toate se duc și se întorc, parcă fără spor, dar de fiecare dată mai aproape de miezul pâlniei, pe care au să se scurgă văjâind. Are să vie încă odată și călărețul meu roșu dela Caliacra. Il aștept. Și atunci am să mă scol și să plec pe coastă cu el. Po-vestește.

— Știi că abia am picat. N'am avut vreme decât să mă îmbrac și să viu între

voi. O scrisoare m'a pus pe drum. E dela Singapore. Pe chinezul care mi-a scris-o l-am cunoscut în Maiu la București. Se oprise o zi ca să-l ia pe negustorul nostru de lacuri și să-l ducă în țara lui. M'a ținut în cunoștință aproape de fiecare pas. Aș putea zice că am făcut și eu călătoria cu ei. Am poposit la Port Said pe pridvorul dintre trei lumi; am plutit încet prin fierbințeala nemișcată a Mării Roșii; m'am apărat la Aden de Arabii în strae pestrițe năvăliți cu pene de vânzare pe punte și am aruncat câte o portocală prichindeilor din apă, cari ne înconjurau înot și cereau ceva, ca țigăneii viorari după tramvaele cu cai, cu vioara dintr'o surcea și o sfoară; am tăiat Oceanul în nopți senine, nedormite, de vorbă în scaune lungi, afară, până la Bombay. Chinezul e budist și l-a purtat pe prietenul tău, schimbați amândoi în haine largi răsăritene, pe la marile temple și marii oameni ai Indiei. Ți-aduci aminte că ne apucaserăm odată să traducem pe Kim și am rămas ca el, pe țeava tunului dela întâile pagini? Negustorul de lacuri chinezești a străbătut aceleași ținuturi până la trecătoarele Himalaei care duc în Tibetul sfânt, călăuzit pretutindeni de omul galben. Au fost la Gandhi și au fost la Tagore, au trecut munții albaștri și văile vântului, și au ajuns la Madras. Așteptau ziua vaporului, într'o

mânăstire, sluiți de călugări tineri, în haine albe și desculți, la paturi joase de trestie, cu rogojini răcoroase pe podele. Păsări ciudate cântau seara prin pomi necunoscuți. Pologuri și rețele la ferestre apărau de țânțari. Negustorul de lacuri chinezești nu se învoia să privească lumea cea nouă prin nici o sită și lăsa să intre adierea nopții și gângăniile bălților, fără piedică. La plecare avea puține friguri. L-au aruncat în Mare la două zile de țarm. De cum s'a urcat în cabină, nu s'a mai trezit din somn. Injecții și prafuri nu i-au mai fost de nici un folos. Tot ce-a mai putut hotărî a fost să i se trimeată carnetul de călătorie Bălașei. Il am aici. Am să i-l dau la sfârșitul serbării.

— Pentru ea serbarea s'a sfârșit. Și are să se mai sfârșească și pentru alții. Incepuse să ție prea mult.

— Iară mi-e frică de tine Hélène.

— Ai să te liniștești și tu curând și să înțelegi. Cât a trecut? o lună? de când negustorul de lacuri chinezești nu mai era, iar pentru tine își căuta mai departe de drum? Bălașa se gătește alături fără grijă și nu știe că deacum grija o așteaptă între noi. Tu vorbești cu mine și nici nu vezi că nu mai sânt între voi. Lucrurile se întâmplă cu mult înainte să prindem de veste. Tot ce aflăm, e trecut și poveste.

Sultana nu se mai ostenea să priceapă.

Se cuibări bine în scaun și își potrivi fota pe lângă picioare, hotărâtă să nu mai ia parte la nimic și să aștepte sfârșitul. Parcă sfârșitul ar veni vreodată singur și nu și-ar alege după plac protagoniștii, oriunde s'ar găsi, ațipiți și neprepuelnici!

Bălaşa stătea tot atunci în odaia ei, rezemată de pat, și nu-și credea urechilor. Era de rândul ăsta o Maria Magdalena, înaltă și albastră în mohairurile și pânzele Iudeei. Venise la Ierusalim ca o moșieroașă bogată de țară, puțin încurcată de furnicarul străin în care se pierdea, și puțin mândră de tot ce știa că însemnează și lăsase acasă. Prietenul lor intrase pe asin în cetatea lui David, ca să lupte cu Saducheii și Fariseii. Ea își înălța capul cu inele de aur mari în urechi și se uita drept, peste ruinele templului și ale poporului ales, la zilele de biruință a învățaturii. Marta o însoțise până la cărucioara dintre măslini, cu ulciorul pe umeri. Abia o mai vedea, furată întreagă de întâmplările care se pregăteau și de puterea proorocului din Galileea. Nu mai trăia decât în el și pentru el. Și iată, nodul ăsta de fată pătrunsese până în încăperile ei cu veșminte și miro-suri, și o tulburase cu vești neașteptate.

— Cine zici că te-a trimes?

— Sora ta.

— Și ce vrea?

— Vrea haina ei de ploae, cu glugă.
Haina albastră.

— La ce-i trebuie?

— Nu mi-a spus. Dar să mi-o dai repede.
Trebuie să dau și pe la barca lui Lascaride
și să-i zic să fie gata. Și mai are treabă
cu mine.

Barca lui Lascaride? Mantaua asta în care să s'ascundă? Întâia pornire fu să se ducă întinsă până la cheiu și să-și regăsească sora. Ar fi prins-o în brațe. Ar fi plâns la pieptul ei. S'ar fi înțeles. Și-ar fi luat rămas bun. Dela despărțire se întâmplase ceva. Era semn că se hotărîse. Pleca. Dar avea vreun rost să se ducă? S'ar fi dus mai mult pentru sine decât pentru ea. Smaranda nu mai avea acum nevoie de nimeni. Ar fi stingherit-o. Trebuia lăsată singură cu hotărîrea ei. Cine mai avea vreun drept sau putere să se împotrivescă? Ea nici nu se gândea. Simțea numai că dragostea de Smaranda, astăzi când se rupea de ele, o înăbușa și o împingea să facă ceva, orice, care să-i placă sau care să-i fie de ajutor. Și-i era și teamă să se amestece. Poate că purtarea cea mai bună era s'o asculte în toate și să nu arate că bănuie nimic. S'o mai vadă numai odată, cum se duce, și apoi să trimeată pe oaspeți acasă, fără să-i lase

să bage de seamă ce-a fost. Cortina putea să se deschidă și lumea să se miște în voie, până la marginea Mării. Câți aveau să mai întrebe, când petreceau așa de bine și fără asta, de ce jocul sfânt nu urmează?

În amândouă astăseară biruise viața. Iși spunea încă odată cuvintele de desnădejde dela început ale Smarandei, ca să nu le uite și să i le aducă aminte mai târziu, când aveau să se întâlnească, în străinătate, poate amândouă alături de cine le fusese drag și-l câștigaseră peste orice stavili. Unde era neputința să iubească sau retragerea dinaintea vârtejului vieții? Cu strigăte de bucurie se aruncaseră înăuntru și-și tăiau cale, acoperite de spume. Neamul lor era tânăr și dornic de isprăvi ca în cele mai bune ale lui vremuri.

— Imi dai haina? zise Suleica.

— Haina? Care haină? A, da, stai.

Din doi pași fu la dulap. Dar mâinile-i tremurau așa de tare că nu putea să scoată de pe umărul de lemn, mantaua. O scăpă jos. O puse pe mână și porni spre ușă, ca și cum ar fi vrut s'o ducă ea. O strânse la sân și o sărută. Apoi îi fu rușine de Turcoaică și o scotoci prin buzunare, încercă mânușile, le căută la degete, prinse cordonul mai bine în găici, și trase de glugă, să vadă dacă ține în nasturi. În sfârșit, i-o dădu îndoită frumos Suleichii și rămase

moale, privind-o cum se depărtează. Când să iasă, strigă:

— Spune-i Smarandei... Nu-i spune nimic. Uite, ține șalul ăsta. Să se lege cu el la gât.

Suleica pieri.

Bălașa simți nevoia să așeze toată odaia dată peste cap. Luă rochia albă de pe pat, în care trebuia să apară la partea a treia. Era un port de femeie roman. Nici o poadoabă, numai cute grele de lână și un nod la umăr. Nu-i mai trebuia. Partea a treia avea să se joace pe altă scenă și în alte costume. Claudia Procula, soția lui Pilat din Ponțiu, aceea care avusese mult de suferit în somn din pricina lui Isus, era să rămână închisă în evanghelia lui Nicodim și să nu mai treacă cercetând prin gloată despre soarta Răstignitului. Adună fuste, rufe, cutii de pudră, creioane de vopsit, sticlute cu ape, piepteni, șterse oglinda de un strop uscat, netezi velința de pe divan, potriți perdeluța dela geam. Nu știa de ce trebuia să lase curat după ea, dar nu putea altfel. Când isprăvi, răsuflă ușurată, își strânse mai bine legătura de pe frunte, care-i ținea părul căzut pe spate, și ieși încet.

Lumea era cum o lăsase. Cei mai mulți ședeau pe bănci și priveau. Alții stăteau în picioare și vorbeau, făceau grupuri sau le

risipeau. Câte o hohoteală de râs puternică întrerupea o clipă svonul obișnuit, care se împletea pe după ea ca o ederă și peste puțin se revărsa iară singur și egal. Dacă închidea ochii nu-l auzea decât pe el, fără nici un înțeles. Dacă se uita la cineva anume din mulțime, desfăcea din toate convorbirile convorbirea anume a unui cerc, pe care putea s'o urmărească fără greș. Se îndemna să încerce operația asta.

— Când ne-a băgat în temniță la Lugoj, după ce-a intrat România în războiu, a venit paznicul la noi. Era pe seară. — Domnilor, să-mi dați păpușii. Noi ne-am descălțat și i-am spus fiecare cu ce vacs ni-era voia să-i facă. — Dracu', vacs, se strâmbă omul. Că doar vi-i iau cu poruncă de sus, ca să nu fugiți, și puteți să vă luați ziua bună dela ei.

Acolo era colțul Românilor ardeleni. Trăiau între ei, cu femeile și glumele lor. Nicio dată n'ar fi putut să ghicească tulburările mai ascunse, care se țeseau la doi pași. De cealaltă parte, cortina isbită de vânt se umfla deodată și-și plimba adâncătura până la capăt, ca un val, iar, unde trebuia să se oprească, fâlfâia cu pocnet, ca și cum ar fi ridicat speteaza de care era legată și ar fi bătut de patru, cinci ori cu ea în piatră. Bătea, dar nimeni nu lua aminte și atunci începea din nou. Smaranda, nevăzută, tri-

mesese dindărătul ei pe Suleica între oameni, cu cine știe ce nouă treabă. Turcoaica își făcea loc prin învâlmășală și se ducea drept mânată de un cuvânt limpede.

— Câmpul de-aici nu e ca al nostru, de dincolo. Colonistul vine și nu 'nțelege. Nicăieri nu e o vâlcea sau un puț. Lupii se trag pe la ghioluri, mistreții trăesc tocmai pe Batova, iar vulpile intră noaptea în sat ca să găsească de băut la vreun jghiab. Iepurii se mulțumesc bieții, cu roua. Dacă scoți vita la iarbă sau la muncă, trebuie s'o scoți adăpată gata sau să-ți iei butoiul plin cu tine. Plugarul, care să iasă pe brazdă cu zorile, aici nu se pomenește. Il întâlnești pe la nouă ducându-se și la patru e îndărăt. Ziua se face mai scurtă și viața la fel. Prin curți nu se aude cântând, pe policioare nu sânt mușcate, la cârciumă nu se joacă. După un lăutar ar porni toți ai noștri, ca șoarecii după fluerul vrăjitorului. Când eram tânăr stam la Ilanlâc, de pază, pe vechea graniță, lângă un tufiș de liliac înflorit și mă uitam spre Miazăzi. N'aveam de unde ști că m'așteaptă, cu piatrăria și cu uscăciunea lui!

Acolo era colonelul, viteaz și limbut, în mijlocul șefilor de colonie și al cucoanelor care prețuiau încă în el văpaia de altădată. Numai când povestea vreun episod de pe front, cu vorbe prea de cazarmă, își căutau

de lucru prin vecini. Se întorceau însă numai de câțiva și râsul găsea curând alt prilej. Marea întindea peste ei pe cer, un orizont negru. Constelațiile sclipeau și se deșirau, dese și mici deasupra, și împrăștiate și nesigure pe margini, până la o linie, unde se opreau. Supt ea începea apa. Stătea grea, din străfundul lumii până la podeaua de pietriș a plajei, și hotăra, ca un acompaniament uriaș cântat fără nici o schimbare prin veacuri, de soarta oricărei melodii.

— Fusesem numit inspector școlar în 1913. Așa am venit la Balcic. M'am dus întâiu la școala turcească. Atunci era aici în piață, la etaj. Mă urc sus. Invățătorul mă întâmpină cu temenele și mă însoțește până în mijlocul clasei. Eu dau să-l întreb ceva, despre programe, elevi sau alt lucru al meseriei, dar el întinde mâna la mine, parcă să mă oprească, zâmbește și bate din picior. Eu iară, el iară. Eu tot așa, el la fel. Ei mânca-te-ar vârcolacii! Veneam din Macedonia, eram învățat cu Turcii, dar nu înțelegeam. Pe urmă am înțeles, când un turculeț desculț a deschis ușa cu o tavă cu două cafele și două dulcețuri. Sub școală era cafeneaua, și bătaia de picior în tavan era cunoscută și făcea parte din programa analitică. Așa a fost întâia mea inspecție în Cadrilater.

Acolo era corpul didactic al orașului, a-

mestecat cu judecătoria și cu administrația, când ținându-se ei, când ținuti de ceilalți la o parte. Polițaiul și căpitanul portului ședeau în mijloc, în alb și cu șepci, umilind cu strălucirea uniformei. Râsul răsuna între ei stăpânit și încadrat în articole de bună cuviință țeapănă și minoră. Pentru toți, societatea de pe cheiu era alcătuită din oameni cari țineau pe Dumnezeu de picior și nu cunoșteau ce-i suferința sau lipsa. Ii pizmuiau și-i disprețuiau. Cu ce plăcere rea i-ar fi făcut a doua zi formele de contravenție, dacă prindeau pe Smaranda în drumurile ursitei, pe sub hotar, și ce lecție i-ar fi tras la biroul lor cu portretul Regelui mânjit de muște! Acum se osteneau să nu pară mirați de ce văd și să-și păstreze demnitatea. Indărătul lor, zidul alb se învâlvora de pâlpâiala felinarelor și înșira, pe mai multe planuri, oameni de umbră, acum nemăsurați și negri, cu un profil cunoscut, și acum mulți și vineți, într'o viermuială și grabă prefăcută. Autoritatea se găsea ca înconjurată și solicitată de un public în veșnic neastâmpăr, pe care ea era însă prea măreață ca să-l descopere. Legenda o depășea.

— De când te caut, d-le Rădev, ca să-ți spui două vorbe. I le-aș fi spus fetei dumitale, dar n'a fost chip s'o întâlnesc. Ori ai trimes-o acasă și o ții după gratii, ori

ți-a dus-o pe undeva Sabin Opreanu. Eu nu înțeleg de ce te împotrivești la dorința tinerilor. De luat, ei tot au să se ia. Una ca asta se simte. O simți și dumneata, de-aia furia cu care-i prigonești. Tot târgul vorbește. Mie-mi placi, gospodar de cei vechi cum te cunosc de patru ani, cel dintâiu la muncă și cel din urmă la odihnă, bulgar din cealpac până la opincă, îndărătnic, pietros, neiertător, dar drept, îngrămadind bumăștile la bănci și hectarele pe toate văile, tot pe alt nume. Aici nu te înțeleg. Nu ți-a cerut-o Opreanu? Ți-o cer eu pentru el! Sau ești mai șiret decât noi toți: te învoești în gând și dumneata, numai că vrei să te răsbuni pe băiat și să scapi în acelaș timp și de o pagubă. Dacă o dai pe la primărie și pe la biserică pe Zorca, trebuie să-i dai și zestre. Dacă o lași să sară peste uluci și să fugă peste câmp în automobilul care duduie gata după colț, e treaba ginerelui: s'o ție și s'o înzestreze el. Să nu treacă averea Bulgarilor în mâna Românilor, chiar dacă fetele lor nu pot fi apărate. Ar fi o lovitură care ți-ar semăna. Bate aci palma, dacă-i așa. Să fie într'un ceas bun! Zorca, săracuța, trebuie, ca fată bună, să-ți fi ghicit gândul, că n'o văd nicăieri.

Acolo sporovăia nelipsitul Puiu Vulpescu, care continua să se vâre în sufletul oamenilor. Mica Leanța se ținea mereu de el

și se căsnea în zadar să-l strunească. El exagera, poate tocmai din pricina ei. Ii făcea spectacol. Fără să-și dea seama, neprihănită de Leanța era un regisor de drăcovenii.

Radev se cunoștea destul de bine cu Vulpescu. Veri dearândul îi închiriasă casa din mal, dar glumele lui și tocmai astăseară nu-i plăceau. Era adevărat că Zorca pierise. Până adineauri stătuse lângă el. Cu cine plecase? Abia avu răbdare să asculte până la urmă flecăreala domnului ăștia fără altă treabă, pe care doamnele și-l împrumutau când sufereau de nesomn sau aveau mosafiri, ca să-i turuie gura, iar bărbații nu-l temeau. Trebuia să trimeată pe nevastă-sa între femei, iar el cu Radco să colinde tot locul și s'o scoată pe fată de coade, de unde se ascunsese. Atâta-i trebuia, s'o afle cu Opreanu! Până una alta, numaidecât acasă, și după aia era să vadă:

— Radco!

Radco vorbea alături cu niște prieteni bulgari. Tresări.

— Radco! Vezi unde e Zorca? S'o aduci aici. — Slavco, la ce-ai avut ochii? Căprioara a fugit. Adulmec'o și încoace cu ea! Femei, sămânță fără credință!

Ochii lui cătrăniți scăpărau și fruntea se îngrămădea toată deasupra sprâncenelor. Toiagul făcea parte din port și era mai cât el de lung, dar parcă-i venise chef să-l ră-

sucească odată prin toată lumea gingașe și haihuie dimprejur, și s'o culce ca pe niște măciulii de mac la pământ. Se înălța în vârful picioarelor, dar n'o zărea. Erau aici ca la o sută de oameni și ușor putea să stea dată pe după vreunul. Colo nu era. Nici dincoace. Fetele stăteau ghem într'un loc, tăinuind în felul lor. Zorca nu se vedea între ele. Doar nu se gândise să-i facă vre-o ocară chiar astăseară? Numai că un Radev n'avea să se lase cu una cu două dus de nas. Nu se născuse încă Românul care să-l înșele. Pornea și el. Zorca nu pierise decât de-un sfert de ceas. Nu era nici o primejdie. Altădată ar fi ieșit din mulțime ca să asculte în noapte vreun uruit de roate de căruță. Și el o furase pe Slavca. Dar erau alte vremuri atunci, și mai ales erau alți oameni!

Bălașa mai cuprinse odată cu privirea toată scena. Fiecare era poftitul ei, printr'un bilet cu un pescăruș în sbor deasupra și cu semnătura în verif, jos. Cadrul era neștiutor de drama pe care o strângea la mijloc. Suspină. Apoi apropiè ușa cu grijă în spatele ei și se uită după Sultana. Era tot la cornul din dreapta, întinsă în scaunul lung. De-acolo stăpânea tocmai bine ieșirea de după cortină și coborișul la barcă. De nicăieri n'ar fi putut să vadă mai deplin pe Smaranda, fără să-i ție drumul. Se feri de lume și se opri lângă buna prietenă.

Treizeci de ani le despărțeau, dar de nimeni nu se simțea mai înțeleasă și mai legată. Uite bărbia puternică, buzele ascuțite, ochii străbătători, într'o față care, la un loc, se rotunjea blândă și îmbietoare. Nici mamei ei nu i se mărturisise mai ușor decât Sultanei.

— Nu te scula! Eu sânt, Sultano.

— Draga mea Bălașo, ai venit? E prea de vreme.

— De ce vreme vorbești tu? Lasă-mă! Nu e prea de vreme.

— Ai făcut bine că ai mai pus lumea să petreacă și singură. Are să trebuiască să începi să te mai gândești și la tine. Rămâi pe lângă mine. Am să-ți spui și, la urmă, să-ți dau ceva.

— Nu știu dacă are să se mai poată astăzi, Sultano.

— Trebuie să se poată. Eu de-aia am venit. Mi-am lăsat grâul în batoză pe câmp și am alergat.

— Bine, dragă Sultano. Te-am mai văzut eu alergând pentru lucruri care se puteau amâna, inimă bună și săritoare ce ești!

— Nu sânt nici inimă bună, nici săritoare. O pasăre care vestește nenorociri, asta sânt.

— Incet. Nu te-aprinde. O să vedem atunci de ce nenorociri e vorba. Sânt prea fericită și prea trăesc din plin astăseară, ca să mă mai tem de ceva.

— Adevărat?!

— Ai să fii cea dintâi care să afli pricina. Acum stai liniștită și așteaptă. Are să se întâmple ceva chiar sub ochii noștri. Să mă ierți că nu ți-am spus înainte. Tu ai să simți mai ușor că asemenea lucruri nu se povestesc, ci se trăesc.

— Biată Bălașo! Dacă ai ști câtă dreptate ai!

— Pe cine cauți, doamnă Radev?

Slavca Radeva se învârtea pe lângă ele și nu îndrăsnea să se apropie.

— Nu știu unde e fata. Vrea s'o vadă tat-său.

— Zorca? Acum era aici.

— Știi cum e el. Ar ține-o legată de picioru' patului.

— De ce-ar ține-o, doamnă? Întrebă Sultana, fără să se ridice.

— Sabin Opreanu, Sabin al nostru, e pe-aici un fel de luceafăr și i-a căzut dragă fata, răspunse în locul Radevei, Bălașa.

— A, asta e. Și d-voastră nu vreți?

— Eu n'am nimic, dacă-i place Zorchii. Dar Penciu să n'audă!

— Penciu e bărbatu' dumitale?

— E bărbatu' meu și bărbatu' casei. La noi nu e ca la d-voastră. Noi nu ieșim din cuvântul bărbatului.

— Bine faceți. Când are cineva frânele în mână trebuie ascultat. Altfel dă căruța

prin șanțuri. Pe Sabin Opreanu însă îl cunosc. E băiat bun. Păcat!

— Nu-i așa de păcat, zise Bălașa. Eu cred că într'un fel sau în altul, și poate mai mult în altul, până în cele din urmă tot au să se împace lucrurile.

— Dacă ar fi după Penciu, niciodată. Ar fi în stare s'o dea argatului ălui mai rupt dela moșie sau s'o trimeată călugăriță în Bulgaria, numai să nu-și facă din domnul Opreanu ginere. Eu știu ce îndur cu el.

— Bine, dar fata ce zice? făcu mai departe Sultana.

— Fata plânge. Eu o cert, doar oiu întoarce-o, și știu că-i de geaba. De fată mi-e milă. Noi sântem acum bătrâni și am văzut destule. Dar ea, de ce să sufere?

— Dacă i-aș vorbi eu domnului Penciu? zise Sultana și se sculă pe jumătate în scaunul ei. Eu am văzut atâtea vieți stricate din greșeli cum e asta de care ne spuî dumneata, că am oarecare putere de convingere. Să stau întâiu de vorbă și cu fata, cum îi zice? Zorca. Să știi că mâine dau pe la d-voastră. Nu e nevoie să știe nimeni de ce, afară de dumneata. Acum am sosit dela moșie, nu sânt decât un cap de femeie și n'are să mi-o ia în nume de rău domnul Penciu dacă oiu intra să-i cer un sfat. Să-mi ajuți să-i fac pe urmă cunoștința. Auzi cum pătimesc oamenii și pe-aici și cum aleargă

fără spor ca o vulpe în cușcă! Trebuie să găsim o ieșire. Eu mă pricep puțin. Ai încredere.

— Poștește, te rog. Dar nu cred să îndupleci pe Penciu. Noi, Bulgarii, când am apucat să zicem una, anevoie să ne mai schimbăm.

— Bine, bine. Să vedem mâine. Am cunoscut eu tot felul de încăpățânări. Nu mă speriu. Dar ce e zăvelca asta așa de frumoasă, cu crețuri? Dacă n'ar fi în două caturi și cu chenarul din toate lânurile care au fost țesute înăuntru, aș zice că e oltească.

— Am scos-o de pe fundul lăzii. E tocmai de sus, dela noi din Balcani. Am pus-o ca să-i plac domnișoarei Bălașa. Acum nu se mai poartă nici acasă. Aici, să ies îmbrăcată așa ziua, aș strânge copiii. Dar dacă știam ce se joacă astăseară, nu veneam.

— De ce, dragă doamnă Radev? întrebă mirată Bălașa.

— Ați adus pe Maica Domnului între oameni. Asta nu e bine.

— A, numai atât?

— Cum, numai atât?

— Bine, dar am adus-o ca într'o icoană. Nu vorbește nimic și ne amintește de toată istoria sfântă.

— Chiar. Eu abia pot să rabd, s'o văd în carne și oase, așa cum nu ne-o arată bise-

rica, și dincoace noi, cu râsul și cu prostiile noastre. Putea să se facă teatru și din altceva. Asta trebuie să-i fi venit domnișoarei Smaranda. A adus-o de pe-acolo, dela catolici, pe unde s'a papistășit pe la mânăstirile lor, cu chipuri cioplite.

— Nu, nu i-a venit Smarandei, ci mie, dragă doamnă Radev, și nu e un lucru oprit. Uite și preoții sânt aici și nu zic nimic.

— A, preoții d-voastră, cu bărbița tunsă și cu pălărioara pe-o ureche! Mie îmi vine să cad în genunchi sau să fug. Am rămas o femeie bătrână și proastă. Eu cred că e păcat și mi-e frică de pedeapsă.

— N'ai nici o grijă, dragă doamnă Radev. Nu se întâmplă nimic.

— Eu să fiu ca domnișoara Smaranda, Maica Domnului pe un dig din Balcic, n'aș putea să mai mă duc liniștită la culcare. M'aș teme să nu iasă noaptea ceva din Mare și să mă ia.

Bălașa asculta pe femeia asta flecară, care se lăuda cu o bătrânețe de patruzeci și ceva de ani, care uitase de ce se oprise și se trezea răscolind în lucruri peste priciperea ei. Ce-avea să zică, dacă afla a doua zi de plecarea Smarandei? Pentru că nu era sigură că, ori cu cât meșteșug ar fi căutat să acopere întâmplarea, n'avea cel puțin să se vorbească prin casele cu perdele lăsate, la mescioara cu cafeluțe negre. Ca niște

stăncuțe stau vecinele la taifas, cu barișuri negre. Gura lor foarfecă. Fleacuri, piață, vreme, taine de familie, vieți se mărunțesc și cad pe jos, sau le ia și le duce vântul vorbei, fără încetare.

— N'o ia nimeni pe Smaranda, dragă doamnă. Ea stă mai bine cu Dumnezeu decât noi, zise cu glăsul puțin adormit Sultana Slătineanu. Se întinsese iară, nemișcată în scaunul ei, ca o faraoniță sau ca o regină barbară, desgropată dintr'unul din gorganele șesului acestuia de margine de lume. Toată forfota dimprejur nu părea decât curtea și sculele scumpe coborîte în pământ odată cu ea și înviate, ca atunci, la cuvântul unui mag. Trei ani a stat la o mănăstire în țări străine, a învățat în ceasloave mari latinești și s'a rugat la altare fără tâmplă, deschise vederii păcătoșilor. S'a rugat la tot felul de sfinți de cari noi nici n'am auzit. Unii din sfinții ăia sânt lacomi, se lăcomesc după averea fetelor de boier din țările sălbatice răsăritene. Smaranda vrea să-și lase partea ei, bibliotecii și spitalului unui asemenea sfânt, căzut acum vreo trei sute de ani pe mâini de hoți de Mare, fost ucenic de alhimist, prieten de rege și mare franțuz. Am deslegat-o eu de legământ, dând în locul ei niște hârtii pe care le aveam la o bancă din Paris. Dar cine știe dacă și congregația vicentinelor se mulțumește numai

cu atât? Una din femeile astea îmbrăcate în alb și cu crucea de lanț lung pe piept, să nu iasă din Mare, ca o corabie de piraiți, care a furat pe sfânt, și s'o ia din mijlocul nostru. Incolo nu mă tem nici eu de altcineva. Smaranda era foarte cuminte, mai e și acuma. Dar are dela o vreme ceva nesigur. S'a sfârâmat un lucru în ea. Nu m'aș mira să aud de vreo ispravă, care să oprească mintea 'n loc și pe care altă dată, cu mult supt ea, n'ar face-o în ruptul capului. Porumbița e tot așa de curată și de frumoasă. Dar astăzi îi lipsește o bobită de după ureche, de-acolo de unde sălășluiește la porumbițe simțul cumpenei. Trebuie să sufere de amețeli. Operația i-au făcut-o miresele Isusului catolic. Poate să cadă.

— Sultano! strigă muștrător Bălașa.

— Ce-am zis? A, Smaranda! Da, Smaranda s'a depărtat puțin de noi. Mă bate gândul să-i fac un spital la mine la țară. E pe-aproape și schitul și cula lui Tudor. Poate că trecutul s'o întoarcă. Nu trebuia s'o lăsăm atâta vreme singură.

— Eu mă duc s'o caut pe Zorca, zise Slavca Radeva.

— St!... Stai puțin, făcu Bălașa. Nu vă mișcați. Uite colo, Sultano!

Sultana Slătineanu se săltă într'un cot și se uită încotro îi făcuse semn cu o mișcare a capului Bălașa Filipescu. Pe după

stâlpul cortinei ieşise pe jumătate o făptură de femeie. S'arăta numai în pieziş, fără faţă. Parcă mai spunea ceva cuiva de pe dig. Sau mai asculta ce i se spunea de-acolo. Apoi se mişcă din loc şi veni. Ieşi întreagă, alese creasta zidului şi umblă încet, uitându-se la picioare. Cu o mână îşi ţinea gluga strânsă peste obraz, ca un coif închis. Ai fi zis că se ferea să nu fie cunoscută.

— Dar unde se duce Smaranda, şi ce-a găsit-o să se înfăşoare ca pe potop în mantaua ei de ploaie?

— Taci Sultano, şi las'o!

— O las. Face şi asta parte din jocul vostru sfânt? Parcă vrea să se ducă jos la Mare.

Bălaşa îi puse mâna pe braţ şi fără să-şi dea seama se încleştă de el, ca de un parapet de terasă deasupra unei râpi. Simţea un tremur al genunchilor, care i se urca mai sus prin haine ca un frig în oase. Smaranda pleca. Ar fi vrut să strige după ea, să-i spuie un cuvânt de îmbărbătare. Cuvântul ăsta ar fi fost totul, tot ce-o lega de viaţa dinainte. Nimeni din câţi o vedeau nu ştia. Avea oare dreptul să se facă până într'atâta că nu ştia nici ea? Să înşele şi pe Sultana? Să nu-i strecoare o vorbă mame-sei? Smaranda pleca. Işi biruise pasul şovăitor dela început. Se îndrepta acum spre ele. Nu se putea să nu le vadă, cum şedeau la oparte

de ceilalți și grup în drumul ei. Nu s'a oprit? Ba s'a oprit. Cum se ține să nu țipe și se apasă și mai greu în Sultana! Privirea ei a întârziat o clipă asupra lor, dar numai o clipă și fața a rămas la fel de ascunsă. La gât, o ridicătură dă de gol nodul șalului, care-și arată puțin capetele. E bine că s'a gândit la el. Vântul suflă tare și are să se mai întărească încă spre ziuă. Să-l aibă acolo ca o îmbrățișare caldă. Știe cât ține la el, și, dacă l-a luat, l-a luat și ca amintire. Destul că n'a putut să-i dea nimic din alte lucruri.

Acum a cotit și a scăpat de primejdie. A intrat în umbră. Nu mai are pietrele digului sub pantofi, ci ierbăria malului. Se afundă în ea grăbită și coboară. Scade până la glesne, scade până la genunchi, scade până la șolduri. Pipăie în întuneric după treptele scobite în pământ. Alunecă. Se proptește cu o mână. Vântul îi umflă deodată gluga și încearcă să i-o scoată de pe cap. Cu un țipăt mic o prinde la timp, o potrivește și pierе din vederea urmăritoarelor ei.

— Domnișoara Smaranda era? zise Slavca. Dacă n'aș ști cât seamănă amândouă la înălțime și la mers, aș fi zis că e Zorca. Dar de ce era să se îmbrace ea în haina de ploaie a domnișoarei Smaranda? Acum mă duc s'o caut. Iertați-mă. Dă peste mine Pen-ciu și mă face cu ou și cu oțet, fără să-i pese

că sânteți față și străine. Poftește mâine
pela noi, domnișoară Slătineanu.

— Viu, zise Sultana. Și ai încredere în
e.

Bine, dragă doamnă Radev, îi răs-
punse Bălașa. Spune-i și din partea mea
Zorchii toate cele bune.

Rămase singure, Bălașa nu se mai putu
ține. Se aruncă asupra Sultanei, o strânse,
o zgâlțâi, o sărută, se îngrămădi la pieptul
ei, răsese, o mângâie pe păr.

— Stai, fată, ce e? Astâmpără-te, că mă
dai jos! Ho, țară, domolește-te!

— Sultano, Sultano, strigă Bălașa, apu-
când-o de umeri și scuturând-o.

— Așa mă chiamă. Ce vrei?

— Sultano, Smaranda noastră...

— Nu e de-a bună cu tine. Ce s'a în-
tâmplat cu Smaranda voastră? O văzurăm
destul de sdravănă ducându-se la bărci, la
apă. Stai, parcă te temeai de ceva? Hai,
atunci s'o întoarcem și s'o întrebăm. Numai
liniștește-te! Ce înseamnă svăpăiala asta?
Imi vorbeai de Lascaride. Văd că Lascaride
stă cuminte la locul lui. Crezi că ar putea
să fie ceva și că trebuie să ne amestecăm?

— Sultano, nu mă 'nțelegi.

— I-adevărat, și nu mi-e rușine, pen-
trucă nu știu cine altul ar înțelege din așa
zăpăceală mai mult, în locul meu. — Hé-
lène! Ascultă Hélène! Tu trebuie să fi auzit

tot. Dă-mi dreptate, Hélène. Știi cât îți plăcea limpeziciunea de minte a Bălașei.

— De ce Hélène vorbești, Sultano? zise Bălașa, oprindu-se mirată.

— De singura Hélène de care poate fi vorba, de oaspele tău.

— Dar te înșeli. Hélène nu-i aici.

— Nu e? Ai haz. De asta ce zici?

Și cu o mișcare voinică, de podgoreancă, apucă de braț scaunul legănător de-alături și-l întoarse spre ele. Scaunul se răsuci cu totul, aproape de două ori în loc, de puterea pusă pentru o greutate care lipsea. Scaunul era gol.

— Ei, dar când a plecat Hélène? Am vorbit cu tine și n'am băgat de seamă. Spunea un basm cu un călăreț roșu dela Caliacra pe care-l aștepta din sus ca să plece cu el. Formule oculte de-ale lui Hélène, pe care nu mă chinuesc să le înțeleg.

Dar când tăcu, Marea avu aceeaș bătae lungă în mal, dela începutul serii, de valuri care s'au învoit să se spargă unul după altul, dela mori până la piciorul zidului, într'un ropot crescând și tot mai apropiat. Era în acelaș timp ca un galop de cal năsdrașan, care vine și aduce toată noaptea cu el. Bălașa se înfioră.

— Sultano, ți-ai ales locul rău ca să-ți râzi de mine. Tu nu puteai să vorbești cu Hélène, pentru că Hélène nu numai că nu

e în Balcic, dar nu e nici în țară. Mama a însoțit-o de acum o lună până la graniță. Peste două zile pornea dela Triest spre India. Așteptam să ne scrie de-acolo. Nu-mi închipuiam să fi fost așa de izolată la tine la țară ca nici cel puțin să nu auzi de asta. Nu ți-am scris chiar eu?

Sultana se încruntase și-și ducea încet și apăsât mâna pe frunte. Ce fusese asta? I se întâmpla pentru întâia oară în viață. Ea vorbise cu cineva, aici, în firida asta! Schimbase păreri pe care nu le putea născoci, pentru că unele îi erau cu desăvârșire străine. Nu văzuse, e drept, pe nimeni, dar în scaun fusese un om, fusese Hélène, simțise, era sigură. Sau toată seara de azi, lumea dimprejur, jocul sfânt, scrisoarea și caetele pe care le avea în geantă, Bălașa și ea, nu erau decât cadru și personajii ale unui spectacol pus în mișcare de altcineva? Avu o clipă de uluială și se ridică în toată mărimea, uitându-se cu ochi noi la toate. O pipăi pe Bălașa cu neîncredere și făcu doi pași în sus și doi pași în jos. Era trează. Cum, Hélène nu fusese într'adevăr decât o părere, o vedenie din India care-i populase oboseala și grija? Asta se chema o înșelare a simțurilor. O suferise ea? Nu putea să creadă. Mintea ei sănătoasă și dreaptă se împotriva. Se duse iară până la scaunul legănător și-l răsuci cu aceeaș mișcare.

— Ce ciudat, zise ca pentru sine, privind pe Bălașa.

— A, tu tot crezi că ai văzut pe Hélène, Sultano?

— Nu mai cred nimic. Dar ce e cu călărețul ăsta roșu dela Caliacra, care nu se arată decât în nenorociri?

— N'am auzit niciodată.

— Bine, nici eu n'am auzit, dar de unde știi? Jirecek îl mai văzuse într'un bazoreliev al cetății, la ultima lui călătorie, acum douăzeci de ani. Cine mi le-a spus mie toate astea?

— Le-ai citit poate undeva, Sultano.

— Să zicem că mi le-a povestit vântul, și să lăsăm. Va să zică Hélène e în India?

— Trebuie să fi ajuns cel puțin de-o săptămână.

— Dar tu ce ai? Vorbești cu mine și te uiți în altă parte. Ce caută Smaranda jos? Să ne ducem s'o găsim.

— Nu, Sultano, să rămânem. Am să-ți povestesc mai târziu de ce trebuie să păzim drumul ăsta și să nu lăsăm încă pe nimeni să-l calce.

— Eu aș vrea să cobor. Dacă am găsi pe Hélène jos pe mal? Ești sigură că a plecat? Se putea întoarce și ea astăseară, fără să știți, și să petreacă între noi, nevăzută.

— Stărui Sultano? Iți spui că Hélène e bună dusă. Avea o zi anume când trebuia

să fie acolo. O știi femeie de cuvânt. A fost la întâlnire, nu te îndoii, deși la zece mii de kilometri de-aici.

— Știi că nu mai sânt așa de convinsă, de ce-am alergat la Balcic?

— Ce-ți spuneam eu, dragă Sultano? Dar gândul a fost bun să ne vedem.

— Am nevoie de un colț cu o lumânare, ca să-mi verific documentele, și de o clipă de odihnă, ca să-mi adun gândurile. Sânt dela șase dimineața în automobil și saltul ăsta dela Olt la mările grecești în aceeași zi văd că poate să smintească o biată minte, care începe să îmbătrânească, cum e a mea.

— Vino înăuntru, în odaia ta.

— Nu, să se isprăvească întâiu. E' o altă oboseală decât oboseală fiziologică. Și pe urmă, aștept să-mi spui ce e cu Smaranda. Miroase a ceva încurcat pe la voi. Cu ea nu trebuie. Lucrurile să fie limpezite dela început. Mai târziu e prea târziu.

Rămăseseră câtva timp alături, fiecare cu taina ei. În descărcarea de după faptă și în singurătatea mai mare făcută de niște întâmplări cunoscute numai lor, se simțeau împinse una către alta de o iubire încă nebănuită. Măinile li se căutară fără voe. Bălașa cuprinse pe după mijloc pe Sultana, ca o soră mai mică după un drum lung pe o soră mai mare. Sultana răspunse cu aceeași mișcare și o strânse ușor, lipindu-i șoldul

de-al ei, pe această Marie Magdalenă care se frământa cu lucruri mici și nu știa că-și pierduse pentru totdeauna prietenul. Se rezemau una de alta, fără să se privească și-și amestecau cu milă și cu durere sufletele. Marea bubuia dedesupt. Imprejur, ca o horă de umbre, oaspeții petreceau.

Atunci gongul sună.

Sună prelung și înalt, ca un ceasornic din văzduh, uitat de toți, dar întors și potrivit pentru ceasul, pe care îl bate fără greș, când nimeni nu se mai așteaptă. Sună întâia oară pentru liniște, sunetul adunării. Bălașa visa. Ascuțea ochii să vadă în golul vânat de peste zid. Parcă n'auzise. Sultana o strânse mai tare, ridicând-o puțin în călcâie.

— N'auzi? Te chiamă?

— Pe mine? Cine? întrebă încă împăienjenită, își băgă mâna liberă sub păr și și-l aruncă îndărăt pe spate, scuturând capul, într'o mișcare obișnuită dimineța, dinaintea mesei de toaletă.

— Jocul tău sfânt.

— Jocul sfânt s'a încheiat. Maica Domnului a plecat pe Mare. Noi nu mai sântem aici decât ca să strângem rămășițele ospățului.

Vorbea aproape răgușit. Mărturisirile erau pe drum. Le-avea gata!

Gongul sună a doua oară, sunetul corti-

nelor. Ecourile discului de aramă lovit de un maiu îmbrăcat în piele de căprioară se adunară vibrând strepezit și dureros, în jurul lor, ca supt o cupolă, în care se răstoarnă și se încalecă. Bălașa întoarse capul. Ce putea să însemne asta? Cine rămăsese acolo? Nu prinsese de veste de plecare Sabin Opreanu? Trebuia să intervie repede, ca să nu se afle cumva înainte de vreme, și să ajute nopții să se scurgă în liniște. Se desfăcu de Sultana și porni. Dar n'apucă să facă doi pași și pânzele se deschiseră în două părți, se strânsură pe lângă stâlpii de sprijin și se așezară ca de piatră, în cute drepte. Mai ferită decât la întâiul episod, pe aceeaș bancă dintr'o lespede și fără nimeni lângă ea, Maica Domnului dela Mare aștepta, cu mâinile împreunate în poală. Vântul abia se juca în borangicurile care-i înrămau obrazul de sub maramele de mătase albastre și vișinii. Făceau ca un cearcăn tremurător de raze, călător puțin în jurul capului, dar nedeslipit de el.

Bălașa încercă zadarnic să-și desfacă tălpile de pământ. Era Smaranda! Umerii ei mândri, fruntea înaltă, chipul deschis, Smaranda întreagă, neschimbată la locul vechiu, căzută parcă dintr'un sunet de gong, fără s'o fi ajuns nimic, în aceeaș dumnezeiască pace, în pacea care speria. Cine coborîse adineauri, și în ce scop, la malul bătut de

hulă? Ce fusese gluma cu mantaua de ploaie și cu paza de oameni? Iși bătuse joc de temerile ei? Fusese un intermediu de comedie? Se jucau aici mai multe piese suprapuse, în care ea n'avea decât un rol de a doua mână, dădea o replică și ieșea, fără să știe ce urmăzează nici construcția întregă? Sau furată de propriile preocupări făcea închipuiri și potriveli care nu trăiau decât la ea în cap? Smaranda nu plecase și nici nu arăta să aibă de gând. Luptase și învinsese. Viața, vorba mare cu care și umpluse gura, fără să cerceteze bine ce cuprinde, fusese amânată. Tot ce era urât și fără rost în isbucnirea lui Lascaride, și tot ce era tulburător în întrebarea năprasnică pe care soră-sa și-o pusese fără înconjur în pragul de crini al tinereței, se luminase deodată de lumina dinăuntru și căzuse îndărăt. Nu știa, să se bucure sau să se mâhnească mai mult, de ce se întâmplase sau nu se putuse întâmpla. Cât avea s'o iubească de-acum și să n'o mai părăsească și să-i împodobească zilele! Simțea într'o arsură a propriei cărnii că Smaranda trecuse prin purgatoriul iubirii și se mișca de cealaltă parte, printre suflete curate și printre îngeri. Maica Domnului dela Mare peste valuri și peste patimi!

Gongul sună a treia oară, sunetul versurilor. Bălașa, cu tot ce era grunji în ea

astă seară, dela cetirea nenorocitei scrisori, cernut, ales și aruncat ca într'o scuturătură isteată de sită, se strecură în cutele cortinei. Și glasul i se ridică deacolo senin ca un cântec în spumele și în sclipitul Mării. Era fata din piatră și cânta un cântec dintr'o despicătură de stâncă, deasupra fierberii apelor. Din Palestina și din pictorii sfinți cădea în Böcklin. Două iubiri o umpleau.

— Auzi ce frumos spune versurile Bălașa, Leanța? zise Puiu Vulpescu intrat în grupul Lenei Costin și al lui Mesrob. Leanța asculta și ea. Era un glas care o liniștea, înalt, plin și curat. Recunoștea pe Bălașa din zilele bune, puternică, stăpână pe ea și răsunătoare ca o coardă prinsă în cuie de aur, o fată tânără în care femeea sta să nască, cele două vârste față în față, măsurându-se și zâmbindu-și cu brațele pline fiecare de florile ei, fără pată, fără teamă și fără gând. De când nu mai avea ea dreptul să se creadă la fel?

Smaranda dusesese la bun sfârșit lucrul început. Se odihnea. Fuseseră destule zguduirile grabei din urmă, dar știuse să le birue. Cea mai neașteptată o stârnise mica Suleică.

Fetișcana își plătise cinstit brațările. Se furișase printre oameni, împlinise tot ce i se dăduse în sarcină, se pricepuse să ia pe

Zorca, fără să bage nimeni de seamă, chiar dintre ai ei. Pe Sabin Opreanu avusese ea grijă să-l trimeată în barcă mai de vreme, ca să ocolească orice isbucnire sau lămurire și jurăminte. Se găsisse deodată ochi în ochi cu Zorca, neștiutoare de ce fusese pus la cale. Trebuia luată repede. Nici nu era de altminteri timp de întorsături și de meșteșugire:

— Știi că trebuie să fugi. Sabin te așteaptă jos.

Ea se îngălbenise, dar nu de teamă, ci ca logodnica la întâia poruncă a mirelui. Numai decât apoi se îmbujorase, ca și cum inima, de bucurie, i-ar fi trimes tot sângele în obraz, și își făcuse vânt. Era cam pupăcioasă și agățătoare. O oprise în drum și-i spusese scurt că e nevoie să plece chiar acum și cu cea mai mare pază. O greșală de nimic ar fi dat de gol toată ticluiala și ar fi adus, pe lângă primejdie, stricare pentru totdeauna a legăturii dintre ei, și răs destul. Ii legase cu mâinile ei șalul Bălașei la gât. Ii ținuse mantaua și, pentru că nu nimerea mânecile de uimire și nerăbdare, îi luase brațele și i le dusesese. Atunci se amestecase Suleica:

— Smarando, cine pleacă?

— Zorca, nu vezi?

— Și tu?

— Eu rămâi. Teatrul nu s'a isprăvit.

— Nu se poate, Smarando!

— De ce crezi tu că nu se poate, Suveică mică?

— Așa, nu se poate!

— Taci atunci și lasă-ne. N'avem timp.

— Dacă nu pleci tu, ies afară și țip.

— Ce-i cu tine? Stai aici în colț și astâmpără-te.

— Dacă nu pleci tu, nu stau.

Ce era cu fata asta, de obicei ascultătoare și ștearsă? Ce strechie o pișcase? Se smintise? Lucra din porunca lui Lascaride? Iși scosese pieptul strimt înainte și tremura din nări ca un mânz când găsește în iarbă o broscuță. Avea haz, dar era în stare și de vreo poznă. Atât mai lipsea!

— Eu plec mâine, Suleică. Fii cuminte.

— Eu pentru tine m'am dus la toți. Nu pentru Zorca. Nu vreau!

Și se lăsase pe mâna ei și începuse să plângă. Asta fusese? Dragostea? Sărăcuța! Turcoaică mică, nebăgată în seamă! Se gândise puțin. Ce era de făcut? Zorca, pitită acum bine în glugă, o întreba ce trebuia să facă? Da, ce trebuia să facă, nu numai Zorca Radeva, dar ea, Smaranda Filipescu? Ce? Era mai bine așa! Iși scuturase capul semeț, cu toate pletele, și strigase:

— Suleica!

Turcoaica îi dăduse drumul și ridicase la ea obrazul plâns.

— Ai să te duci numai decât la Lasca-
ride și să-i dai biletul ăsta.

Scosese carnetul dela sân și micul toc de mozaic, trăsese două rânduri, rupsese hârtia, o îndoise și i-o strânsese în mână ștafetei. Impotrivirea Suleichii o făcuse să vadă și altceva. Fapta în sine nu și-o judeca, nu vrea! Ce era în ea de osândă după legile lui Dumnezeu și ale oamenilor, nu-și ascundea. Era și destul care-i dădea dreptul să se poarte cum se purtase. În sfârșit rămăsese! Se rupsese din ispita care o făcuse să se clatine până foarte târziu. Invinsese planul ei, gândit până în amănunt, pentru alții. Trebuia să-l împlinească și se încinsese la treabă, lăsând deoparte tot ce o privea deadreptul. Sângera, dar nu vedea ni-
meni, iar rana era mică și putea să ducă până treceau toate și găsea din nou răgazul să se strângă dela cele șapte răspântii ale păcatului. Singurul om însă, care știa de hotărârile ei, nici nu era un om, era Suleica! Asta nu era drept și nu era bine. Trebuia să știe și el. Avea să-l doară, dar era să fie alături de ea. Și-i scrisese fără să se gândească mai mult: „Trimet cu barca și cu hârtiile pe Sabin Opreanu și pe Zorca Radeva. Așa trebuia să fie. Ține pe Suleica la dumneata. Mă încurcă“. Tocul șovăise numai în dreptul semnăturii. Numele? Numele nu putea să i-l dea. Era prea destul această

complicitate. Și trimisese biletul nesemnat.

Dusese apoi pe Zorca până la speteaza din margine și o urmărise trecând prin fața Sultanei și a Bălașei, și coborînd. Tremurase să n'o descopere. Dacă veneau la ea și-i vorbeau? Se zgârcea toată în mantaua de ploaie a Zorchii și încă odată îi luase locul. De rândul ăsta nu mai era decât ca meșteșugar al unei aventuri străine. Intâia primejdie însă trecuse. Nu vrea să se lase moleșelei pe care acum o simțea că vine, se potrivise, răsuflase odată lung, mai așezase pe scenă și dăduse semnalul gongului. Ziua ei încă nu era încheiată. Jocul sfânt avea să acopere plecarea tinerilor. Luarea aminte obștească trebuia îndreptată înapoi.

Un strigăt veni de jos, de pe Mare. Era poate de plecare. Doi oameni cu pantalonii suflecați stătuseră în apă până la genunchi, unul ținând barca și celălalt ajutând-o să urce pe Zorca, nu pe Zorca, pe ea, în mantaua de ploaie, în care toți o recunoscuseră. Sabin Opreanu, ca să nu se dea de gol, nu-i ieșise în întâmpinare, ci se cumpănea în picioare la proră și-i întindea mâna. Apoi, cel dintâiu din oameni, bărbosul, sărise înăuntru, pe când al doilea, băiatul spelb cu tricou vărgat, pusese umărul și se opintise în pulpele cu mușchii umflați să plesnească, icnind, ca să desfacă barca din nisip și s'o scoată la adâncimea de plutire.

Două lopeți împingeau și ele în fund, de dreapta și deastânga. Și deodată încărcătura se ușurase și pornise, barcagiul de jos se cățăraseră pe pânțele între ceilalți și în acelaș timp se auzise sgomotul grăbit dela piedici. Căpitanul în capul oaselor la pupă, înfășurat în steag, dăduse drumul la întâia comandă. Călătoria începuse.

Se vedea din nou ca mai înainte pe laviță, în mantaua albastră. Valurile se spărgeau și stropii o acopereau. Ea ședea cu capul în glugă, pe gânduri. Luminile orașului așezate în caturi se mai înălțau încă. Vreun spate alb de casă sau vreun șir de pomi întunecați lăsau să se ghicească drumurile pe culmi, străzile cotite, răscrucile cu geamii. Pe-aici fusese azi și se oprise la o prăvălie. Dincolo se rezemase de rampa de fier și se uitase ca dintr'un balcon din coasta șoselei prăvălite, la pajiștea albastră și licăritoare a apelor. Mai la o parte, în mahalaua corăbierilor, știa o casă cu copii mulți, în care lăsa câte ceva de cusut sau alt ajutor. Peste vale se îngrămădea mahalaua argintarilor și a mărgelarilor. Golful cu fiecare bătae de lopeți, începea să-și încordeze arcul de abanos din care barca scăpa ca o săgeată trasă fără țintă, în lume.

Avea un dor pe care simțea că n'are să poată să și-l domolească până în cele din urmă, să se scoale și să se ducă la mar-

ginea cheiului, ca să se vadă. Să se mai vadă odată și să-și ia rămas bun dela ea, așa cum o făcuseră cele câteva ceasuri ale unei seri fără asemănare. Barca trecuse de brâul de pietre și-și lua direcția. Zgomotul lopeților nu se mai auzea. Il deosebea acum și pe Lascaride, dela locul lui, cu Suleica alături, atent de aceeaș atenție la ceea ce se petrecea dedesupt. Sta aplecat asupra întunericului și cu ochiul încercat al omului de apă scotocea și urmărea. Ce se întâmplase cu el, cetind vestea? Nimic nu arăta vreun necaz. Nu se înșelase. Se supusese fără o vorbă. Era vrednic de încrederea pusă în el. Acum nu-i mai purta nici cea mai slabă pică, nu pentru că se lăsase năpădit de dragoste, dar pentru că i-o spusese sau nu găsisese mijloc mai bun să i-o spue decât cel care dusese la toată încâlceala de astăzi. Nu ea hotărîse acțiunea, ci el. Ea o împlinise numai, destul de stângaci, cu singura originalitate, a substituirii de persoană. Dar o și înlocuise în adevăr? N'avea decât să lipească pleoapele și se vedea fără puțință de înșelare, pe lavița dindărăt a bărcii, în mantaua albastră fâșiitoare. Șase lopeți ude, care mai primeau încă lumina de aici pe luciul lor, se înălțau și cădeau, trei deoparte și trei de alta, priponindu-se în apă și apropiind-o cu încă un salt de mânăstirea Sfântului Constantin.

Se sculă dreaptă de pe trunchiul de piatră și se întoarce către Mare. Vântul o înfășură, ca și cum atât ar fi așteptat, în fâlfâirea și în vârtejul maramelor. În trei pași rari fu la capătul digului și cu încă unul, pe pragul marginii. Stătea acolo, mai înaltă acum decât omul cel mai înalt, și se uita pe apă.

Vedea altceva decât ar fi văzut ceilalți. Privea oare prin aerul înoptat, care era ca o înșirare de sticle de grosimi deosebite și aducea întâmplări în mai multe locuri și la alte timpuri petrecute, astăzi pe un singur orizont, sau privea numai printr'o perdea de lacrimi năvălite sălbatic în ochi, din toate adâncurile, unde ceasuri și zile și ani, fuseseră cu îndârjire feciorelnică respinse? Ea se găsea slăbită de toate luptele pe care nu voise să le dea până atunci, scăpate în aceeași clipă cu chiot, în goană de galop și de suliiți, prin sufletul pustiit.

Uriașă în fața ei și ridicându-se din valuri o Maica Domnului a Mării umplea noaptea și o aștepta. Fâlfâia din văluri de spume și din rochi de besnă, dela fundul negru până la stele, cu Calea Laptelui ca o eșarfă pe piept și pe poale, dintr'un jeț ghintuit în rubine și safire. Vrea să-și zică întâiu că nu era decât umbra ei, răsfrântă de felinare înainte, peste apă, dar înțelepciunea asta șubredă și de carte o făcea aproape să

zâmbească. Știa că trebuie să-și îndoae genunchii și să ceară iertare de tot ceea ce făcuse sau ar fi putut să facă, de tinerețea pe care o pierduse pe drum, de pietrele scumpe lăsate în păstrare, când se ruga pe lespezi de biserici, și dăruite cerșetorilor, de inima uitată goală, ca un ghiveciu cioplit cu artă, în care floarea cea rară s'a veștejit. O privea, uitând de ce era aici. Buzele ei șopteau ceva care nu era pentru nici o faptură de pe pământ. Se asemănase cu alți oameni, deopotrivă de greșiți și mai greșiți decât ea, și-și dăduse singură deslegare, pe când fiecare trebuie să ne asemănăm numai cu îngerul, după al cărui tipar am fost zămisliți, și să măsurăm, pentru judecarea faptelor noastre, depărtarea tot mai mare dela el până la noi. Și atunci toți cormoranii nevăzuți de pe brâul de zid de supt ea, își luară zborul pe aripi largi cenușii.

Un răcnet neomenesc sfărâmă sfințenia. Era numele ei și îl strigase Lascaride, care se și repezise. Cu el în urechi se prăbuși în stânci:

— Smarando!

Trăise tot ce trăia ea și știuse că se aruncă, în brațele soartei și în liniște, o chemase îndărăt, îi făgăduise că o urmează? Sau lipit cu privirea de ea, o văzuse numai cel dintâiu căzând și pierind, și carnea în-

fricoșată gemuse în neștire acel nume pierdut acum deapururi? Valurile se deschiseră și o primiră, înălțate în chiparoși de zăpadă deasupra digului. Hula încomată, venită din larg, o luă și pe ea în brațe ca să isbească în colții de piatră ai zidului și să-i dezgradine. Dar Maica Domnului dela Mare, cealaltă, cu Calea Laptelui ca o eșarfă pe piept și pe poale, își lăsă jețul ghintuit cu rubine și safire, și intră în apă ca s'o găsească și s'o ia cu sine. Ea o chemase, și elementele deslănțuite nu trebuiau să aibă nici o putere asupra-i.

Lumea rămase la început încremenită pe locurile ei și în așezarea în care se afla; și apoi dădu năvală pe dig. Lascaride îi luase înainte. El se spânzură pe stâlpul cel mare, desfăcu felinarul legat în sârmă și alergă de vale, la țarm. Umbla gâfâind tare, ca o fiară rănită. Se desbrăca sărind. Hainele lui dela 1850 cădeau sfâșiate prin iarbă. Alți bărbați se luară după el.

— Ce-a fost?

— S'a împiedicat?

— I-a venit amețea?

Leața se agățase de brațul lui Puiu Vulpescu, venit și el până în buza prăpăstiei. Era mai mult leșinată:

— Îți spun că n'a căzut, Puiule!

— Mă uitam și eu la ea. Nu știu ce a fost. Parcă a pășit mai departe, așteptân-

du-se să calce pe vânt ca pe o pardoseală vârtoasă. Și gândește-te că tocmai scosesem pe spadasin din grămadă, ca să-l cert că nu îndrăznește s'o ceară!

— A vrut! S'a aruncat! Presimțirile mele!

— Ești nebună! Au s'o aducă și să ne spue.

— S'o aducă? Marea n'are s'o mai dea îndărăt. Ai să vezi.

— Leanțo!

Leanța Suditu dădu drumul lui Puiu Vulpescu și se întoarse, înzdrăvenită numai de acest glas. O chemase Sultana:

— Du-te numaidecât la Zinca!

Era bătrâna doamnă Filipescu.

— S'o iei în casă și să nu pleci de lângă ea orice ar fi. Ii aducem noi pe Smaranda.

Pe patru din băeții grupului, în cap cu tânărul căruia îi vorbise Olga Crivăț, îi trimisese jos, smulgând funiile și pânzele dela scenă.

— Fiți cumiți, dar repede! Nu se poate să n'o găsiți!

Și apoi fugise la Bălașa.

Bălașa urmărise pas cu pas plecarea dintre ei a Smarandei. De când o văzuse ridicându-se, nu știa de ce, se cutremurase. Ca un cuțit i se înfipsese între umeri. Voise să alerge și s'o oprească și nu fusese în stare, se temuse de urmări, de încruntarea ei și de mirarea lumii. Nu se putea mișca nici acum.

Nu ridica brațele. Nu striga. Se uita numai cu niște ochi îngrozitori la lespedea găunoasă de pe care se aruncase Smaranda. A, ea știa, văzuse, simțise în carnea ei saltul ușor, fără zdruncin, cu care se rupsese de pământ.

— Bălașo, fii tare! S'o scăpăm! îi șopti la ureche Sultana, și o cuprinse ca adineauri, cu iubire și cu putere. Bălașa își auzi sângele șiroind din nou prin vine: paznicul acesta de stăvilare îl slobozise, și își pierdu înlemnirea. Dar era așa de moale, că ar fi căzut, dacă n'ar fi fost ținută. Capul i se frânse pe umărul prietenei și isbucni într'un plâns cu hohote și cu râuri de lacrimi. Sultana o lăsă. Singură ea știa, pentru câți se varsă plânsul acela.

Piața era acum aproape goală și stinsă. Lumea coborîse pe rând, ca să vadă mai bine sau ca să fie de ajutor. Din tot jocul sfânt, eroi, decor și public, nu se mai păstra decât această Marie Magdalenă, îndurerată fără mângâere, și, aspră lângă ea și dreaptă, Traca în haine de argint, care o sprijinea și se uita totodată peste apă. Lascariide intrase în Mare și plimba fără rost felinarul pe deasupra valurilor, ferindu-l, când mai aproape, când mai sus. Semăna cu lucrătorul din capul teraselor dela Palat, care spărsese la început noaptea. „Lucrurile se întâmplă cu mult înainte să ne ajungă la

cunoștință. Tot ce aflăm, e trecut și poveste“. Inaintă așa, până când un talaz mai puternic îl rostogoli cu felinar cu tot și-l trase la larg. Bătaia în mal avea acelaș sunet de tropot de cal, care dusesse în scânteii de copite pe călărețul dela Caliacra în raita spre hotarul bulgar și-l întorcea acum la cetatea lui dărăpănată. Hélène trebuia să fie și ea pe acolo, călărind alt cal alături.

Marea rămânea viforoasă și ascunsă.

VERIFICAT

1987

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ "CAROLI"
BUCUREȘTI